

Nr 190.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om
ändring i vissa delar av strafflagen m. m.; given
Stockholms slott den 10 mars 1936.*

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om ändring i vissa delar av strafflagen;
- 2) lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten;
- 3) lag om ändrad lydelse av 15 kap. 14 § och 17 kap. 7 § rättegångsbalken;
- 4) lag om ändrad lydelse av 5 § lagen den 14 juni 1929 (nr 145) om skiljemän; och
- 5) lag om ändrad lydelse av 1, 7 och 8 §§ lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

K. Schlyter.

F ö r s l a g
till
L a g
om ändring i vissa delar av strafflagen.

Härigenom förordnas, *dels* att ej mindre 2 kap. 19 §, 3 kap. 13 §, 5 kap. 2 § 2 mom. och 3 § 4 mom., 8 kap. 30 §, 12 kap. 21 §, 13 kap. 6 §, 14 kap. 46 §, 15 kap. 25 §, 16 kap. 16 §, 18 kap. 12 § 2 mom., 19 kap. 23 §, 20 kap. 14 §, 21 kap. 11 § och 22 kap. 22 § strafflagen än även vad i 16 kap. 1, 3 och 7 §§, 22 kap. 14 §, 23 kap. 1 och 2 §§ samt 25 kap. 1—3, 5 och 9—16 §§ nämnda lag finnes stadgat om påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen, ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas och ovärdighet att vidare föra andras talan inför rätta skall upphöra att gälla, *dels ock* att 2 kap. 15—18 och 21 §§, 4 kap. 1 § samt 25 kap. 20 § samma lag¹ skola erhålla följande ändrade lydelse:

2 KAP.

15 §.

Särskilda straff för dem som innehava ämbete, tjänst eller annan allmän befattning äro:

1. Avsättning.
2. Mistning av befattning på viss tid.

16 §.

Avsättning innebär förlust av den befattning vari förbrytelsen skett.
Mistning av befattning på viss tid medför, under den tid, förlust av de rättigheter eller förmåner som följa med befattningen.
Om rättighet till pension gälle vad särskilt är stadgat.

17 §.

Är den som förskyllt avsättning eller mistning av befattning på viss tid ej i besittning av den befattning vari han förbrutit sig, skall i stället dömas till böter eller till fängelse i högst sex månader.

¹ Senaste lydelse, se beträffande 2 kap. 17 § 1931:327, beträffande 4 kap. 1 § 1906:51 s. 1 och beträffande 25 kap. 20 § 1905:9 s. 2.

18 §.

Begår den brott som innehar ämbete, tjänst eller annan allmän befattning, evad den beror av förordnande eller val, och dömes han till straffarbete eller svårare straff, varde dömd befattningen förlustig; har han förbrutit sig i viss befattning och för det brott förskyllt avsättning, skall han tillika dömas förlustig annan befattning som ovan nämnts. Därest omständigheterna det föranleda, må han dock bibehållas i befattningen; och må i sådant fall, där fråga är om ämbete eller tjänst, dömas till mistning av befattningen på viss tid. Vad nu är stadgat skall äga motsvarande tillämpning beträffande den som blivit utsedd till innehavare av allmän befattning men ännu icke tillträtt densamma.

Har någon blivit förvunnen till straff som ovan sägs, må han icke på grund av senare företagen röstsammanräkning efter val, vilket ägt rum före domen, inträda i allmän befattning.

21 §.

Är någon utom riket straffad för brott och förty, efter 1 kap. 3 §, från straff här i riket fri, må dock förlust av ämbete, tjänst eller annan allmän befattning honom här ådömas, där brottet efter denna lag bör medföra förlust av befattningen eller obehörighet att inträda däri; bör å brottet följa mistning av befattning på viss tid, må därtill dömas.

4 KAP.

1 §.

Innefattar en handling flera brott, och är straffet å ettdera svårare än å annat, skall det svåraste straffet ådömas; är vartdera brottet belagt med samma straff, varde det straff ådömt. I båda dessa fall skall brott för vilket särskilt straff ej ådömes betraktas såsom försvårande omständighet, och må, där någotdera brottet är sådant som i 2 kap. 7 § sägs, kunna till skärpning dömas. Bör å någotdera brottet följa förlust av ämbete, tjänst eller annan allmän befattning eller mistning därav på viss tid eller påföljd som i 2 kap. 20 § sägs, varde ock därtill dömt.

Där en handling innefattar brott som i särskilda avseenden är belagt med olika straff, vare ock lag som i 1 mom. sägs.

25 KAP.

20 §.

Varder ämbetsman, till vars ämbete hörer att undervisa eller uppfostra ungdom, enligt 18 kap. 6 § 1 mom. dömd till fängelse för otukt med ungdom som han i kraft av sitt ämbete eller eljest hade till undervisning eller uppfostran, eller dömes han enligt 18 kap. 13 § till ansvar för någon tukt och

sedlighet sårande gärning därav synnerlig fara för sådan ungdoms förförelse kom, skall tillika till avsättning eller till mistning av ämbetet på viss tid dömas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1937; och skall med avseende därå iakttagas:

1. Vad i 2 kap. 18 § 2 mom. strafflagen stadgas därom att den dömda icke må inträda i allmän befattning skall äga tillämpning även då brottet är begånget före lagens ikraftträdande.
  2. Har före den 1 januari 1937 någon som innehar allmän befattning begått brott, för vilket straff före den dagen ej bestämts genom dom som vunnit laga kraft eller ej överklagas, och var brottet belagt med påföljd som medförde befattningens förverkande eller skulle å brottet, utöver det särskilt stadgade straffet, följa avsättning från befattning som avses i 25 kap. strafflagen eller mistning på viss tid av sådan befattning, varde till förlust av befattningen eller mistning av densamma på viss tid dömt, där brottet enligt lagens nya lydelse bort medföra sådan påföljd.
  3. Vad i lag eller annan allmän författning är stadgat om verkan därav, att någon dömts medborgerligt förtroende förlustig eller dömts till påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen eller ock förklarats ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller att föra andras talan inför rätta, skall från den dag Konungen förordnar upphöra att gälla.
-

F ö r s l a g

till

L a g**om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten.**

Häri genom förordnas, *dels* att ej mindre 51 § 3 mom., 64 § 2 mom., 65 § 2 mom., 109 §, 114 § 2 mom., 136 § 2 mom., 152 §, 154 § 3 mom., 158 § 3 mom. och 172 § strafflagen för krigsmakten än även vad i 63 §, 70 §, 111 §, 113 §, 114 § 1 mom., 115 §, 116 §, 119 § och 180 § nämnda lag finnes stadgat om påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen och ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas skall upphöra att gälla, *dels ock* att 15 § 1 mom.¹ samt 28² och 29 §§ samma lag skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

15 §.

Straffarter, som för brott efter denna lag användas, äro:

1:o) dödstraff;

2:o) straffarbete;

3:o) fängelse;

4:o) böter;

5:o) disciplinstraff;

samt för ämbets- och tjänstemän:

6:o) avsättning; och

7:o) mistning av ämbete eller tjänst på viss tid.

28 §.

Om avsättning, om mistning av ämbete eller tjänst på viss tid och om straff vartill skall dömas, där den som förskyllt avsättning eller mistning av ämbete eller tjänst på viss tid ej är i besittning av den befattning vari han förbrutit sig, gälle vad i allmän lag sägs.

Vad i allmän lag stadgas därom att i vissa fall den som dömes till straff skall dömas förlustig ämbete, tjänst eller annan allmän befattning eller dömas till mistning av ämbete eller tjänst på viss tid, eller att han skall vara obehörig att inträda i allmän befattning, skall jämväl äga tillämpning enligt denna lag; dock skall officer eller underofficer, som dömes till straffarbete eller svårare straff för brott vilket omförmäles såsom straffbart i denna lag, alltid mista det ämbete eller den tjänst han såsom krigsman innehar.

¹ Jämför 1935:345.

² Senaste lydelse av 28 §, se 1921:289.

29 §.

Officer eller underofficer som efter denna eller allmän lag dömes till fängelse eller böter för stöld eller snatteri skall tillika, där ej omständigheterna annat föranleda, dömas till avsättning från det ämbete eller den tjänst han såsom krigsman innehar. Dömes ej till avsättning, må till mistning av ämbetet eller tjänsten på viss tid dömas.

Begår krigsman — — — berörda anställning.

Har officer — — — fullo undergången.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1937.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 15 kap. 14 § och 17 kap. 7 § rättegångsbalken.

Härigenom förordnas, att 15 kap. 14 § och 17 kap. 7 § rättegångsbalken¹ skola erhålla följande ändrade lydelse:

15 KAP.

14 §.

Finnes fullmäktig hava emot bättre vett drivit orättfärdig sak, eller brukat veterlig falskhet, plikte med dagsböter eller fängelse. Drager sådan fullmäktig sig ifrån saken innan slut däri varder, att straff därmed undgå, plikte ändå som sagt är.

17 KAP.

7 §.

Ej må den vittna, som menedare, eller för sådant brott då anklagad är; ej vederdeloman, och uppenbar ovän; ej vettlös, eller den som ej fyllt femton år; ej okristen, eller den som av sådan lära är, att han om vittneseden en falsk och skadlig mening haver; ej eget husfolk och enskilde tjänare, då de i tjänsten äro, utan så är att grovt brott inom huset skett och andre ej hava när varit; ej i brottmål den som angivare är, eller de som rykte därom utspritt, eller av andra det allenast hört hava; ej de som i den skyldskap eller det svågerlag med endera av sakägarne äro, som i det 13 kap. 1 § om jäv emot domaren sagt är, evad de åberopas att vittna mot eller med, och vare lag samma, där allenast trolovning skedd är; ej den som själv, eller vars skyldemän hava i saken del, eller kunna nytta eller skada därav vänta; ej må ock fullmäktig vittna om det, som hans huvudman honom under den rättegång förtrott; finnes det att han därför är till fullmäktig tagen att han ej vittna måtte, då bör han saken lämna och vittne bära.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1937; och må därefter påföljd, som innefattar ovärdighet att inför rätta föra andras talan, icke vidare ådömas. Vad i lag eller annan allmän författning är stadgat om verkan därav att någon ålagts dylik påföljd skall från den dag Konungen förordnar upphöra att gälla.

¹ Senaste lydelse av 17 kap. 7 §, se 1918:321.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 5 § lagen den 14 juni 1929 (nr 145) om skiljemän.

Härigenom förordnas, att 5 § lagen den 14 juni 1929 om skiljemän skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

5 §.

Emot skiljeman gälle dessa jäv:

1. om han är omyndig;
2. om han såsom domare eller eljest å tjänstens vägnar prövat den fråga varom skiljedom äskas, om han vittnat i saken eller yttrat sig såsom sakkunnig i tvistefrågan, om han eller någon som till honom är i den skyldskap eller det svågerlag som utgör jäv mot domare äger del i saken eller kan därav vänta synnerlig nytta eller skada, eller om han är part i en lika sak;
3. om han är med part i den skyldskap eller det svågerlag som utgör jäv mot domare, om han är parts vederdeloman eller uppenbara ovän, om han av någondera parten åtnjuter lön eller underhåll, om han lyder under någondera partens förmanskap, om han varit part behjälplig att förbereda eller utföra hans talan i saken, eller om han mottagit eller betingat sig ersättning i strid mot vad i 23 § stadgas;
4. om annan särskild omständighet föreligger som är ägnad att minska förtroendet till hans redlighet eller opartiskhet; samt
5. om mot uppdragets utförande för honom möter hinder som kan antagas bliva långvarigt.

Den, som — — — saken angår.

Söker någon — — — för jäv. _____

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1937.

Har dessförinnan skiljeman blivit utsedd eller, då skiljeman väljes av part, underrättelse om valet avsänts till motparten, må efter lagens ikraftträdande omständighet som avses i 5 § första stycket 4 punkten icke anses såsom jäv, därest sagda omständighet ej utgjort jäv efter äldre lag.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 1, 7 och 8 §§ lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister.

Härigenom förordnas, att 1, 7 och 8 §§ lagen den 17 oktober 1900 om straffregister¹ skola erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Hos fängvårdsstyrelsen skall finnas straffregister, innehållande uppgifter, som i denna lag stadgas, angående dem som genom utslag av domstol eller myndighet i riket

1. blivit dömda till dödsstraff, straffarbete eller fängelse eller för snatteri till böter, eller
2. erhållit villkorlig straffdom, eller
3. förklarats vara övertygade om någon med straff belagd gärning, men i anseende till sinnessjukdom ej kunna till ansvar fällas, eller
4. blivit dömda till tvångsarbete.

7 §.

Straffuppgift skall avskiljas ur registret,

därest den person uppgiften avser, enligt vunnin upplysning, genom högre rätts laga kraftägande dom blivit befriad från ansvar, utan att sådant fall är för handen som i 1 § 3 punkten sägs, eller från tvångsarbete, eller ock genom dylik dom, som ej är villkorlig, ansedd skyldig allenast till annat ansvar än i 1 punkten av samma paragraf avses;

då han avlidit medan han var intagen i allmän straffanstalt, eller ock genom uppgift, varom förmäles i 5 § tredje, fjärde eller femte stycket, eller anorledes vunnits tillförlitlig upplysning att han avlidit; samt

då nittio år förflutit från hans uppgivna födelseår.

8 §.

1 mom. Fullständigt utdrag av registret skall meddelas, då framställning därom göres av domstol, Konungens befallningshavande eller allmän åklagare eller av annan myndighet vilken enligt lag äger förordna om häktning,

¹ Senaste lydelse, se beträffande 1 och 7 §§ 1934: 17 samt beträffande 8 § 1924: 209, 1926: 27, 1927: 113, 1930: 97 och 1934: 17.

eller av den i lagen om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare och lagen om internering av återfallsförbrytare omförmälda nämnd, eller då sådan framställning göres av riksdagens justitieombudsman eller dess militieombudsman. Till annan myndighet än nu är sagt, så ock till enskild vars rätt må vara beroende på annan upplysning ur registret än som framgår av i 2 mom. omförmält registerutdrag, skall fullständigt registerutdrag lämnas, där Konungen för särskilt fall därtill givit tillstånd.

2 mom. Utdrag av registret, innehållande bevis därom att viss person ej förekommer i straffregistret, må på begäran av denne meddelas, där han med intyg av Konungens befallningshavande, underrätt, häradshövding, borgmästare, svensk beskickning eller svenskt konsulat styrker, att hans rätt kan vara beroende av sådant bevis.

3 mom. Därjämte skola till statistiska centralbyrån meddelas för den officiella statistiken erforderliga utdrag ur straffregistret. I sådant utdrag må icke upplysning meddelas om namnen på dem uppgifterna avse.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementensärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31 januari 1936.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter, anmäler, efter gemensam beredning med cheferna för försvars- och finansdepartementen, fråga angående *avskaffande av påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen och vissa andra straffpåföljder*.

Föredraganden anför:

»Enligt gällande lag ådömes den som fälles till ansvar för brott i vissa fall, förutom det egentliga straffet, så kallade straffpåföljder, vilka medföra att den dömda i större eller mindre utsträckning förlorar medborgerliga rättigheter. Viktigast av påföljderna är *påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen*. Denna innebär att den brottslige förverkar ämbete, tjänst eller annan allmän befattning som han innehar och att han, så länge påföljden varar, icke må utöva dylik befattning. Vidare föranleder påföljden att den dömda ej må rösta vid allmänna val eller eljest i allmänna ärenden. På grund av särskilda stadganden medför påföljden inskränkning i den dömdes rättigheter även i andra avseenden. Såsom exempel härpå kan anföras att han är jävig att vittna och att vara skiljeman, att han i vissa fall helt eller delvis går förlustig rätten till tjänstepension samt att han icke äger fullgöra värnpliktstjänstgöring. Påföljden ådömes vid livstids straffarbete för alltid och eljest för viss tid, minst ett och högst tio år från det den dömda frigivits efter utståndet straff. För påföljdens ådömande kräves att huvudstraffet uppgår till minst sex månaders straffarbete. Alla brott av sådan svårhetsgrad medföra emellertid icke påföljd utan påföljden är knuten allenast till vissa brott, huvudsakligen sådana vilka sedan gammalt ansetts särskilt vanära. Vid vissa svårare ämbetsbrott upptager strafflagen såsom en särskild påföljd *ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas*. Denna påföljd medför — för all framtid — samma verkningar i fråga om obehörighet till allmänna befattningar som påföljden enligt 2 kap. 19 §; däremot förlorar den dömda icke sin rösträtt. De nu nämnda båda påföljderna kunna ådömas även enligt strafflagen för krigsmakten. Såsom påföljd vid vissa brott, begångna av rättegångsfullmäktige i denna deras egenskap, stadgas

i 22 kap. 14 § strafflagen *ovärdighet att föra andras talan inför rätta*, vilken påföljd medför, förutom obehörighet att vara rättegångsombud, obehörighet till de flesta medborgerliga förtroendeuppdrag. Sistnämnda påföljd kan i vissa fall ådömas även enligt 15 kap. 14 § rättegångsbalken.

Alltsedan strafflagens tillkomst har påföljdsinstitutet varit utsatt för en stark kritik och krav ha framställts på fullständigt avskaffande av påföljderna. I fråga om påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen har kritiken lett till åtskilliga reformer. Sålunda har gång efter annan påföljdens tillämpningsområde inskränkts och dess verkningar mildrats, senast genom en år 1918 genomförd reform, i samband varmed påföljdens tidigare benämning 'förlust av medborgerligt förtroende' ersattes med den nuvarande. Yrkanden om påföljdernas avskaffande ha emellertid framkommit även efter 1918. Sålunda ha de sakkunniga för utredning rörande organisationen av det frivilliga skydds- och hjälparbetet beträffande frigivna fångar i sitt den 31 december 1932 avgivna betänkande (statens off. utredn. 1933: 11) hemställt om utredning om påföljdernas borttagande och år 1933 har andra kammaren i anledning av en inom kammaren väckt motion (nr 356) för sin del beslutat framställning till Kungl. Maj:t av enahanda innebörd.

Genom beslut den 15 juni och den 18 juli 1935 uppdrog jag åt professorn Ragnar Bergendal och hovrättsassessorn Thomas Munck af Rosenschöld att utreda frågan om borttagande ur strafflagen av påföljd enligt 2 kap. 19 § samt ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas. Såsom resultat av utredningen överlämnade de sakkunniga, vilka jämväl upptagit frågan om avskaffande av påföljden *ovärdighet att föra andras talan inför rätta*, med skrivelse den 21 november 1935 en promemoria angående avskaffande av påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen jämte vissa andra straffpåföljder, innefattande förslag till ändrad lydelse av vissa paragrafer i riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen ävensom förslag till lagar om ändrad lydelse av vissa delar av strafflagen, strafflagen för krigsmakten, rättegångsbalken, lagen om skiljemän, lagen om straffregister och värnpliktslagen (statens off. utredn. 1935: 60).

Innan en redogörelse för de sakkunnigas förslag lämnas skall i korthet beröras ett stadgande i strafflagen som i viss mån tjänat såsom utgångspunkt för de sakkunnigas förslag, nämligen 25 kap. 20 § första stycket. Där stadgas, att ämbetsman som dömes till straffarbete eller svårare straff tillika skall dömas till avsättning även om brottet är begånget utom ämbetet; äro omständigheterna synnerligen mildrande må dock till mistning av ämbete på viss tid (suspension) dömas. Vad i denna paragraf är stadgat om ämbetsman gäller enligt 22 § i samma kap. även om andra under 25 kap. strafflagen lydande befattningshavare, d. v. s. tjänstemän hos staten, kommunerna och vissa halvoffentliga inrättningar samt en del innehavare av medborgerliga förtroendeuppdrag, särskilt sådana, varmed är förenad förvaltande befogenhet. Förlust av en allmän befattning enligt 25 kap. 20 § första stycket strafflagen betecknas i strafflagen enligt dess nuvarande lydelse icke såsom en påföljd, ehuru förlusten i fråga till sin egentliga natur är en påföljd.

De sakkunnigas förslag bygger på den principen, att straff av en bestämd svårhetsgrad nämligen straffarbete eller avsättning bör i viss utsträckning medföra förlust av ämbete, tjänst eller annan allmän befattning men däremot varken obehörighet för framtiden att bekläda dylik befattning eller förlust av rösträtt. I enlighet härmed föreslås avskaffande icke blott av påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen och påföljden 'ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas' utan även av påföljden 'ovärdig att föra andras talan inför rätta'. Däremot bibehålles det nämnda stadgandet i 25 kap. 20 § strafflagen att ämbetsman (och med honom likställd) som dömes till *straffarbete*, skall dömas till avsättning eller suspension från av honom innehavda ämbeten eller tjänster. Detta stadgande har kompletterats med en bestämmelse i 2 kap. 18 § andra stycket, att den som dömes till straffarbete även förlorar andra allmänna befattningar än ämbete och tjänst. Vid sidan av 25 kap. 20 § föreslås i 2 kap. 16 och 18 §§ — i stället för ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas — stadganden av innebörd, dels att den som förskyllt *avsättning* från viss befattning tillika skall, om brottet därtill föranleder, förklaras förlustig ämbete eller tjänst som han eljest innehar och dels att han ovillkorligen skall förlora annan allmän befattning.

Förslaget intar således den ståndpunkten att såväl straffarbete som avsättning kan föranleda förlust av varje *ämbete eller tjänst* som den dömd innehar. Vid straffarbete är förlust av sådan befattning regel, varifrån undantag kan ske då omständigheterna äro synnerligen mildrande; vid avsättning inträder däremot ytterligare förlust av ämbete eller tjänst endast om brottet därtill föranleder. Den som dömes till straffarbete drabbas, om han får behålla ämbetet eller tjänsten, av suspension; för den som förskyllt avsättning innehåller förslaget däremot icke något stadgande om en dylik subsidiär rättsverkan.

Beträffande förlust av sådan *befattning, som icke är att hänföra till ämbete eller tjänst*, innefattar de sakkunnigas förslag i viss mån för den svenska rättens vidkommande en nyhet, som emellertid länge funnits i åtskilliga utländska strafflagar. Enligt det föreslagna stadgandet i 2 kap. 18 § strafflagen blir nämligen en sådan befattning automatiskt förverkad i och med det att lagakraftägande dom föreligger å straffarbete eller avsättning. Vidare föreslås, särskilt med tanke på s. k. ny röstsammanräkning, att den dömd icke på grund av förordnande eller val som skett före domen skall äga inträda i allmän befattning, varom nu är fråga. De nämnda straffen skola alltså medföra förlust av icke blott de i 25 kap. strafflagen avsedda allmänna befattningarna utan allmänna befattningar överhuvud. Såsom motivering för den olika rättsverkan som ådömt straffarbete och ådömd avsättning skall medföra i avseende på förlust av ämbeten och tjänster, å ena sidan, samt andra allmänna befattningar, å andra sidan, anföra de sakkunniga, att avsättning från ämbete eller tjänst i regel innebär ekonomisk och social ruin för den dömd och att billigheten därför kräver största möjliga hänsynstagande till hans intresse av att bibehållas vid ämbetet eller tjänsten, medan däremot en

befattningshavares intresse av att få ha kvar ett annat uppdrag obetingat bör stå tillbaka för kravet på oförvitlighet av det offentliga livets män.

Några särskilda stadganden, avsedda att ersätta bestämmelserna om obehörighet till vissa allmänna befattningar såsom en följd av ovärdighet att föra andras talan inför rätta, upptagas icke i förslaget. Vad angår själva behörigheten att föra andras talan framhålla de sakkunniga att domstol äger att med stöd av stadganden i 15 kap. 2 § rättegångsbalken och Kungl. brevet den 27 maj 1801 till hovrätterna om lagarnas behöriga iakttagande och efterlevnad — vilkas upphävande icke ifrågasatts — förbjuda ovärdiga personer att uppträda såsom ombud vid domstolen i fråga vare sig för visst mål eller rättegångstillfälle eller för en mera obestämd framtid. Enligt de sakkunnigas uppfattning göra domstolarna icke sällan bruk av denna befogenhet, medan däremot ovärdighet att föra andras talan ytterst sällan ådömes såsom straffpåföljd, i genomsnitt icke ens en gång om året.

För genomförande av de sakkunnigas förslag erfordras i första hand upphävande av eller ändring i ett flertal paragrafer i *strafflagen*. Förutom de redan nämnda ändringarna i 2 och 25 kapitlet och därav föranledda ändringar av huvudsakligen redaktionell natur föreslås borttagande ur lagen av de särskilda bestämmelser vari påföljdernas ådömande stadgas.

Däremot hava de sakkunniga funnit det obehövt att vidtaga särskilda ändringar i alla de lagar och förordningar, varest frihet från straffpåföljder uppställas såsom villkor för rösträtt eller behörighet att bekläda viss befattning; i sådant hänseende har en allmän övergångsbestämmelse ansetts vara tillfyllest. Undantag har dock måst göras för stadgandena i *riksdagsordningen* om rösträtt och valbarhet samt i *tryckfrihetsförordningen* om rätt att erhålla s. k. hinderslöshetsbevis. De sakkunnigas utredning omfattar förslag till ändring i grundlagarna i dessa delar (§ 6 mom. 10, § 16 och § 26 riks-dagsordningen och § 1 4:o tryckfrihetsförordningen) och till en redaktionell ändring i tryckfrihetsförordningen, föranledd av borttagandet av påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen (§ 2 4:o st. 11 tryckfrihetsförordningen).

De stadganden av allmänstraffrättslig natur vilka innehållas i *strafflagen för krigsmakten* bestå väsentligen i hänvisningar till allmänna strafflagen. Detta är även förhållandet med bestämmelserna i förstnämnda lag angående påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen och påföljden 'ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas'. De ändringar som föranledas av dessa påföljders avskaffande måste emellertid medföra omformulering av vissa paragrafer i den militära strafflagen. Ändringar av sådan natur föreslås av de sakkunniga i 15 och 28 §§ i strafflagen för krigsmakten, varigenom de nya bestämmelserna om förlust av befattningar göras tillämpliga även inom den militära rättskipningens område. I övrigt föreslås i promemorian borttagande av bestämmelserna om påföljd i de delar av strafflagen för krigsmakten, varest påföljd finnes särskilt stadgad.

Promemorian innehåller vidare förslag till ändring i 15 kap. 14 § *rättegångsbalken*, vilket lagrum såsom ovan nämnts innehåller stadgande om

ovärdighet att föra andras talan inför rätta, och i 17 kap. 7 § rättegångsbalken, varest finnas bestämmelser om vittnesjäv.

Genomförandet av de sakkunnigas förslag skulle beträffande *lagen om skiljemän* innebära att påföljderna bortföle såsom jävsgrund för skiljemän. Till förebyggande av att illa ansedda personer skulle kunna anlitas såsom skiljemän hava de sakkunniga i påföljdernas ställe föreslagit en ny jävsbestämmelse i 5 § 4. nämnda lag. Enligt denna bestämmelse upptages såsom jäv förhandenvaron av omständighet ägnad att minska förtroendet till skiljemannens redlighet.

Avskaffandet av påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen föranleder vissa ändringar i *lagen om straffregister* (1, 7 och 8 §§), framför allt upphävande av bestämmelserna angående sådana straffregisterutdrag som utvisa huruvida en person är underkastad dylik påföljd eller ej. I samband med borttagandet av sistnämnda påföljd föreslå slutligen de sakkunniga upphävande av § 10 värnpliktslagen och viss ändring i § 12 samma lag.

Beträffande tidpunkten för ikraftträdandet av de ifrågasatta lagändringarna framhålles, att de i grundlagarna stadgade verkningarna av påföljderna icke kunna bringas att upphöra förrän ändring i grundlagarna definitivt genomförts. Med hänsyn härtill föreslås i promemorian, att de sakkunnigas förslag, såvitt detsamma hänför sig till de allmänna verkningarna av redan ådömda påföljder, skall träda i kraft först den dag Konungen förordnar. Förslaget förutsätter, att för ikraftträdandet i övrigt bestämmes en viss dag, efter vilken påföljder icke vidare skola ådömas. Med avseende å brott som begås före nämnda dag föreslås vissa övergångsbestämmelser.

Angående detaljerna i förslaget och den närmare motiveringen till de olika bestämmelserna hänvisas till de sakkunnigas promemoria, vilken såsom bilaga (Bil. A) torde få åtfölja detta protokoll.

Över förslaget hava yttranden efter remiss inkommit från fångvårdsstyrelsen, överståthållarämbetet och länsstyrelserna i Stockholms län, Östergötlands län, Malmöhus län samt Göteborgs och Bohus län, från statskontoret, ävensom från järnvägsstyrelsen och generalpoststyrelsen i de delar som beröra styrelsernas verksamhetsområden samt från cheferna för generalstaben, marinstaben och flygvapnet. Vidare hava styrelsen för centralföreningen till stöd för frigivna, styrelsen för svenska skyddsförbundet och styrelsen för Sveriges advokatsamfund, vilka beretts tillfälle att avgiva utlåtande över promemorian, inkommit med dylika utlåtanden. Vissa av de hörda myndigheterna hava vid sina yttranden fogat infortrade utlåtanden från dem underställda myndigheter.

Förslaget har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av *fångvårdsstyrelsen, överståthållarämbetet, länsstyrelsen i Östergötlands län, statskontoret, järnvägsstyrelsen* samt *cheferna för generalstaben och marinstaben* ävensom av de tre över förslaget hörda *enskilda sammanslutningarna*.

Fångvårdsstyrelsen har, bland annat, anfört:

Styrelsen har vid utövandet av sin eftervårdande verksamhet ej sällan stött på fall, där påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen varit till hinders vid den frigivnes omhändertagande och innefattat ett allvarligt hot att omintetgöra hans strävan att på hederligt sätt taga sig fram. Då de sakkunniga genom sin utredning måste anses hava ådagalagt, att möjlighet finnes, att utan åsidosättande av andra berättigade intressen avskaffa ifrågasvarande påföljd, vill styrelsen tillstyrka vad de sakkunniga därutinnan föreslagit. Vad de sakkunniga i övrigt föreslagit har ej föranlett någon erinran med hänsyn till de intressen, styrelsen har att bevaka.

Styrelsen för föreningen till stöd för frigivna, som begränsat sitt yttrande till att avse allenast påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen och påföljden 'ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas', har förklarat sig icke hava något att erinra mot avskaffande av sagda påföljder, vilka enligt styrelsens uppfattning måste anses menligt inverka på föreningens stödjande arbete för de frigivna.

Styrelsen för svenska skyddsförbundet har uttalat, att inom skyddsarbetet för frigivna måhända allra tydligast kunnat iakttagas, vilka skadliga verkningar påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen medfört för den utstraffade och för dem som av honom varit beroende. Styrelsen tillstyrkte på det livligaste de förslag, som beträffande nämnda påföljd i promemorian framlagts i ändamål att göra slut på en kvarleva av fördom och inhumanitet. Även såvitt anginge ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas tillstyrktes de sakkunnigas förslag, varemot förslaget i övrigt icke ansåges påkalla något styrelsens yttrande.

Överståhållarämbetet har yttrat, att ehuru tveksamhet kunde råda därom huruvida icke fortfarande förefunnes behov av stadganden, som för viss tid utestängde en för s. k. vanärande brott dömd person från allmänna befattningar, de i den remitterade promemorian anförda skälen för de föreslagna författningsändringarna enligt ämbetets mening vore så övertygande, att ämbetet för sin del funne sig böra tillstyrka de framlagda förslagen.

Styrelsen för Sveriges advokatsamfund, som tillstyrkt förslaget i vad det avser påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen samt påföljden 'ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas', har angående avskaffande av påföljden ovärdighet att föra andras talan inför rätta bland annat anført:

En domstols beslut rörande någons ovärdighet att vidare såsom fullmäktig brukas i rättegångsmål blir allenast i ringa omfattning verksamt annat än vid den beslutande domstolen, beroende därpå, att beslutet icke nödvändigtvis meddelas annan domstol. Detta kan hava till följd, att den ovärdigförklarade trots förklaringen kan komma att uppträda såsom rättegångsombud vid annan domstol, innan denna domstol vunnit stadgad erfarenhet om ombudets bristande kvalifikationer. — — — Inom styrelsen har ifrågasatts, att påföljden ovärdighet att föra andras talan inför rätta borde lämnas orubbad i lagstiftningen, möjligen med viss modifikation, i avvaktan på den under utarbetande varande processreformens beslutande och genomförande. Med hänsyn emellertid särskilt till det ringa antal fall, då påföljden ådömts, vill styrelsen icke motsätta sig, att densamma redan nu avskaffas. När styrelsen gör detta uttalande sker det under den förhoppning, att domstolarna, trots bristerna uti stadgandena i 15 kap. 2 § rättegångsbalken och i 1801 års Kungl.

brev, framdeles skola, intill dess rättegångsreformen genomföres, i ökad utsträckning använda sig av de befogenheter, dessa stadganden i allt fall giva.

Statskontoret har förklarat, att då allenast påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen torde beröra de synpunkter som statskontoret i egenskap av pensionsbeviljande myndighet hade att företräda, ämbetsverket ansett sig böra ingå endast på en granskning av förslaget i nämnda hänseende. I statskontorets yttrande anföres beträffande avskaffandet av nämnda påföljd såvitt den medför inskränkning i rätten till tjänstepension följande:

Statskontoret har för sin del så mycket mindre något att erinra mot de sakkunnigas förslag i förevarande avseende som genom dess förverkligande överensstämmelse på denna punkt skulle vinnas med de efter beslut vid 1934 och 1935 års riksdagar tillkomna civila och militära tjänstepensionsreglementena. Dessa reglementen innehålla nämligen icke någon föreskrift om förverkande av pension i fall, då pensionstagare begått brott, med vilket är förenat påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen. — I detta sammanhang vill statskontoret emellertid erinra om att i sistnämnda reglementen, såsom nyhet i förhållande till stadgandena i 1907 års pensionslag, efter mönster från förkommunikationsverken före den 1 juli 1935 gällande pensionsbestämmelser intagits ett stadgande av innehåll, att pensionstagare, som undergår direkt ådömt frihetsstraff eller är föremål för åtgärd, som förklarats skola träda i stället för sådant straff, eller ock avtjänar ådömt tvångsarbete, må för den tiden uppbära allenast en tredjedel av pensionen. I samband härmed har öppnats möjlighet för sådan pensionstagares anhörig att efter prövning erhålla rätt att uppbära det förverkade pensionsbeloppet eller del därav (civila tjänstepensionsreglementet § 6 mom. 3; militära tjänstepensionsreglementet § 4 mom. 3). — — — Om nu i enlighet med det föreliggande förslaget straffpåföljden enligt strafflagen 2 kap. 19 § avskaffas och i samband därmed förlusten av pension enligt 1907 års pensionslag m. fl. författningar bortfaller, torde kunna ifrågasättas, huruvida icke en mot nyssnämnda stadgande i civila och militära tjänstepensionsreglementena svarande bestämmelse om förverkande av viss del av pensionsbeloppet under den tid, pensionstagare undergår honom ådömt frihetsstraff, borde införas. I annat fall skulle en dylik pensionstagare komma i förmånligare ställning än pensionär, som åtnjuter pension enligt ettdera av civila och militära tjänstepensionsreglementena. Denna fråga torde dock icke vara av större praktisk betydelse.

I sitt utlåtande har statskontoret även ingått på frågan i vad mån avskaffandet av påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen övar inflytande på rätten till pension för den som redan dessförinnan gått sin pensionsrätt förlustig. Efter att hava erinrat om den föreslagna promulgationsbestämmelsen, att verkan av påföljder som vid lagens ikraftträdande redan vore ådömda skulle från dag Konungen förordnade upphöra att gälla, har statskontoret i denna del anfört:

Såvitt statskontoret kan förstå, lär man i förevarande hänseende hava att skilja mellan olika fall. — För att enligt den äldre lagstiftningen pensionsrätten skall bliva förverkad av den anledningen, att pensionstagaren ådömes påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen, lär ett särskilt beslut därom från den pensionsbeviljande myndighetens sida få anses erforderligt. För den händelse vid den tidpunkt, då föreskrifterna om verkningarna av på-

följdsstraffets avskaffande å redan ådömda påföljder skola träda i kraft, dylikt beslut i ett visst fall föreligger, torde icke genom sagda avskaffande pensionsstagaren återfå sin rätt till pension. — Om däremot vid nyssnämnda tidpunkt en pensionsstagare ådömts påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen, men pensionsmyndigheten ännu icke meddelat beslut om pensionsrättens förverkande, torde på grund av ovan återgivna övergångsbestämmelse någon förlust av pensionsrätt icke inträda. Denna synpunkt torde icke sakna betydelse särskilt av den anledningen, att någon skyldighet för domstol att till vederbörande pensionsmyndighet anmäla, när en pensionsstagare ådömes påföljd, icke är stadgad, på grund varav sannolikt fall förekommit då, trots ådömd påföljd, pensionsmyndighet ej beslutat om pensions förverkande.

I tillstyrkande riktning gå flertalet av de yttranden, vilka de hörda myndigheterna infordrat från dem underlydande myndigheter. Sålunda har förslaget lämnats utan erinran av *polismästaren i Stockholm, magistraten i Södertälje, landsfogdarna i Östergötlands län och Malmöhus län* samt av en stadsfiskal och en landsfiskal.

Yttranden vilka innebära att förslaget endast delvis bör genomföras eller att med dess genomförande bör anstå ha avgivits av *länsstyrelserna i Malmöhus län och Göteborgs och Bohus län* samt av *chefen för flygvapnet* ävensom av *landsfogdarna i Stockholms län* samt *Göteborgs och Bohus län*.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har anfört:

I stort sett torde de föreslagna lagändringarna få betraktas såsom önskvärda, och länsstyrelsen anser sig därför kunna tillstyrka förslagen, dock med någon reservation i fråga om påföljderna beträffande vissa brott enligt 25 kap. strafflagen. Låt vara, att om det gäller en för ämbetsbrott avsatt statens tjänsteman de statsorgan, som omhänderhava tjänsters tillsättande, äga tillräcklig förmåga att bedöma, huruvida den på sin tid avsatte må kunna ånyo användas i statstjänst, så finnes en grupp befattningshavare enligt 25 kap. 22 § strafflagen, vilkas tillsättande sker under ganska svaga garantier i motsvarande hänseende. Det fullständiga borttagandet av påföljderna enligt 2 kap. 19 § strafflagen kan härigenom bliva betänkligt vid exempelvis förbrytelser enligt 25 kap. 12 § samma lag. Utan att vilja föreslå bibehållandet av de nuvarande påföljderna enligt 2 kap. 19 § strafflagen eller påföljden ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas i dess nuvarande form, ifrågasätter därför länsstyrelsen, huruvida icke, åtminstone i fråga om grova förskingrings- och förfalskningsbrott samt härmed jämförbara förbrytelser, borde för ämbetsmän och därmed enligt 25 kap. 22 § strafflagen likställda befattningshavare stadgas, att avsättning medförde ovärdighet under viss tid att innehava ämbete, tjänst eller annan allmän befattning, vilken vore förenad med penningförvaltning eller uppbörd.

Landsfogden i Göteborgs och Bohus län har förklarat sig i huvudsak tillstyrka de sakkunnigas förslag, därvid han dock såsom önskvärt framhållit att ett fakultativt påföljdsinstitut beträffande ämbetsbrotten bibehölles.

Länsstyrelsen i Malmöhus län och landsfogden i Stockholms län ha uttalat den åsikten, att en reformering av påföljdsinstitutet borde anstå i avvaktan på en allmän strafflagsreform. I varje fall borde den nu ifrågavarande reformen enligt dessa myndigheters åsikt icke genomföras i den utsträckning som de sakkunniga föreslagit. Sålunda har länsstyrelsen i Malmöhus län uttalat, att påföljden 'ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas' borde väsentli-

gen bibehållas med hänsyn till de krav på oförvitlighet och pålitlighet som skäligen kunde ställas på innehavare av ämbete eller tjänst. Landsfogden i Stockholms län har förordat borttagande av påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen såsom rösträttshinder men förklarar sig finna det betänkligt att helt borttaga nämnda påföljd; i varje fall borde påföljden anordnas på ett mera rationellt sätt än vad nu vore fallet.

Chefen för flygvapnet har icke haft något att erinra mot förslaget i annan mån än såvitt detsamma avser att borttaga påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen såsom hinder för värnpliktstjänstgöring. Härom anföres:

Grunden till att personer, vilka äro underkastade påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen, icke få fullgöra värnpliktstjänstgöring synes vara den, att de kunna antagas komma att utöva ett skadligt inflytande på andra värnpliktiga och jämväl kunna befaras vanvårda eller skada försvarsväsendets materiel. På grund härav böra dylika personer — vare sig nämnda påföljd lagtekniskt avskaffas eller ej — icke vara behöriga att fullgöra värnpliktstjänstgöring. Då handhavandet av flygvapnets materiel erfordrar särskilt pålitlig personal, synas även de personer, vilka fällt till urbota straff för brott av grövre beskaffenhet, som hittills ej medfört påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen, böra uteslutas från värnpliktstjänstgöring vid flygvapnet. En skärpning av bestämmelserna om behörighet att fullgöra värnplikt synes sålunda påkallad i stället för den i promemorian föreslagna lindringen.

Förslaget har helt avstyrkts av *länsstyrelsen i Stockholms län* och *generalpoststyrelsen*.

Länsstyrelsen i Stockholms län har bland annat anfört:

Länsstyrelsen anser för sin del, att påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen såsom obehörighetsgrund vid tillsättandet av politiska och kommunala förtroendeuppdrag bör tillmätas större vikt än de sakkunniga velat göra. Visserligen synas de sakkunniga genom bestämmelserna i 2 kap. 18 § sökt råda bot för de mest stötande missförhållanden, som skulle bliva en följd av påföljdens borttagande. Länsstyrelsen kan dock icke finna, att vad som föreslagits härutinnan är tillfyllest. Att till nämndeman eller kommunalordförande skulle kunna utses person, som undergått bestraffning för svårt brott, torde väl ingiva allvarliga betänkligheter. Att, såsom länsstyrelsen har sig bekant, till nämndeman valts person kort tid efter det att han blivit av med påföljd, ådömd i samband med straffarbete för förfalskning, torde väl utvisa, att man icke bör i alltför hög grad överskatta väljarnas omdöme och krav på oförvitlighet hos dem, som skola beklädas med allmänna uppdrag. — De sakkunniga uttala, att med hänsyn till det ringa antal personer, för vilka påföljden är det avgörande hindret för rösträttens utövande, man torde kunna påstå, att påföljdens avskaffande såsom rösträttshinder skulle vara utan betydelse. Iluruvida antalet ifrågakvarande personer är större eller mindre bör icke få vara utslagsgivande. Det lär väl dock knappast vara möjligt att medgiva, att en person, som begått vissa grövre brott, omedelbart efter brottets avtjänande och innan under en viss prövotid ådagalagts, att det undergångna straffet länt till rättelse, får utöva alla de rättigheter i det allmänna livet, som en icke straffad person har rätt att utöva. Enligt länsstyrelsens mening bör man noga betänka sig, innan man tager steget så fullt ut att även så kallade vaneförbrytare skola utan inskränkning i hithörande avseende äga samma rättigheter som den oförvillige medborgaren. Det kan väl överhuvud taget knappast vara någon mening i att giva dessa vane-

förbrytare, som kanske tillbringa större delen av sin tid i fängelset och endast äro ute under kortare mellantider, möjlighet att under de korta perioder, som de åtnjuta friheten, bland annat deltaga i allmänna och kommunala val. — På grund av vad sålunda anförts finner länsstyrelsen det icke vara ådagalagt, att ett fullständigt borttagande av påföljden enligt 2 kapitlet 19 § strafflagen och därmed av det hinder, lagstiftningen ställer mot utövning av viktiga samhällsuppgifter genom personer, som begått grova brott, kan anses vara tillräckligt motiverat och överensstämmande med den allmänna rättskänslan. — Slutligen bör ifrågasättas, huruvida det icke råder ett så intimt samband mellan förevarande spörsmål och det pågående arbetet med strafflagens fullständiga reformering, att frågan om påföljdsinstitutet lämpligen bör lösas jämsides med nämnda reformeringsarbete.

Generalpoststyrelsen har bland annat anfört följande:

Om en ämbetsman eller annan befattningshavare, som faller under 25 kap. strafflagen, ådömes straffarbete — vare sig för brott inom eller utom tjänsten — skall han tillika jämlikt 25 kap. 20 § strafflagen dömas till avsättning från varje under sagda kapitel lydande befattning, som han innehar. Endast i händelse av synnerligen mildrande omständigheter kan han undslippa med mistning av befattningen på viss tid. Därest han emellertid underkastas påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen måste domstolen även för det fall, att synnerligen mildrande omständigheter skulle anses föreligga, ovillkorligen döma honom till avsättning. Avskaffandet av sistnämnda påföljd skulle således härvidlag få en mildrande verkan, vilket generalpoststyrelsen på skäl som följa anser i viss mån betänkligt. På grund av beskaffenheten och omfattningen av de arbetsuppgifter, som äro åt postverket anförtrodda, framför allt utväxlingen av försändelser av olika slag samt postverkets penningrörelse, har verket givetvis både rätt och plikt att ställa mycket stora krav på personalens ärlighet och pålitlighet. En posttjänsteman, som utom tjänsten begått ett så svårt förmögenhetsbrott, att han för det samma förskyllt straffarbete i 6 månader och däröver, i vilket fall han enligt nu gällande bestämmelser tillika alltid underkastas påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen, bör förty enligt styrelsens uppfattning icke under några förhållanden, och alltså ej heller då synnerligen mildrande omständigheter föreligga, kunna få kvarstå i postverkets tjänst. Möjlighet därtill skulle emellertid föreligga, om påföljden i fråga avskaffades, i ty att domstol då under sist angivna förutsättning skulle kunna låta honom undslippa med suspension. — Enligt nu gällande bestämmelser skall en ämbetsman eller med honom i förevarande avseende likställd befattningshavare, som på grund av förbrytelse i en av honom innehavd allmän befattning förklaras ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas, jämlikt 2 kap. 16 § strafflagen tillika dömas till avsättning från ämbete, tjänst eller annan allmän befattning, som han *eljest* innehar. I promemorian föreslås, att, därest sistberörda påföljd avskaffas, 2 kap. 16 § strafflagen i den del, varom nu är fråga, i stället erhåller följande lydelse: 'Den, som förskyllt avsättning från viss befattning, skall tillika, om brottet därtill föranleder, förklaras förlustig ämbete eller tjänst, som han *eljest* innehaver.' Av de sålunda föreslagna bestämmelserna skulle för postverkets vidkommande följa, bland annat, att en posttjänsteman, som gjorde sig skyldig till förskingring i annan av honom innehavd tjänst och för detta brott, jämte det att han förklarades avsatt från tjänsten, ådömdes frihetsstraff, skulle i motsats till vad nu är förhållandet av domstol kunna medgivas rätt att kvarstå i postverkets tjänst. Enligt generalpoststyrelsens förmenande vore det synnerligen betänkligt, om styrelsen nödgades i verkets tjänst behålla en funktionär, som — låt vara i annan myn-

dighets tjänst — gjort sig skyldig till förskingrings- eller annat därmed jämförligt brott. — På ovan anförda skäl anser sig generalpoststyrelsen icke kunna tillstyrka införandet av de i promemorian föreslagna lagbestämmelserna.

Under överarbetningen inom justitiedepartementet av de sakkunnigas förslag har övervägts den ändring i förslaget att bestämmelsen i 2 kap. strafflagen om automatisk förlust av befattningar, då den tilltalade förskyllde straffarbete eller avsättning, skulle utsträckas att gälla, förutom andra allmänna befattningar, även ämbeten och tjänster som den dömde innehade, därvid dock domstolen skulle erhålla befogenhet att, där omständigheterna det föranledde, medgiva att ämbetet eller tjänsten finge av den dömde bibehållas. En sådan omläggning skulle även föranleda jämkningar i de sakkunnigas förslag till ändringar i strafflagen för krigsmakten. Inom departementet har också upprättats ett sålunda jämkat förslag till ändringar i 28 och 29 §§ sistnämnda lag. Enligt detta skulle 28 § ändras på det sätt att den ovan angivna bestämmelsen i strafflagen skulle göras tillämplig även i sådana fall då officer eller underofficer dömdes till straff enligt strafflagen för krigsmakten. Vidare skulle bestämmelsen i 29 § att officer eller underofficer som för stöld eller snatteri dömdes till lindrigare straff än straffarbete även skulle dömas till avsättning, ändras så, att avsättning i dylika fall ej skulle vara obligatorisk utan bero på domstolens beprövande och eventuellt kunna ersättas med suspension. Över det sålunda upprättade förslaget till ändringar i strafflagen för krigsmakten hava cheferna för generalstaben, marininstaben och flygvapnet efter remiss avgivit gemensamt yttrande.

I nämnda yttrande anföres bland annat:

Det remitterade förslaget innebär, att officer eller underofficer som dömes till straffarbete icke med nödvändighet skall dömas till avsättning, utan att det lägges i domstolens hand att låta den dömde, där omständigheterna det föranleda, behålla sin militära befattning. Mot en dylik bestämmelse hava vi icke annat att erinra än att det av hänsyn till den militära disciplinens upprätthållande tydligt måtte komma till uttryck, att avsättning är obligatorisk, då den brottslige dömes till straffarbete för brott i tjänsten eller för brott mot annan militär i och för dennes tjänst. Förslaget att domstolen vid tjuvnadsbrott, som ej förskyller straffarbete 'må' döma till avsättning eller suspension, synes icke taga hänsyn till det förhållandet, att brott av sådan art i regel böra medföra avsättning. Stadgandet bör därför, i överensstämmelse med vad som föreslagits för det fall att domen lyder å straffarbete, givas en formulering, som utmärker, att domstolen endast i undantagsfall må medgiva den dömde att behålla befattningen.

Då jag i yttrande till statsrådsprotokollet den 20 april 1934 angav vissa riktlinjer för partiella reformer på straffsystemets, straffverkställighetens och fångvårdens områden, nämnde jag bland frågor vilka borde göras till föremål för utredning frågan om avskaffande av påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen samt av påföljden 'ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas'. Utmärkande för dessa påföljder är, såsom framgår av det förut anförda, att de för den dömde medföra förlust av vissa medborgerliga rättigheter. Den all-

Departementets-
chefen.

männa straffpåföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen innebär sålunda obehörighet under viss tid att utöva allmänna befattningar och att rösta i allmänna ärenden. 'Ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas' medför under den dömdes livstid obehörighet att bekläda allmänna befattningar men icke förlust av rösträtt. Beträffande båda påföljderna gäller, att den dömda mister allmän befattning som han innehar, alltså även ämbete eller tjänst.

Den nu verkställda utredningen utmynnar i ett förslag till avskaffande av såväl nämnda påföljder som även påföljden 'ovärdig att föra andras talan inför rätta', vilken jämväl ådrager den dömda obehörighet att inneha vissa medborgerliga förtroendeuppdrag. I motiven till sitt förslag hava de sakkunniga såsom vägande skäl för påföljdernas avskaffande framhållit, att dessa för de flesta människors uppfattning framstode såsom särskilt riktade mot den medborgerliga äran och såsom en laglig sanktion av det förakt som drabbade den brottslige, vilket medförde att påföljderna direkt vore ägnade att motverka den dömdes moraliska återupprättande. Kännedomen om påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen spredes genom röstlängderna och denna påföljd komme sålunda i en hel del fall att bliva den direkta anledningen till det misstroende som mötte en frigiven straffarbetsfånge.

En undersökning av de intressen som uppbure stadgandena om påföljd gåve enligt de sakkunnigas mening vid handen, att påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen icke kunde anses berättigad vare sig såsom straff eller såsom en till allmänheten riktad varning för den dömda. Däremot låge det i påföljdens natur att den avsåge att bereda ett skydd för samhällsfunktionerna därigenom, att personer vilka kunde tänkas äga en antisocial vilja berövas möjlighet att påverka de beslut som fattades av samhällets organ. Den verkan av påföljden, att den dömda under viss tid icke kunde erhålla allmän befattning, syntes emellertid såvitt anginge ämbeten, tjänster och därmed jämställda befattningar sakna betydelse, då vederbörande myndighet alltid hade att pröva de sökandes kvalifikationer. I fråga om andra allmänna värv, särskilt politiska och kommunala förtroendeuppdrag, vore väl garantierna för en objektiv prövning av kandidaterna från väljarnas sida i regel mindre än vid en prövning som ankomme på myndighet, men det syntes ändå innebära en underskattning av den politiska kulturen i vårt land om man antog, att påföljden hade någon nämnvärd betydelse såsom obehörighetsgrund vid dessa befattningars tillsättande. Vad anginge utövandet av en befattning som den dömda redan innehade, förhölle det sig i stor utsträckning så, att bestämmelserna i 25 kap. 20 § strafflagen om avsättning såsom följd av straffarbete vore vid sidan av påföljdsstadgandena tillämpliga å ett och samma brott. Härigenom reducerades väsentligen påföljdens verkan, såvitt anginge förlust av befattningar, till att avse förlust av vissa medborgerliga förtroendeuppdrag. Såsom skydd för den samhällsfunktion som utövades av medborgarna såsom röstberättigade i allmänna ärenden saknade påföljden all praktisk betydelse. — Vad de sakkunniga anfört rörande den allmänna straffpåföljden gällde i tillämpliga delar om de båda andra påföljderna. Den verkställda undersökningen utvisade enligt de sakkunnigas mening, att

påföljderna i regel endast vore motiverade försåvitt de medförde förlust av sådana allmänna befattningar som ej drabbades av avsättningsbestämmelserna i 25 kap. strafflagen, däremot icke såvitt de medförde obehörighet att för framtiden bekläda dylika befattningar eller förlust av rösträtt.

Denna principiella utgångspunkt har föranlett de sakkunniga att föreslå påföljdernas ersättande med vissa stadganden om förlust av allmänna befattningar. Enligt förslaget har stadgandet i 25 kap. 20 § strafflagen i huvudsak bibehållits och kompletterats med andra bestämmelser om förlust av allmänna befattningar. Såsom förutsättning för befattningens förlust uppställer förslaget, vid sidan av dom å straffarbete, att den dömde förskyllt avsättning från annan befattning. I fråga om ämbete eller tjänst medgives domstolen enligt förslaget en viss prövningsrätt. Denna göres i straffarbetsfallen beroende på förhandenvaron av förmildrande omständigheter under det att, då någon dömes till avsättning, det lägges i domstolens hand att efter omständigheterna pröva om den dömde skall förlora annan befattning än den vari han förbrutit sig. Beträffande allmän befattning som icke är att hänföra till ämbete eller tjänst föreslås, vare sig huvudstraffet är straffarbete eller avsättning, obligatorisk förlust av befattningen.

De flesta av de myndigheter och sammanslutningar som avgivit yttrande över förslaget hava tillstyrkt detsamma. Länsstyrelsen i Stockholms län och generalpoststyrelsen ha emellertid ställt sig helt avvisande mot den ifrågasatta reformen och några myndigheter ha i särskilda hänseenden riktat kritik mot förslaget. I vissa yttranden göres sålunda gällande, att med reformen borde anstå i avvaktan på en allmän strafflagsreform. Anmärkningar ha vidare framställts därutinnan att garantierna för allmänna befattningshavares oförvitlighet genom förslagets genomförande skulle minskas i en utsträckning som icke vore önskvärd. Från några håll har i anslutning härtill gjorts gällande att påföljder i större eller mindre utsträckning borde bibehållas såsom hinder för erhållande av befattning i allmän tjänst. Generalpoststyrelsen har såsom sin mening uttalat att fakultativa bestämmelser om förlust av ämbete eller tjänst icke, då en tjänsteman utom tjänsten gjorde sig skyldig till ett svårare förmögenhetsbrott, erbjöde samma garantier för att han ej skulle bibehållas i tjänsten som de ovillkorliga bestämmelserna om påföljd. Länsstyrelsen i Stockholms län har särskilt framhållit att man icke borde överskatta väljarnas omdöme och krav på oförvitlighet hos dem som skulle beklädas med offentliga uppdrag och att man borde noga betänka sig, innan man toge steget så fullt ut att även s. k. vaneförbrytare finge rösträtt. Chefen för flygvapnet har, under hänvisning bland annat till de krav som måste ställas på dem som skola handhava flygvapnets materiel, ansett att det hinder för fullgörande av värnplikt som den allmänna straffpåföljden utgör icke borde avskaffas.

Vad först angår invändningen om förevarande frågas sammanhang med den allmänna strafflagsreformen må framhållas, att en reform av straffpåföljderna är ett naturligt led i det reformarbete med avseende å straffsystemet.

met som för närvarande pågår. Frågan om straffpåföljdernas reformering kan ej heller lämnas åsido under det pågående reformarbetet på straffverkstälighetens och fångvårdens område. Härför är dess samband med institutet villkorlig frigivning och med de åtgärder som vidtagas till skydd för frigivna fångar alltför påtagligt. Det torde ock böra framhållas, att frågan om återupptagande av arbetet med en allmän strafflagsreform ännu är svävande, varför ett yrkande om avvaktande av en sådan reform är liktydigt med ett uppskjutande på obestämd tid av den nu ifrågasatta reformen.

De invändningar som i övrigt framställts mot förslaget om påföljdernas avskaffande och ersättande med bestämmelser om förlust av allmänna befattningar synas ej heller övertygande. I fråga om påföljdernas betydelse såsom en garanti för allmänna befattningshavares oförvitlighet må till en början framhållas, att de av generalpoststyrelsen uppmärksammade fall, då enligt förslaget befattnings förlust skulle bliva fakultativ i stället för såsom nu obligatorisk, avse brott som enligt gällande rätt förskylla straffarbete i minst sex månader eller ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas. Uppenbarligen kan det endast i sällsynta undantagsfall få förekomma att en statstjänsteman som begått ett så svårt brott bibehålles i tjänsten. Av de sakkunnigas motivering framgår — och det ligger för övrigt i sakens natur — att vid domstolens prövning av frågan om den dömdes bibehållande i tjänsten särskilt avseende bör fästas vid möjligheten för ett upprepande av brottet i den tjänst, varom är fråga. Det komme följaktligen att strida mot lagens mening om en tjänsteman som omhänderhade penningar, värdepост eller dylikt finge behålla tjänsten, därest han utom tjänsten beginge ett förmögenhetsbrott av ifrågavarande svårhetsgrad. Någon anledning att betvivla domstolarnas förmåga att riktigt tillämpa de föreslagna bestämmelserna lär icke finnas. I själva verket torde förslaget erbjuda större garantier än gällande rätt för att opålitliga personer icke få kvarbliva i allmän tjänst. Om exempelvis en posttjänsteman begår en förskingring i annan befattning, t. ex. i egenskap av kommunalnämndsordförande, och det förskingrade beloppet genast ersättes, dömes han enligt gällande rätt till avsättning från nämnda förtroendepost, men strafflagen inrymmer icke möjlighet att få honom avlägsnad från tjänsten vid postverket ens för det fall, att det förskingrade beloppet varit av betydande storlek. Enligt förslaget skall däremot domstolen med beaktande av samtliga omständigheter — bland vilka naturligen i det anförda exemplet hänsyn till postverkets intresse intager ett framträdande rum — pröva om han skall mista sin tjänst. I händelse av förslagets genomförande torde emellertid med hänsyn till sådana fall som nu avses bestämmelse lämpligen kunna meddelas därom, att i mål varom nu är fråga domstolen skall bereda den myndighet under vilken den tilltalade i och för ämbetet eller tjänsten lyder tillfälle att yttra sig i målet. Då dylik bestämmelse endast skulle innebära ett reglerande i visst avseende av den skyldighet att ex officio föranstalta om utredning som åligger domstol beträffande brottmål, torde bestämmelsen kunna utfärdas i administrativ ordning.

De farhågor som uttalats med avseende därå, att prövningen av en straffad

persons inträde eller återinträde i allmän tjänst icke erbjöde tillräckliga garantier, lära icke vara befogade. Skulle i något fall en myndighet efter-sätta sin plikt i detta avseende, torde den allmänna besvärsrätten erbjuda möjlighet till åvägabringande av rättelse.

Beträffande tillsättandet av allmänna förtroendeuppdrag anför länsstyrelsen i Stockholms län såsom bevis för att man icke kan lita på väljarnas omdöme och att påföljderna därför fylla en uppgift, att enligt vad länsstyrelsen hade sig bekant i ett fall till nämndeman valts en person kort efter det han blivit ådömd påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen i samband med straffarbete för förfalskning. Det anförda torde dock lika väl kunna åberopas såsom bevis för påföljdens ringa effektivitet. Då påföljden i flertalet fall ådömes endast för ett år och vid en del svåra brott, t. ex. våldtäkt, över huvud icke kan ådömas, torde man icke, vare sig ifrågavarande påföljd bibehålles eller ej, kunna helt skydda sig för att ett val vid något tillfälle kan leda till resultat som ter sig stötande. Vid en jämförelse mellan de sakkunnigas förslag och gällande rätt i vad rör garantierna för politiska och kommunala förtroendemens oförvitlighet torde emellertid följande synpunkter böra beaktas. I de fall då en person redan genom laga dom blivit stämplad såsom en förbrytare är risken för att han skall väljas till medborgerliga förtroendeuppdrag ringa i jämförelse med de fall då hans brottsliga egenskaper ännu icke blivit avslöjade. Följaktligen måste det i betydligt flera fall inträffa att en förtroendeman dömes till straff än att en straffad person erhåller förtroendeuppdrag. Enligt gällande rätt förhåller det sig emellertid så, att flertalet av dem som dömas till straffarbete icke åläggas påföljd utan få behålla medborgerliga förtroendeuppdrag som de till äventyrs inneha. Enligt de sakkunnigas förslag skulle däremot, såsom nämnt, alla som dömas till straffarbete mista dylika uppdrag. Det anförda ådagalägger att den i förslaget upptagna nya bestämmelsen om obligatorisk förlust av allmänna befattningar är av långt större betydelse än borttagandet av stadgandena om framtida obehörighet att erhålla dylika befattningar eller med andra ord att de sakkunnigas förslag erbjuder vidsträcktare garantier i förevarande hänseende än gällande rätt.

Såsom en särskilt stötande konsekvens av den allmänna påföljdens avskaffande har framhållits att s. k. vaneförbrytare, vilka kanske tillbringa större delen av sin tid i fängelset och endast äro ute under kortare mellantider, skulle under den tid de åtnjöte friheten få deltaga i allmänna val. Denna invändning torde dock vara av huvudsakligen teoretisk natur. För en sådan persons deltagande i val torde i allmänhet — bortsett från det hinder för rösträtts utövande som ligger i obetald skatt — ett kringflackande liv eller frånvaron av politiska intressen medföra, att rösträtt icke kommer att utövas. De återstående fallen måste antagas vara så fåtaliga att de, om de över huvud förtjäna beaktande i angivna avseende, kunna betecknas såsom betydelselösa i jämförelse med de olägenheter som äro förbundna med att staten genom egna åtgärder tillskapar en pariasklass av medborgare vilka offentligent brännmärkas även sedan deras strafftid gått till ända.

Icke heller synes vad chefen för flygvapnet invänt mot den allmänna påföljdens avskaffande kunna tillmätas avgörande betydelse, så mycket mindre som uteslutande från värnplikstjänstgöring av det lilla fåtal personer som redan i värnpliktsåldern kan hava ådömts dylik påföljd torde erbjuda mycket ringa skydd i de av chefen för flygvapnet angivna hänseenden.

Av det anförda torde framgå att jag i princip kan ansluta mig till de sakkunnigas förslag. Tiden torde nu vara mogen för att låta den sista kvarleva av det gamla ärelöshetsstraffet, som påföljderna utgöra, försvinna ur lagen. Att straffpåföljderna icke längre uppbäras av det allmänna rättsmedvetandet, därom vittna såväl det stora flertalet av de yttranden som avgivits över förslaget som ock den obenägenhet domstolarna visa att ådöma påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen för någon mera avsevärd tid. Även de som begå tämligen grova förbrytelser återfå sina medborgerliga rättigheter efter ett eller annat år. I jämförelse med vad sålunda gäller för brottslingar i allmänhet synes den obligatoriska livstidspåföljden vid en mängd ämbetsbrott illa motsvara rättvisans och billighetens krav. Det synes mig också i hög grad stötande att samhället, som ställer anspråk på enskilda arbetsgivare att de skola medverka till straffade personers återuppbyggande genom att i mån av möjlighet bereda dem arbete, självt icke skall föregå med bättre exempel än att det förklarar vissa personer — stundom för icke allt för grova förbrytelser — för sitt återstående liv ovärdiga att nyttjas, icke blott i den tjänst vari de förbrutit sig, utan över huvud i rikets tjänst. Därest de nu nämnda påföljderna avskaffas, torde påföljden 'ovärdig att föra andras talan inför rätta' jämväl böra borttagas ur lagen.

Uppenbarligen kan sådan förlust av befattningar som skulle träda i påföljdernas ställe tänkas anordnad på olika sätt. I stort sett synes den av de sakkunniga föreslagna lösningen tillfredsställande. Densamma lämnar emellertid rum för några erinringar. Sålunda kan det ifrågasättas, om det verkligen finnes anledning att uppställa olika förutsättningar för domstolens prövning av frågan huruvida den dömde skall förlora ämbete eller tjänst, allteftersom brottet medför straffarbete eller avsättning. Vidare torde de olika reglerna om sättet för befattningens förlust — vilken skulle inträda i fråga om ämbete eller tjänst på grund av domstolens uttryckliga beslut men beträffande annan befattning i och med det att domen å huvudstraffet vunne laga kraft — stundom kunna föranleda en viss tvekan angående domens innebörd. Slutligen synes de ifrågasättande bestämmelsernas uppdelning icke endast på olika paragrafer utan t. o. m. på två särskilda kapitel i strafflagen vara ägnad att göra den ifrågasatta lagstiftningen mera svåröverskådlig än som behöver vara fallet.

Vad till en början angår förutsättningarna för domstolens prövning av frågan om förlust av ämbete eller tjänst gör förslaget såsom nämnt icke någon ändring i regeln i 25 kap. 20 § strafflagen, att den som dömes till straffarbete tillika skall dömas till avsättning från dylik befattning, men att han, därest omständigheterna äro synerligen mildrande, må undslippa med suspension. För det fall att huvudstraffet utgöres av avsättning från viss be-

fattning, stadgar förslaget (2 kap. 16 § andra stycket strafflagen) att avsättning från ämbete eller tjänst som den dömda eljest innehar skall ådömas endast om brottet därtill föranleder. Någon subsidiär bestämmelse om suspension föreslås icke för avsättningsfallet. Skillnaden vid tillämpningen av de båda föreslagna bestämmelserna skulle måhända i praktiken icke bliva stor. Att förhandenvaron av synnerligen mildrande omständigheter gjorts till förutsättning för den dömdes bibehållande i ämbetet eller tjänsten, är dock ägnat att i dylika fall giva de omständigheter som hänföra sig till själva brottet större betydelse än som enligt förslaget tillagts dem, då det gäller att bestämma ifrågavarande rättsverkningar för den som förskyllt avsättning. Det förefaller ock som om bärande skäl saknades för att på detta sätt ställa de konkreta omständigheterna vid brottet i förgrunden. Om t. ex. en lägre tjänsteman i vars åligganden det ej ingår att föra bil eller motorcykel dömes till straffarbete enligt lagen om straff för vissa brott vid förande av motorfordon, lär det icke under alla förhållanden vara nödvändigt att han mister sin befattning. Avgörande synpunkter torde i första hand böra vara, huruvida den brottslige visat sig ovärdig att bekläda den befattning han innehar och huruvida han röjt en sådan brottslig böjelse eller opålitlighet att hans kvarblivande i befattningen med hänsyn därtill ej bör tillåtas. Huruvida det brott för vilket han dömes medför straffarbete eller förskyller avsättning torde däremot vara av mindre betydelse. Det riktigaste synes således vara att för båda dessa fall uppställa en likartad regel som medgiver domstolen full frihet vid prövningen av det föreliggande fallet.

Beträffande det av de sakkunniga förordade systemet, att vid straffarbete eller avsättning befattningens förlust i vissa fall beror på uttrycklig förklaring av domstolen och i andra fall inträder automatiskt, må följande anmärkas. Gränsen mellan olika slag av befattningar är och måste enligt sakens natur vara ganska svävande. Om domstolen beträffande viss befattning som den dömda innehade icke gjorde något uttalande i domen, så kunde detta bero antingen därpå, att domstolen saknade kännedom om befattningen eller ansåge den vara en tjänst som den tilltalade borde få ha kvar, eller också på den omständigheten, att domstolen ansåge att det rörde sig om en 'annan allmän befattning' som den dömda utan vidare förlorade. Domstolens uppfattning i sådant avseende komme alltså icke till uttryck i domen. I de fall då administrativ myndighet sedan skulle med ledning av domen avgöra huruvida den dömda förlorat befattningen vore det tänkbart, att myndigheten med en annan åsikt om befattningens natur än domstolen komme till ett annat resultat än domstolen åsyftat. Dessa överväganden leda närmast därhän att ett enhetligt system bör gälla beträffande sättet för förlust av ämbeten, tjänster och andra allmänna befattningar.

Angående de föreslagna bestämmelsernas plats i lagen må utöver det redan anförda allenast framhållas, att dessa bestämmelser på grund av sitt nära samband med straffsystemet torde böra inrymmas i 2 kap. strafflagen.

Såsom tidigare antytts har en omläggning av de sakkunnigas förslag enligt angivna riktlinjer ansetts böra ske. De ändringar i förslaget som föran-

ledas därav innebära icke något avsteg från förslagens huvudprinciper utan bli till väsentlig del av lagteknisk art. I fråga om *strafflagen* synas lagändringarna böra genomföras på följande sätt. Påföljdsbestämmelserna upphävas liksom enligt sakkunnigförslaget. Strafflagens allmänna bestämmelser om förlust av befattningar, vilka i sistnämnda förslag upptagits i 2 kap. 16 och 18 §§ samt 25 kap. 20 § första stycket, sammanföras i 2 kap. 18 §. Där uppställs till en början den huvudregeln, att om någon dömes till straffarbete eller svårare straff (det sistnämnda måste medtagas av hänsyn till krigslagstiftningen) eller om någon prövas hava förskyllt avsättning för brott begånget i viss befattning, är han sedan domen vunnit laga kraft förlustig alla allmänna befattningar som han innehar. I fråga om sättet för befattningarnas förlust göres alltså, i motsats till vad de sakkunniga föreslagit, icke skillnad mellan ämbete eller tjänst och annan allmän befattning, utan varje sådan befattning förloras automatiskt. Från regeln att den dömde förlorar alla allmänna befattningar stadgas i samma paragraf det undantaget, att domstolen i fråga om ämbete eller tjänst (men icke annan allmän befattning) äger, där omständigheterna det föranleda, medgiva att befattningen må bibehållas av den dömde. Emellertid skall domstolen i sådant fall pröva om i stället för befattningens förlust mistning av densamma på viss tid skall inträda. Domstolen är dock oförhindrad att låta den dömde behålla befattningen utan suspension. Möjligheten att tillgripa suspension är närmast avsedd för de fall, då det icke kan anses lämpligt att den dömde inträder i tjänst förrän någon tid förflutit efter domen eller frigivandet.

En omläggning av de sakkunnigas förslag i enlighet med vad nu angivits föranleder avvikelser från vad de sakkunniga föreslagit icke blott i fråga om strafflagen och de övergångsbestämmelser som hänföra sig till denna utan även, såsom förut nämnts, beträffande *strafflagen för krigsmakten*, i vilken hänvisas till bestämmelserna i bland annat 2 kap. strafflagen. Förslag till dessa lagändringar ha utarbetats inom justitiedepartementet. Därvid ha, på sätt i det följande kommer att angivas, vissa jämkningar ansetts böra vidtagas i det förslag till ändringar i strafflagen för krigsmakten som särskilt utremitterats till cheferna för generalstaben, marinstaben och flygvapnet.

I anslutning till den sålunda företagna omläggningen av de sakkunnigas förslag synes det lämpligt att även bringa vissa stadganden i lagen den 8 mars 1889 om straff för *ämbetsbrott av präst* och om laga domstol i sådana mål i överensstämmelse med departementsförslagens principer. Utkast till ändringar i nämnda lag har upprättats inom justitiedepartementet och utremitterats till myndigheter för yttrande. Sedan utredningen härutinnan slutförts torde jag få återkomma till denna fråga.

Rörande den närmare innebörden av de nu föreliggande förslagen till ändringar i strafflagen och strafflagen för krigsmakten torde följande få anföras.

Vad först angår *s t r a f f l a g e n* hava stadgandena i 15 och 17 §§ av 2 kap. enligt det inom departementet uppgjorda förslaget, bortsett från en mindre jämkning av redaktionell natur i 17 §, samma lydelse som enligt de sakkunnigas förslag. I förhållande till gällande rätt innebär detta, att paragra-

fernas avfattning icke undergått annan ändring än som varit erforderlig för en anpassning efter det nya systemet med förlust av befattningar i stället för de gamla påföljderna. Det sagda gäller även 16 § i 2 kap., fränsett att i departementsförslaget till 18 § överförts bestämmelsen om förlust av ämbete eller tjänst, då någon förskyllt avsättning.

I 2 kap. 18 § strafflagen stadgas enligt departementsförslaget bland annat, att den som förbrutit sig i viss befattning och prövas hava för det brott förskyllt avsättning, även skall vara förlustig annan allmän befattning som han innehar. Den bestämning av avsättningsfallen som här gjorts avser i första hand att begränsa stadgandets tillämpning till de fall, då avsättning ådömes någon såsom straff för brott. Sådan disciplinär bestraffning som enligt åtskilliga författningar utövas av ämbetsverk, chefer eller för ändamålet särskilt tillsatta organ, kommer således icke i betraktande, även om bestraffningen innebär befattningshavarens entledigande. Såsom närmare framgår av det följande, skall med en viss modifikation ifrågavarande stadgande enligt hänvisning i strafflagen för krigsmakten erhålla tillämpning även inom den militära strafflagstiftningens område. Enligt 29 § tredje stycket strafflagen för krigsmakten kan i vissa fall en militär befattningshavare som undergått upprepade disciplinära bestraffningar, vid sidan av det egentliga straffet, dömas förlustig sin befattning eller anställning vid krigsmakten även om han blott är åtalad för ett ringa brott. Det i 2 kap. 18 § allmänna strafflagen använda uttrycket 'den som förbrutit sig i viss befattning och prövas hava för det brott förskyllt avsättning' torde giva vid handen att ej heller sådana fall äro att anse som avsättning i lagens mening.

En motsvarighet till det av de sakkunniga föreslagna stadgandet, att den dömde icke på grund av förordnande eller val som skett före domen må inträda i sådan allmän befattning som ej är hänförlig till ämbete eller tjänst, har även upptagits i den nu ifrågavarande 18 § (andra stycket). I anledning av departementsförslagets utsträckning av regeln om automatisk förlust av befattningar har den nämnda bestämmelsen emellertid gjorts tillämplig å samtliga slag av allmänna befattningar, en ändring som för övrigt torde äga ringa praktisk betydelse.

I departementsförslaget har icke medtagits den hänvisning till krigslagstiftningen beträffande det vid krigsmakten fast anställda manskap som i de sakkunnigas förslag återfinnes i andra stycket av förevarande paragraf. En dylik hänvisning har icke ansetts erforderlig.

I 2 kap. 21 § har företagits en jämkning av redaktionell natur. Stadgandet i 4 kap. 1 § har lämpats efter departementsförslagets regler om förlust av befattningar. Detta förslag medför även den konsekvensen, att 25 kap. 20 § första stycket, vilket ersättes av bestämmelser i 2 kap. 18 §, upphäves. Beträffande andra stycket i 25 kap. 20 §, vilket enligt de sakkunnigas förslag skulle erhålla tillämpning endast å ämbete och tjänst, föreslås icke någon ändring i förhållande till vad som nu gäller.

I övrigt innebär departementsförslaget avvikelser från vad de sakkunniga föreslagit endast i rent lagtekniskt hänseende, i det att borttagandet av be-

stämmelserna om påföljd i de särskilda paragraferna i strafflagens speciella del ansetts kunna ske genom ett gemensamt stadgande i ingressen till den föreslagna lagen.

I de övergångsbestämmelser som hänföra sig till ändringarna i strafflagen har 2 mom. måst givas en ändrad avfattning i anledning av upphävandet av stadgandet i 25 kap. 20 § första stycket strafflagen. Anmärkas må, att enligt övergångsbestämmelserna kommer att gälla, att därest ett före lagstiftningens ikraftträdande förövat brott bör medföra förlust av någon befattning, detta skall uttryckligen angivas i domen. Ett sådant äldre brott kan följaktligen icke under några omständigheter medföra automatisk förlust av en befattning.

Rörande de föreslagna ändringarna i strafflagen för krigsmakten må anmärkas att enligt nu gällande lydelse 28 § i denna lag innehåller, förutom bestämmelser om de nuvarande påföljderna, hänvisning till allmänna strafflagen angående avsättning och suspension. I 29 § första stycket stadgas, att officer eller underofficer, som efter strafflagen för krigsmakten eller allmän lag dömes till ansvar för stöld eller snatteri eller för annat brott till straffarbete eller svårare straff, tillika skall dömas till avsättning från det ämbete eller den tjänst han såsom krigsman innehar.

De sakkunnigas förslag innebär i fråga om 28 § icke annan ändring än att hänvisningarna till allmän lag lämpats efter de föreslagna ändrade bestämmelserna i 2 och 25 kapitlen strafflagen. Beträffande 29 § föreslå de sakkunniga icke någon ändring.

Det till de militära myndigheterna utremitterade överarbetade förslaget innebär åter, såsom förut nämnts, ändringar icke endast i 28 § utan även i 29 §. Förslaget åsyftar att i det väsentliga införa samma regler för förlust av militära befattningar, som enligt departementsförslaget (2 kap. 18 § strafflagen) skulle gälla för civila ämbets- och tjänstemän. Sålunda skulle enligt hänvisning i 28 § den allmänna bestämmelsen i 2 kap. 18 § strafflagen om förlust av ämbete eller tjänst eller mistning av sådan befattning på viss tid bli tillämplig även å ämbete eller tjänst, som officer eller underofficer innehade i egenskap av krigsman. Följaktligen bleve befattningens förlust icke obligatorisk, då befattningshavaren dömdes till straffarbete — såvida icke avsättning särskilt stadgades för brottet i fråga — utan beroende på domstolens prövning i varje särskilt fall. I 29 § upptager förslaget ett stadgande av den innebörd, att officer eller underofficer som för stöld eller snatteri dömes till fängelse eller böter tillika må dömas till avsättning eller suspension.

Såsom förut nämnts ha de militära myndigheterna mot sistnämnda förslag i vad det avser 28 § erinrat, att avsättning borde vara obligatorisk vid brott, som militär beginge i tjänsten eller mot annan militär i och för dennes tjänst. Beträffande 29 § har anmärkts, att förslaget icke syntes taga hänsyn till det förhållandet, att tjuvnadsbrott även då det icke medförde straffarbete i regel borde föranleda avsättning.

För det fall att officer eller underofficer dömes till straffarbete fyller 29 §

i dess nuvarande lydelse den dubbla uppgiften att dels stadga avsättning vid de svårare fall av ämbetsbrott enligt strafflagen för krigsmakten som förskylla straffarbete, och dels stadga förlust av den militära befattningen såsom påföljd, då officer eller underofficer enligt annan lag dömes till straffarbete. I den mån stadgandet fyller den förra funktionen synes det icke böra ifrågakomma att i detta sammanhang mildra detsamma, varför i det nu upprättade förslaget i 28 § andra stycket inryckts en undantagsbestämmelse av den innebörd, att officer eller underofficer, som dömes till straffarbete eller svårare straff för brott vilket omförmäles såsom straffbart i strafflagen för krigsmakten, alltid skall mista det ämbete eller den tjänst han såsom krigsman innehar. Genom en dylik bestämmelse torde det önskemål de militära myndigheterna i denna del framställt vara tillgodosett. I anledning av vad nämnda myndigheter anfört rörande 29 § har åt densamma givits en ändrad lydelse, som utmärker att officer eller underofficer vilken för tjuvnadsbrott dömes till fängelse eller böter i regel skall mista sin befattning vid krigsmakten.

Beträffande sättet för befattningens förlust innebära de föreslagna bestämmelserna, att regeln om automatisk förlust av ämbetet eller tjänsten utsträcker att gälla även de fall, då straffarbete eller avsättning ådömes efter strafflagen för krigsmakten. I de fall då förlust av den militära befattningen skall följa å ett tjuvnadsbrott, som endast medför fängelse eller böter, måste dock domstolen uttryckligen döma till avsättning.

Beträffande förslaget till ändringar i strafflagen för krigsmakten har, i likhet med vad som skett i fråga om strafflagsförslaget, vidtagits den tekniska förenklingen, att de särskilda påföljdsbestämmelserna upphävts genom ett allmänt stadgande i ingressen till den föreslagna lagen.

Då de hänvisningar till allmän lag som innefattas i 28 § givits så vidsträckt innebörd att de omfatta även de till strafflagsändringarna hänförliga övergångsbestämmelserna, har det endast ansetts erforderligt att i förevarande lag upptaga särskilda övergångsbestämmelser med avseende å det fall att officer eller underofficer enligt 29 § första stycket i dess nu gällande lydelse förskyllt avsättning från ämbete eller tjänst som han i egenskap av krigsman innehar.

I de sakkunnigas förslag till lagar om ändrad lydelse av vissa paragrafer i *rättegångsbalken*, *lagen om skiljemän* och *lagen om straffregister* har jag icke funnit anledning vidtaga några ändringar. Beträffande straffregisterlagen må framhållas, att enligt lag den 16 februari 1934 (nr 17) 1, 7 och 8 §§ i nämnda lag erhöles ändrad lydelse. Då emellertid för dessa lagändringars ikraftträdande förutsattes att vissa grundlagsändringar genomföras, skall 1934 års lag träda i kraft först den dag Konungen förordnar. De nu ifrågasatta ändringarna i nyssnämnda paragrafer hava också samband med grundlagsändringar och kunna därför ej beräknas träda i kraft tidigare än 1934 års ändringar. Vid sådant förhållande har vid nu ifrågavarande förslag hänsyn endast tagits till den lydelse nyssnämnda paragrafer erhållit genom 1934

års lag. Anmärkas må emellertid vidare, att ändringar i ifrågavarande paragrafer av straffregisterlagen kunna komma att föranledas jämväl av ett annat lagförslag, rörande vilket proposition till riksdagen är under förberedande, nämligen förslaget till ny lagstiftning rörande tvångsuppfostran. Därest detta förslag kommer att föreläggas årets riksdag, torde det nu ifrågavarande förslaget till ändringar i straffregisterlagen böra upptagas i samband därmed.

Förslag rörande de ändringar i *riksdagsordningen* och *tryckfrihetsförordningen*, som föranledas av påföljdernas avskaffande, komma att framläggas i samband med förslag till vissa andra grundlagsändringar. Såsom förut nämnts ha de sakkunniga föreslagit vissa ändringar i värnpliktslagen. Då emellertid proposition med förslag till ny värnpliktslag är under utarbetande, lär de sakkunnigas förslag i ifrågavarande hänseende komma att upptagas av chefen för försvarsdepartementet i samband med frågan om den nya värnpliktslagen.

Vad statskontoret anfört i sitt yttrande över de sakkunnigas förslag rörande införandet av en särskild bestämmelse i den civila tjänstepensionslagen för det fall att pensionstagare undergår frihetsstraff eller därmed jämförlig behandling har jag, efter samråd med chefen för finansdepartementet, funnit icke böra föranleda någon åtgärd i detta sammanhang. Statskontorets uttalande rörande innebörden i förevarande fall av det föreslagna stadgandet i 3 mom. av övergångsbestämmelserna med avseende å ändringarna i strafflagen giver icke anledning till någon erinran från min sida.»

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över omförmälda förslag till *lag om ändring i vissa delar av strafflagen, lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten, lag om ändrad lydelse av 15 kap. 14 § och 17 kap. 7 § rättegångsbalken, lag om ändrad lydelse av 5 § lagen den 14 juni 1929 (nr 145) om skiljemän samt lag om ändrad lydelse av 1, 7 och 8 §§ lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister*, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av detta protokoll.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Ragnar Kihlgren.

¹ De tre sistnämnda lagförslagen, vilka äro lika lydande med motsvarande vid propositionen fogade lagförslag, ha här uteslutits.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändring i vissa delar av strafflagen.

Härigenom förordnas *dels* att ej mindre 2 kap. 19 §, 3 kap. 13 §, 5 kap. 2 § andra stycket och 3 § fjärde stycket, 8 kap. 30 §, 12 kap. 21 §, 13 kap. 6 §, 14 kap. 46 §, 15 kap. 25 §, 16 kap. 16 §, 18 kap. 12 § andra stycket, 19 kap. 23 §, 20 kap. 14 §, 21 kap. 11 § och 22 kap. 22 § strafflagen än även vad i 16 kap. 1, 3 och 7 §§, 22 kap. 14 §, 23 kap. 1 och 2 §§ samt 25 kap. 1—3, 5 och 9—16 §§ nämnda lag finnes stadgat om påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen, ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas och ovärdighet att vidare föra andras talan inför rätta skall upphöra att gälla, *dels ock* att 2 kap. 15—18 och 21 §§, 4 kap. 1 § samt 25 kap. 20 § samma lag¹ skola erhålla följande ändrade lydelse:

2 KAP.

15 §.

Särskilda straff för dem som innehava ämbete, tjänst eller annan allmän befattning äro:

1. Avsättning.
2. Mistning av befattning på viss tid.

16 §.

Avsättning innebär förlust av den befattning vari förbrytelsen skett.

Mistning av befattning på viss tid medför, under den tid, förlust av de rättigheter eller förmåner som följa med befattningen.

Om rättighet till pension gälle vad särskilt är stadgat.

17 §.

Är den som förskyllt avsättning eller mistning av befattning på viss tid ej i besittning av den befattning vari han förbrutit sig, skall i stället dömas till böter eller till fängelse i högst sex månader.

¹ Senaste lydelse, se beträffande 2 kap. 17 § 1931:327, beträffande 4 kap. 1 § 1906:51 s. 1 och beträffande 25 kap. 20 § 1905:9 s. 2.

18 §.

Dömes någon till straffarbete eller svårare straff, och innehar han ämbete, tjänst eller annan allmän befattning, evad den beror av förordnande eller medborgares val, vare sedan domen vunnit laga kraft förlustig befattningen. Den som förbrutit sig i viss befattning och prövas hava för det brott förskyllt avsättning, have ock förlorat annan befattning som ovan nämnts. I fråga om ämbete eller tjänst äger dock domstolen i dessa fall, där omständigheterna det föranleda, medgiva att befattningen må av den dömda bibehållas; och pröve domstolen därvid om till mistning av befattningen på viss tid bör dömas.

Den som dömes till straffarbete eller svårare straff eller prövas hava förskyllt avsättning, må icke på grund av förordnande eller val som dessförrinnan skett inträda i allmän befattning.

21 §.

Är någon utom riket straffad för brott och förty, efter 1 kap. 3 §, från straff här i riket fri, må dock förlust av ämbete, tjänst eller annan allmän befattning honom här ådömas, där brottet efter denna lag bör medföra förlust av befattningen eller obehörighet att inträda däri; bör å brottet följa mistning av befattning på viss tid, må därtill dömas.

4 KAP.

1 §.

Innefattar en handling flera brott, och är straffet å ettdera svårare än å annat, skall det svåraste straffet ådömas; är vartdera brottet belagt med samma straff, varde det straff ådömt. I båda dessa fall skall brott för vilket särskilt straff ej ådömes betraktas såsom försvärande omständighet, och må, där någotdera brottet är sådant som i 2 kap. 7 § sägs, kunna till skärpning dömas. Är någotdera brottet belagt med avsättning eller mistning av befattning på viss tid, eller är med brottet förenad påföljd som i 2 kap. 20 § sägs, varde ock sådan förlust av befattning eller sådan påföljd ådömd.

Där en handling innefattar brott som i särskilda avseenden är belagt med olika straff, vare ock lag som i första stycket sägs.

25 KAP.

20 §.

Varder ämbetsman, till vars ämbete hörer att undervisa eller uppfostra ungdom, enligt 18 kap. 6 § 1 mom. dömd till fängelse för otukt med ungdom som han i kraft av sitt ämbete eller eljest hade till undervisning eller uppfostran, eller dömes han enligt 18 kap. 13 § till ansvar för någon tukt och

sedlighet sårande gärning därav synnerlig fara för sådan ungdoms förförelse kom, skall tillika till avsättning eller till mistning av ämbetet på viss tid dömas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1937; och skall med avseende därå iakttagas:

1. Vad i 2 kap. 18 § andra stycket strafflagen stadgas därom att den dömde icke må inträda i allmän befattning skall äga tillämpning även då brottet är begånget före lagens ikraftträdande.

2. Har före den 1 januari 1937 någon som innehar allmän befattning begått brott, för vilket straff före den dagen ej bestämts genom dom som vunnit laga kraft eller ej överklagas, och var brottet belagt med påföljd som medförde befattningens förverkande, eller skulle å brottet, utöver det särskilt stadgade straffet, följa avsättning från befattning som avses i 25 kap. strafflagen eller mistning på viss tid av sådan befattning, varde till avsättning eller mistning av befattningen på viss tid dömt, där brottet enligt lagens nya lydelse bort medföra befattningens förlust eller mistning av densamma på viss tid.

3. Vad i lag eller annan allmän författning är stadgat om verkan därav, att någon dömts medborgerligt förtroende förlustig eller dömts till påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen eller ock förklarats ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller att föra andras talan inför rätta, skall från den dag Konungen förordnar upphöra att gälla.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten.

Härigenom förordnas, *dels* att ej mindre 51 § tredje stycket, 64 § andra stycket, 65 § andra stycket, 109 §, 136 § andra stycket, 152 §, 154 § tredje stycket, 158 § tredje stycket och 172 § strafflagen för krigsmakten än även vad i 63, 70, 111, 113—116, 119 och 180 §§ nämnda lag finnes stadgat om påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen och ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas skall upphöra att gälla, *dels ock* att 15 § första stycket¹ samt 28² och 29 §§ samma lag skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

15 §.

Straffarter, som för brott efter denna lag användas, äro:

1:o) dödsstraff;

2:o) straffarbete;

3:o) fängelse;

4:o) böter;

5:o) disciplinstraff;

samt för ämbets- och tjänstemän:

6:o) avsättning; och

7:o) mistning av ämbete eller tjänst på viss tid.

28 §.

Om avsättning, om mistning av ämbete eller tjänst på viss tid och om straff vartill skall dömas, där den som gjort sig skyldig till avsättning eller till mistning av ämbete eller tjänst på viss tid ej är i besittning av den befattning vari han förbrutit sig, gälle vad i allmän lag sägs.

Vad i allmän lag stadgas därom att i vissa fall den som dömes till straff skall vara förlustig ämbete, tjänst eller annan allmän befattning eller dömas till mistning av ämbete eller tjänst på viss tid, eller att han skall vara obehörig att inträda i allmän befattning, skall jämväl äga tillämpning enligt denna lag; dock skall officer eller underofficer, som dömes till straffarbete eller svårare straff för brott vilket omförmäles såsom straffbart i denna lag, alltid mista det ämbete eller den tjänst han såsom krigsman innehar.

¹ Jämför 1935: 345.

² Senaste lydelse av 28 §, se 1921: 289.

29 §.

Officer eller underofficer som efter denna eller allmän lag dömes till fängelse eller böter för stöld eller snatteri skall tillika, där ej omständigheterna annat föranleda, dömas till avsättning från det ämbete eller den tjänst han såsom krigsman innehar. Dömes ej till avsättning, må till mistning av ämbetet eller tjänsten på viss tid dömas.

Begår krigsman — — — berörda anställning.

Har officer — — — fullo undergången.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1937.

Har före nämnda dag någon som innehar allmän befattning begått brott, för vilket straff före den dagen ej bestämts genom dom som vunnit laga kraft eller ej överklagas, och skulle å brottet, utöver det särskilt stadgade straffet, följa avsättning från ämbete eller tjänst som den dömde innehar i egenskap av krigsman, varde till avsättning eller mistning av befattningen på viss tid dömt, där brottet enligt lagens nya lydelse bort medföra befattningens förlust eller mistning av densamma på viss tid.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 6 mars 1936.

Närvarande:

justitierådet APPELBERG,
regeringsrådet KELLBERG,
justitieråden GEIJER,
ALSÉN.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 31 januari 1936, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen, lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten, lag om ändrad lydelse av 15 kap. 14 § och 17 kap. 7 § rättegångsbalken, lag om ändrad lydelse av 5 § lagen den 14 juni 1929 (nr 145) om skiljemän samt lag om ändrad lydelse av 1, 7, och 8 §§ lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Thomas Munck af Rosenschöld.

Lagrådet yttrade:

Mot ett upphävande i avsedd utsträckning av nu stadgade straffpåföljder möta onekligen, såsom ock framhållits i ett par yttranden över de sakkunnigas förslag, vissa betänkligheter ur olika synpunkter, men lagrådet finner desamma icke kunna tillmätas avgörande betydelse; och även om de olägenheter ifrågavarande påföljder orsaka måhända äro i viss mån överskattade, anser lagrådet likväl den förebragta utredningen visa att övervägande skäl tala för en reform i förslagets syfte. Ett borttagande av påföljderna kan dock, såsom under utredningen framhållits, icke ske utan att särskilda regler givas rörande den verkan ådömande av vissa straff bör äga i fråga om innehav av allmänna befattningar överhuvud taget, och en fullt tillfredsställande lösning av denna fråga är av flera skäl synnerligen svår att åstadkomma. Mot såväl de sakkunnigas som departementschefens förslag kunna härutinnan vägande invändningar framställas.

Enligt båda förslagen anknutes förlusten av allmän befattning till det förhållandet att den brottslige antingen — detta i viss anslutning till vad för närvarande gäller — dömes till straffarbete eller svårare straff eller också

prövas hava förskyllt avsättning från annan befattning. I jämförelse med gällande rätt skulle förslagen innebära en ej oväsentlig utvidgning av det område inom vilket förlust av allmän befattning kan inträda såsom påföljd av brott; och denna skärpning framträder desto starkare som, då fråga är om annan befattning än ämbete eller tjänst, förlusten skall vara ovillkorlig. Särskilt bör beaktas att för närvarande för vissa slag av ämbetsbrott kan dömas till avsättning från en befattning utan att detta inverkar på innehavet av andra. I en del fall synes väl den gällande rättens ståndpunkt i detta hänseende kunna leda till mindre önskvärda resultat; så t. ex. torde det ej sällan stöta rättskänslan att den som jämlikt 25 kap. 11 § strafflagen dömts till avsättning från den ena befattningen får kvarstå i den andra. Härav synes dock ingalunda kunna dragas den slutsatsen att avsättning alltid bör medföra förlust av annan allmän befattning än den vari förbrytelsen skett. Om t. ex. någon, som enligt förordnande av statsmyndighet erhållit ett utredningsuppdrag av mera varaktig beskaffenhet, misskött en underordnad kommunal befattning, så att han för försumlighet däri dömes till avsättning från densamma jämlikt 25 kap. 17 och 22 §§ strafflagen, kan det svårligen under alla förhållanden vara riktigt att han på denna grund skall förlora också utredningsuppdraget, mot vars ordentliga handhavande ingen anmärkning förekommit. Begår en befattningshavare vid krigsmakten i rent militärt hänseende ett tjänstefel som föranleder avsättning, kan det mången gång vara obilligt att av sådan anledning låta honom mista jämväl ett av honom innehavt civilt förtroendeuppdrag. Exempel sådana som de nu anförda leda till att man ställer sig betänksam inför varje förslag som går ut på att avsättning från en befattning ovillkorligen skall medföra förlust också av andra befattningar. Att obilliga resultat som uppkomma av en dylik regel i särskilda fall kunna rättas till genom att den dömde omedelbart återinsättes i befattningen är knappast ägnat att undanröja betänkligheterna; ty dels lärrer denna möjlighet icke alltid stå öppen och dels kan det icke anses lämpligt att i strafflagen stadgas påföljder vilka förutsättas icke alltid skola i praktiken upprätthållas. Av det sagda följer att enligt lagrådets mening domstolen bör äga att i fråga om varje befattning pröva om den tilltalade skall gå densamma förlustig.

Samma regel som sålunda bör gälla för befattning vilken innehaves då domen faller bör tydligen också tillämpas i fråga om befattning vilken den tilltalade enligt utnämning eller förordnande som ägt rum före domen skall tillträda från och med viss framtida dag. Därutinnan synes emellertid det föreslagna stadgandet i 2 kap. 18 § strafflagen såvitt angår förordnanden intaga en annan ståndpunkt och i fråga om utnämningar lämna rum för tvekan om rätta tolkningen. Särskild uppmärksamhet påkalla vidare i nu omhandlade avseende de fall då den tilltalade varit uppsatt på förslag vid ett redan hållet allmänt val och sammanräkning ännu ej skett eller, om sammanräkning hållits, den tilltalade, ehuru vald, ännu ej tillträtt befattningen. En sträng följdriktighet bjuder att domstolen i alla sådana fall borde pröva huruvida han skall få tillträda befattningen. Av praktiska skäl kan dock

tydiligen en föreskrift i sådan riktning ej meddelas. Innan den tilltalades utsikt att erhålla befattningen blivit genom sammanräkning konstaterad, lärer en dylik prövning få anses utesluten. Det riktiga synes vara att låta domstols prövningsrätt inträda i det fall att sammanräkning före domen skett.

En nyhet av straffprocessuell innebörd är den i de remitterade förslagen — och även, ehuru i begränsad omfattning, i de sakkunnigas förslag — upptagna grundsatsen att förlusten av allmän befattning såsom en följd av att visst huvudstraff ådömes skall inträda automatiskt i och med att domen vinner laga kraft. Att sålunda övergiva regeln att domen bör på sätt hitills skett i någon form lämna besked i detta viktiga hänseende förefaller betänkligt. Därav följer att den prövning, som domstolen dock även enligt departementschefens förslag har att företaga i fråga om ämbete eller tjänst, ej alls behöver komma till synes i domen; denna framstår i det yttre såsom lika fullständig, vare sig domstolen verkställt prövningen eller också, antingen på grund av sin uppfattning om befattningens natur eller till följd av förbiseende, underlåtit att företaga densamma. Den dömde kan i en del fall lätt tänkas förbise domens innebörd i förevarande hänseende och därav föranledas att låta densamma — lydande t. ex. på två månaders straffarbete med anstånd enligt lagen om villkorlig straffdom — vinna laga kraft. En sådan ordning kan icke anses tillfredsställande. I detta avseende intogo de sakkunniga i viss mån samma ståndpunkt men gjorde därvid den principiellt sett riktiga gränsdragningen att låta det automatiska inträdandet av befattningens förlust gälla endast i sådana fall då förlusten i lagen påbjöds såsom ovillkorlig. Emot denna gränsdragning har emellertid departementschefen riktat en kritik som utmynnar i att anordningen stundom kan antagas leda till villrådighet om vad som avsetts med domen, detta beroende på svårighet att i alla fall särskilja ämbete och tjänst från annan befattning. Det bör på grund härav övervägas om man icke utan olägenhet kan bibehålla gällande rätts ståndpunkt att i domen positivt skall utsägas vad den innebär. Denna ståndpunkt överensstämmer tydligen bäst med den i det föregående uttalade uppfattningen att domstolen bör i stort sett äga individuell prövningsbefogenhet i fråga om varje befattning. Godkännes berörda uppfattning, är det egentligen blott en konsekvens härav att den prövning som under alla förhållanden skall äga rum blir redovisad i domen. Till sitt förordande av automatiskt inträde av förlusten föranleddes de sakkunniga av den farhågan att, om den fordran uppställdes att det uttryckligen skulle dömas till avsättning från varje befattning, det lätt nog skulle kunna hända att någon befattning bortglömdes och att, om domen i dylikt fall vunne laga kraft, möjlighet skulle saknas att åstadkomma rättelse. Denna betänklighet torde dock — om den anses böra tillmätas praktisk betydelse — kunna hävas genom en föreskrift att, om i något fall upplysning ej vunnits om viss befattning, den dömde må på särskild talan förklaras förlustig befattningen.

Beträffande den prövning som domstolen skall verkställa är att märka att i 25 kap. 20 § 1 mom. strafflagen för närvarande stadgas ovillkorlig för-

lust, för alltid eller för viss tid, av ämbete, därest ämbetsmannen dömes till straffarbete eller svårare straff. Regelmässigt torde ock sådan påföljd böra i dylikt fall inträda. Det måste därför anses tvivelaktigt, huruvida det är riktigt att, såsom föreslagits, i fråga om de befattningar som avses i 25 kap. strafflagen, frångå den ovillkorliga regeln; då emellertid behjärtansvärda undantagsfall kunna föreligga och då vissa skäl tala för att en enhetlig regel uppställas för de olika slagen av befattningar, synes den föreslagna ändringen kunna godtagas. Beträffande de fall då huvudstraffet är avsättning, kan det, såsom förut framhållits, ingalunda antagas vara i samma utsträckning klart att befattning, vari förbrytelsen ej skett, bör gå förlorad. Vid utformningen av regeln i 2 kap. 18 § strafflagen synes, med hänsyn till vad nu framhållits, en differentiering böra äga rum, så att, i olikhet med vad departementschefen föreslagit, den starkare presumptionen för förlust av befattningen i de fall, då straffarbete ådömes, framträder.

Lagrådet hemställer att förslagen omarbetas i enlighet med vad nu anförts.

Ur protokollet:

Ragnar Kihlgren.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 10 mars 1936.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN.

Efter gemensam beredning med chefen för försvarsdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter, lagrådets den 6 mars 1936 avgivna utlåtande över de den 31 januari 1936 till lagrådet remitterade förslagen till *lag om ändring i vissa delar av strafflagen, lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten, lag om ändrad lydelse av 15 kap. 14 § och 17 kap. 7 § rättegångsbalken, lag om ändrad lydelse av 5 § lagen den 14 juni 1929 (nr 145) om skiljemän samt lag om ändrad lydelse av 1, 7 och 8 §§ lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister.*

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredraganden:

»Lagrådet har tillstyrkt det framlagda förslaget om avskaffande av påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen och vissa andra straffpåföljder. Emellertid har lagrådet framställt erinringar mot de i de ifrågavarande påföljdernas ställe föreslagna bestämmelserna i strafflagen angående förlust av allmänna befattningar — vilka bestämmelser jämväl skulle erhålla tillämpning på krigslagstiftningens område — samt förordat en omarbetning av förslagen i vissa avseenden. Förslagen till ändringar i rättegångsbalken, lagen om skiljemän och lagen om straffregister ha lämnats utan erinran.

Lagrådets erinringar hänföra sig dels till de föreslagna bestämmelsernas materiella innehåll, dels till sättet för befattningarnas förlust. I förra hänseendet innebar förslaget bland annat att domstolen beträffande ämbete och tjänst ägde pröva, om befattningen borde förloras, under det att i fråga om andra allmänna befattningar befattningens förlust skulle vara obligatorisk. Mot förslaget att göra förlust av sistnämnda slag av befattningar — huvudsakligen medborgerliga förtroendeuppdrag — ovillkorlig har lagrådet anmärkt att bestämmelserna i denna del vore alltför stränga, särskilt i fråga om de fall då domen lydde å avsättning. Lagrådet har därför förordat prövningsrätt för domstolen i fråga om alla slag av befattningar, vare sig den tilltalade dömts till straffarbete eller förskyllt avsättning. Den av lagrådet sålunda föreslagna mildringen anser jag böra godtagas.

Beträffande domstolens prövning av frågan huruvida förlust av viss befattning skall inträda, har lagrådet förordat att bestämmelsen i 2 kap. 18 § strafflagen så utformades, att av stadgandet tydligt framginge att förlust av allmänna befattningar regelmässigt borde inträda i straffarbetsfallen under det att i avsättningsfallen allmänna befattningar icke i samma utsträckning skulle förloras. Även om det icke kan bestridas att en sådan förlust i större omfattning bör inträda i de förra fallen än i de senare, torde skillnaden dock icke vara så stor att den motiverar uppställandet av olika presumtionsregler.

Den anmärkning som lagrådet framställt beträffande sättet för befattningens förlust utmynnar däri att sådan förlust icke bör inträda automatiskt utan i varje särskilt fall uttryckligen ådömas. Såsom skäl för införandet av den automatiska regeln ha de sakkunniga bland annat anfört att, därest befattningens förlust skulle uttryckligen ådömas, det lätt skulle kunna inträffa att något offentligt uppdrag som den dömde innehade bleve bortglömt samt att, för den händelse domen därefter vunne laga kraft, möjlighet saknades att åstadkomma rättelse. Lagrådet har mot den automatiska regeln anfört att den prövning huruvida ämbete eller tjänst finge behållas av den dömde som domstolen hade att företaga ej alls behövde komma till synes i domen och att den dömde i följd därav i en del fall lätt kunde tänkas förbise domens innebörd i förevarande hänseende och därav förledas att låta densamma vinna laga kraft. Såväl det ena som det andra systemet kan således vid tillämpningen medföra vissa olägenheter. Såsom lagrådet framhållit torde emellertid systemet med uttryckligt ådömande av befattningens förlust bäst överensstämma med den av lagrådet intagna och av mig nu accepterade ståndpunkten att domstolen bör äga individuell prövningsbefogenhet i fråga om varje befattning. Jag har därför ansett mig böra bringa förslaget i denna del i överensstämmelse med vad lagrådet förordat.

Lagrådet har i förevarande sammanhang antytt möjligheten av att införa ett stadgande av den innebörden att, därest i något fall upplysning i målet ej vunnits om viss befattning, den dömde skulle kunna, utan hinder därav att den tidigare domen vunnit laga kraft, på särskild talan förklaras förlustig denna befattning. Att för sådana undantagsfall, vilka i allmänhet lära vara tämligen betydelselösa, införa en särskild processuell regel som för andra fall skulle sakna motsvarighet synes knappast tillrådligt. I varje fall torde därmed böra anstå till dess erfarenheten visat att behov av en sådan bestämmelse verkligen föreligger.

De av lagrådets anmärkningar föranledda ändringarna i det remitterade förslaget medföra i första hand en omarbetning av det föreslagna stadgandet i 2 kap. 18 § strafflagen. Därvid har jämväl beaktats vad lagrådet anfört rörande de fall då den dömde ännu icke tillträtt en befattning vartill han blivit utsedd eller då han varit uppsatt på förslag vid val men röstsammanräkningen äger rum först efter domen. Såsom en följd av ändringarna i nämnda paragraf har förslaget såvitt det avser 4 kap. 1 § strafflagen och

28 § strafflagen för krigsmakten måst underkastas smärre jämkningar. Regeln att förlust av allmän befattning skall särskilt ådömas medför vidare att övergångsbestämmelsen till lagen om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten kan utgå. I övrigt ha i förslagen till lag om ändring i vissa delar av strafflagen och lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten vidtagits några jämkningar av redaktionell natur.»

Föredraganden hemställer härefter att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att antaga ifrågavarande förslag till *lag om ändring i vissa delar av strafflagen, lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten, lag om ändrad lydelse av 15 kap. 14 § och 17 kap. 7 § rättgångsbalken, lag om ändrad lydelse av 5 § lagen den 14 juni 1929 (nr 145) om skiljemän samt lag om ändrad lydelse av 1, 7 och 8 §§ lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister*, de två förstnämnda förslagen med de ändringar som förut angivits.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Ragnar Kihlgren.

P R O M E M O R I A

ANGÅENDE

AVSKAFFANDE AV

PÅFÖLJD ENLIGT 2 KAP. 19 § STRAFFLAGEN

JÄMTE VISSA ANDRA STRAFFPÅFÖLJDER

UTARBETAD INOM

JUSTITIEDEPARTEMENTET

STOCKHOLM 1936

ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

<i>Skrivelse till statsrådet och chefen för Kungl. justitiedepartementet</i>	Sid. 5—6
--	-------------

Lagtexter.

Förslag till

lag om ändring i vissa delar av strafflagen.....	7—12
lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten.....	13—15
lag om ändrad lydelse av 15 kap. 14 § och 17 kap. 7 § rättegångsbalken	16
ändrad lydelse av § 6 mom. 10, § 16 och § 26 i riksdagsordningen	17
ändrad lydelse av § 1 4:o och § 2 4:o elfte stycket i tryckfrihetsförordningen	18
lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 14 juni 1929 (nr 145) om skiljemän.....	19
lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister.....	20—21
lag om ändring i vissa delar av värnpliktslagen den 12 juni 1925 (nr 337).....	22

Motiv.

I. Straffpåföljderna i svensk rätt.....	23—37
1. Påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen	23—29
Historik s. 23—27. Gällande rätt s. 27—29.	
2. Påföljden »ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas».....	29—31
3. Påföljden »ovärdig att föra andras talan inför rätta».....	31—33
4. Andra i strafflagen upptagna påföljder.....	33
5. Statistiska uppgifter.....	33—34
6. Reformförslag efter 1918.....	34—37
II. Straffpåföljder enligt vissa utländska lagar och lagförslag	37—42
III. De sakkunnigas förslag.....	42—65
Allmän motivering.....	42—56
Speciell motivering	56—65
1. Förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen.....	56—62
2 kap. s. 56—59. Övriga kapitel s. 59—60.	
Övergångsbestämmelserna s. 60—62.	

	Sid.
2. Förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten	62—63
3. Förslag till lag om ändrad lydelse av 15 kap. 14 § och 17 kap. 7 § rättegångsbalken.....	63
4 och 5. Förslag till ändringar i riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen	64
6. Förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 14 juni 1929 om skiljemän.....	64—65
7. Förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 om straffregister	65
8. Förslag till lag om ändring i vissa delar av värnpliktslagen den 12 juni 1925.....	65
Bilagor.	
<i>Bilaga A.</i> Till påföljd, straffarbete eller avsättning dömda åren 1913—1932	66—67
<i>Bilaga B.</i> Brott, vid vilka påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen ådömts vid underrätterna åren 1913—1932	66—67
<i>Bilaga C.</i> Förteckning över vissa författningar	68—69

Rättelse.

Å sid. 60 rad 6 nedifrån o. f. f. skola utgå de meningar, som börja med »Skärpningen består» och »I fråga om övriga».

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet.

Genom beslut den 16 december 1932 har Herr Statsrådet med stöd av Kungl. Maj:ts samma dag givna bemyndigande tillkallat professorn Ragnar Bergendal att i egenskap av sakkunnig inom Kungl. justitiedepartementet biträda med verkställande av utredning angående partiella reformer på strafflagstiftningens område. Sedermera har Herr Statsrådet den 15 juni 1935

uppdragit åt Bergendal att utreda frågan om borttagande ur strafflagen av påföljd enligt 2 kap. 19 § samt ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas. Sedan Kungl. Maj:t den 18 juli 1935 förordnat hovrättsassessorn Thomas Munck af Rosenschöld att fråga och med den 10 september 1935 tillsvidare jämte Bergendal biträda vid utredningen angående de partiella reformer på strafflagstiftningens område, som departementschefen bestämde, har Munck af Rosenschöld jämlikt Herr Statsrådets beslut deltagit i utredningen om avskaffande av nämnda påföljder.

Efter fullgjort uppdrag få vi härmed till Herr Statsrådet vördsamt överlämna en rörande utredningen upprättad promemoria innehållande, jämte motiv, förslag till

- 1) lag om ändring i vissa delar av strafflagen;
- 2) lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten;
- 3) lag om ändrad lydelse av 15 kap. 14 § och 17 kap. 7 § rättegångsbalken;
- 4) ändrad lydelse av § 6 mom. 10, § 16 och § 26 i riksdagsordningen;
- 5) ändrad lydelse av § 1 4:o och § 2 4:o elfte stycket i tryckfrihetsförordningen;
- 6) lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 14 juni 1929 om skiljemän;
- 7) lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 om straffregister; samt
- 8) lag om ändring i vissa delar av värnpliktslagen den 12 juni 1925.

Lund och Malmö den 21 november 1935.

RAGNAR BERGENDAL.

TH. MUNCK AF ROSENSCHÖLD.

LAGTEXTER.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av strafflagen.

Härigenom förordnas, *dels* att 2 kap. 19 §, 3 kap. 13 §, 5 kap. 2 § andra stycket och 3 § fjärde stycket, 8 kap. 30 §, 12 kap. 21 §, 13 kap. 6 §, 14 kap. 46 §, 15 kap. 25 §, 16 kap. 16 §, 18 kap. 12 § andra stycket, 19 kap. 23 §, 20 kap. 14 §, 21 kap. 11 § och 22 kap. 22 § strafflagen skola upphöra att gälla *dels ock* att 2 kap. 15—18 och 21 §§, 4 kap. 1 §, 16 kap. 1, 3 och 7 §§, 22 kap. 14 §, 23 kap. 1 och 2 §§ samt 25 kap. 1—3, 5, 9—16 och 20 §§ samma lag¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

2 KAP.

15 §.

Särskilda straff för dem, som innehava ämbete, tjänst eller annan allmän befattning äro:

1. Avsättning.
2. Mistning av befattning på viss tid.

16 §.

Avsättning innebär förlust av den befattning, vari förbrytelsen skett. Mistning av befattning på viss tid medför, under den tid, förlust av de rättigheter eller förmåner, som med befattningen följa.

Den, som förskyllt avsättning från viss befattning, skall tillika, om brottet därtill föranleder, förklaras förlustig ämbete eller tjänst, som han eljest innehaver.

Om rättighet till pension gälle vad särskilt stadgat är.

17 §.

Är den, som till avsättning eller mistning av befattning på viss tid gjort sig skyldig, ej i besittning av den befattning, vari han sig förbrutit; då skall i stället dömas till böter eller till fängelse i högst sex månader.

¹ Senaste lydelse, se beträffande 2 kap. 17 § 1931:327, beträffande 4 kap. 1 § 1906:51 s. 1, beträffande 16 kap. 3 § 1921:288, beträffande 22 kap. 14 § 1924:330, beträffande 23 kap. 1 och 2 §§ 1921:229 samt beträffande 25 kap. 5 § 1919:447, 11 § 1890:33 s. 1, 12 § 1918:312, 14 § 1933:185, 15 § 1909:31 s. 2 och 20 § 1905:9 s. 2.

18 §.

Innehaver den, som brott förövat, ämbete eller tjänst; då skall i vissa fall, varom i 25 kap. 20 och 22 §§ förmåles, utöver det för brottet särskilt stadgade straffet dömas till avsättning eller mistning på viss tid av ämbetet eller tjänsten.

Haver den brottslige annan allmän befattning, evad den av förordnande eller medborgares val beror, och dömes han till straffarbete eller svårare straff eller prövas han hava förskyllt avsättning; vare, sedan domen vunnit laga kraft, befattningen förlustig; och må han icke på grund av förordnande eller val, som dessförinnan skett, inträda i dylik befattning. Tillhör han det vid krigsmakten fast anställda manskap, gälle angående hans skiljande från dylik anställning vad därom är särskilt stadgat.

21 §.

Är någon utom riket för brott straffad, och förty, efter 1 kap. 3 §, från straff här i riket fri, må dock förlust av ämbete, tjänst eller annan allmän befattning honom här ådömas i fall, då befattningens förlust eller obehörighet att däri inträda är i denna lag stadgad.

4 KAP.

1 §.

Innefattar en handling flera brott, och är straffet å ettdera svårare, än å annat; då skall det svåraste straffet ådömas: är vartdera brottet belagt med samma straff; varde det straff ådömt. I båda dessa fall skall brott, för vilket särskilt straff ej ådömes, betraktas såsom försvårande omständighet; och må, där någotdera brottet är sådant, som i 2 kap. 7 § sagt är, kunna till skärpning dömas. Är jämlikt 25 kap. någotdera brottet belagt med förlust av ämbete, tjänst eller annan allmän befattning eller är med brottet förenad påföljd, som i 2 kap. 20 § sägs, varde ock den förlust eller påföljd ådömd.

Där en — — — denna § sägs.

16 KAP.

1 §.

Den, som falskeligen för brott annan vid domstol tilltalar eller genom falsk angivelse åtal vid domstol emot annan åstadkommer, dömes:

1. om det åtalade eller angivna brottet kunnat medföra dödsstraff eller straffarbete på livstid, till straffarbete från och med två till och med sex år;
2. om straffarbete på viss tid över två år å brottet följa kunnat, till straffarbete i högst två år eller fängelse i högst sex månader; och
3. i andra fall till fängelse i högst sex månader eller böter.

3 §.

Blev den tilltalade till straff fälld, och straffet till fullo eller till någon del verkställt; dömes den falske angivaren, om det var dödsstraff, till straffarbete på livstid; om det var straffarbete på livstid, till samma straff eller sådant

arbete i tio år; om det var straffarbete på viss tid, till enahanda straff på lika tid eller till och med två år utöver den, som för den tilltalade bestämd blivit, dock ej över tio år; om det var avsättning, till straffarbete från och med sex månader till och med fyra år; om det var fängelse eller mistning av ämbete på viss tid, till straffarbete från och med sex månader till och med två år; och i andra fall till fängelse i högst sex månader eller böter.

7 §.

Var som, muntligen eller i skrift, den han utsprider eller utsprida låter, be-ljager annan, i ty att han av arghet pådiktar honom bestämt brott eller visst slag av brott; dömes, om dödsstraff eller straffarbete över två år å det pådik-tade brottet följa kunnat, till straffarbete i högst två år eller fängelse i högst sex månader, och, i annat fall, till fängelse i högst sex månader eller böter.

Lag samma — — — skyldig hållas.

Prövas brott — — — sex månader.

22 KAP.

14 §.

Går fullmäktig i sak, den honom betrodd är, svikligen huvudmannens ve-derpart tillhanda, vare sig med skrifts uppsättande, eller med råd eller skäl, eller eljest till huvudmannens skada främjar sin eller andras nytta, eller be-går syssloman vid annat uppdrags utförande trolöshet emot huvudman; vare lag som i 11 § sägs.

Såsom syssloman — — — föreningens angelägenheter.

Förleder man — — — med böter.

23 KAP.

1 §.

Finnes gäldenär, som kommit i konkurstillstånd, hava övat bedrägeri mot sina borgenärer i något av dessa fall:

1) att han under lånat namn köpt egendom och den bland tillgångarna ej uppgivit, eller under falskt sken av köp, gåva eller annat avtal egendom från konkursboet undandragit, eller annorledes svikligen förskingrat, undandolt eller ur vägen skaffat något av sina tillgångar; eller

2) att han i hemligt förstånd med någon föregiven borgenär uppgivit eller vidgått falsk skuld; eller

3) att han, där han idkat handel eller annan rörelse, varöver bok hållas bör, fört falska böcker, eller sina böcker svikligen förändrat eller uppsåtli-gen förstört, undanstuckit eller oläsliga gjort;

en sådan gäldenär skall dömas till straffarbete från och med två till och med sex år. Äro omständigheterna synnerligen mildrande, må tiden för straffarbetet till sex månader nedsättas.

Samma lag — — — 3) sägs.

2 §.

Har gäldenär, som kommit i konkurstillstånd, brukat oredlighet mot sina borgenärer i ty

1) att han, sedan han själv sökt att få sin egendom avträda, eller, där konkursen tvungen är, sedan borgenärs ansökning därom honom kunnig blev, något av egendomen, borgenärerna till förfång, dock utan sviklig avsikt att bereda sig fördel, sålt, uppsåtligen förstört eller annorledes förskingrat; eller att han i fall, då konkursen föregåtts av offentlig ackordsförhandling, som på grund av konkursen förfallit, eller konkursen följt på ansökning, som gjorts inom fjorton dagar från det kungörelse om sådan förhandlings upphörande varit i allmänna tidningarna införd, efter ingivandet av ansökningen om inledande av ackordsförhandling förbrutit sig som nu är sagt; eller

2) att han, med kännedom om sitt obestånd eller sin oförmåga att rätt för sig göra, genom gåva eller annan åtgärd, som till sin följd därmed lika är, avhänt sig egendom av sådant värde, att borgenärerna därav märklig skada haft eller få kunnat;

dömes till straffarbete i högst två år eller fängelse.

Samma lag — — — 2) sägs.

25 KAP.

1 §.

Gör domare, Konungens befallningshavande eller annan ämbetsman i dom eller beslut uppsåtligen orätt; varde avsatt.

2 §.

Har domare uppsåtligen fällt till straff den han visste oskyldig vara; då skall, utom avsättning, honom ådömas straff efter 16 kap. 1 § och, om den oskyldige undergått straffet tillfullo eller till någon del, efter 3 § i samma kapitel.

3 §.

Ställer Konungens befallningshavande, eller annan, som å ämbetes vägnar äger att brott åklaga, den, han vet oskyldig vara, under åtal vid domstol; varde avsatt och straffad såsom i 16 kap. om falsk angivelse stadgat är.

5 §.

Har ämbetsman tagit, låtit åt sig utlova eller begärt muta, för att i ämbetet orätt främja; varde, ändå att ingen skada skedde, avsatt eller ock dömd till mistning av ämbete på viss tid; och skall, där till avsättning dömes, den skyldige, om brottet det förtjänar, dessutom straffas med fängelse.

Den, som — — — eller fängelse.

Tager eller — — — avsättning dömas.

9 §.

Ämbetsman, som uppsåtligen å annan lägger eller av honom uttager annan eller högre skatt, tull eller annan allmän utskyld, än beviljad och påbuden är, eller utfordrar vad han vet av skatt, tull eller utskyld redan guldet vara, varde avsatt. Gör han det för egen fördel; då skall han dessutom till straffarbete från och med sex månader till och med fyra år dömas.

10 §.

Gör ämbetsman uppsåtligen orätt genom avkortning, vid bestämmande eller uppbörd av skatt, tull eller annan allmän utskyld; straffes med avsättning, mistning av ämbete på viss tid eller böter. Gör han det för egen fördel; varde avsatt och dömes till straffarbete i högst två år: äro omständigheterna synnerligen försvärande; må tiden för straffarbetet till fyra år höjas.

11 §.

Tillgriper och förskingrar ämbetsman penningar eller annat, vare sig statens eller annans tillhörighet, som han i kraft av sitt ämbete till förvarande, förvaltning eller redovisning emottagit; varde avsatt och dömes dessutom till straffarbete från och med sex månader till och med fyra år eller, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, till fängelse. Gitter han det förskingrade genast ersätta, eller sådan säkerhet därför ställa, att någon skada av tillgreppet ej komma kan; dömes till avsättning.

12 §.

Har ämbetsman, som i 11 § omtalas, genom falska räkenskaper eller böcker sökt dölja sitt tillgrepp, såsom att han utslutit influtna medel eller upptagit dem såsom restantier, eller å räkning uppfört utbetalningar, som icke skett, eller har han, till bristens döljande, undanskaffat handlingar, företett veterligen oriktiga verifikationer, eller förövat annat sådant bedrägeri; dömes, ändå att han det förskingrade ersätter eller säkerhet därför ställer, till avsättning och straffarbete från och med två år sex månader till och med tio år. Äro omständigheterna synnerligen mildrande; må tiden för straffarbetet till ett år nedsättas.

13 §.

Lånar förman av underordnad ämbetsman veterligen sådana medel, som honom å ämbetets vägnar anförtrodda äro; dömes till avsättning. Lånar förman i uppbördsverk medel av underordnad uppbördsman eller redogörare; varde avsatt eller miste ämbetet på viss tid, ändå att de medel ej till uppbörden hörde.

14 §.

Släpper ämbetsman, som har inseende över fånge eller häktad eller den som är kvarhållen såsom misstänkt för brott, honom med vilja lös, eller

hjälper honom att undkomma; dömes till avsättning och straffarbete från och med sex månader till och med fyra år. Släpper han fången eller den häktade eller kvarhållne av vårdslöshet; dömes, om vårdslösheten grov var, till avsättning, så ock till fängelse i högst sex månader eller straffarbete i högst två år, och, om den mindre var, till böter.

15 §.

Underlåter eller — — — befattning nyttjas.

Sker sådan underlåtenhet eller försummelse uppsåtligen; varde den brottslige avsatt samt dömd till straff efter 19 kap. 11 §.

16 §.

Begår ämbetsman uppsåtligen, på annat sätt, än förut sagt är, förbrytelse i sitt ämbete, för egen fördel, eller för att annan gynna eller skada, eller eljest till kränkning av allmän eller enskild rätt eller säkerhet, eller underlåter ämbetsman uppsåtligen, i avsikt som sagd är, sin ämbetsplikt; varde avsatt: var det av förhastande, som ämbetsmannen sig förgick, och kom därav ingen eller ringa skada; då må till böter eller mistning av ämbete på viss tid dömas.

20 §.

Begår ämbetsman — — — tid dömas.

Varder ämbetsman — — — tid dömas.

Vad ovan är stadgat om förlust av ämbete, gälle ock tjänst, som i detta kapitel avses.

Denna lag träder i kraft den — — —; och skall med avseende därå iakttagas:

1. Vad i 2 kap. 18 § andra stycket strafflagen stadgas därom, att den dömde icke må inträda i allmän befattning, som i nämnda lagrum avses, skall äga tillämpning även då brottet är begånget före lagens ikraftträdande.

2. Har före den — — — någon, som innehar allmän befattning, begått brott, för vilket straff före den dagen ej bestämts genom dom, som vunnit laga kraft eller ej överklagas, och var brottet belagt med påföljd, som medförde befattningens förverkande; då skall till förlust av befattningen dömas, där efter strafflagens nya lydelse sådan förlust är föreskriven.

3. Vad i lag eller annan allmän författning är stadgat om verkan därav, att någon dömts medborgerligt förtroende förlustig eller dömts till påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen eller ock förklarats ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller att föra andras talan inför rätta skall från den dag, Konungen förordnar, upphöra att gälla.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten.

Härigenom förordnas, *dels* att 51 § tredje stycket, 64 § andra stycket, 65 § andra stycket, 109 §, 136 § andra stycket, 152 §, 154 § tredje stycket, 158 § tredje stycket och 172 § strafflagen för krigsmakten skola upphöra att gälla *dels ock* att 15 § första stycket¹ samt 28, 63, 70, 111, 113—116, 119 och 180 §§ samma lag² skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

15 §.

Straffarter, som för brott efter denna lag användas, äro:

1:o dödsstraff;

2:o straffarbete;

3:o fängelse;

4:o böter;

5:o disciplinstraff;

samt för ämbets- och tjänstemän:

6:o avsättning; och

7:o mistning av ämbete eller tjänst på viss tid.

---

28 §.

Om avsättning, om mistning av ämbete eller tjänst på viss tid, om sådan förlust av ämbete eller tjänst, som i vissa fall skall med avsättning förenas, så ock om straff, vartill dömas skall, där den, som gjort sig skyldig till avsättning eller till mistning av ämbete eller tjänst på viss tid, ej är i besittning av den befattning, vari han sig förbrutit, gälle vad i allmän lag sägs.

Vad i allmän lag stadgas därom, att i vissa fall den, som dömts till straff, skall vara förlustig befattning, som avses i 2 kap. 18 § andra stycket allmänna strafflagen, eller obehörig att inträda i dylik befattning, skall jämväl äga tillämpning, då till straff efter denna lag dömes.

63 §.

Vända upprorsmän ej åter till lydnad och ordning, utan visa trotsighet emot förmans befallning; dömes anstiftare eller anförare till straffarbete

¹ Jämför 1935:345.

² Senaste lydelse, se beträffande 28 § 1921:289, beträffande 111 § 1931:329 och beträffande 114 § 1918:313.

från och med tre till och med sex år och annan deltagare i upproret till sådant arbete från och med ett till och med tre år.

70 §.

Samlar sig — — — två månader.

Göres upplopp vid tillfälle, som i 65 § sägs, varde de brottslige straffade, anstiftare eller anförare med straffarbete från och med fyra till och med åtta år och annan deltagare i upploppet med sådant arbete från och med två till och med fyra år. Orsakas genom upploppet betydligare skada; då må straffet höjas för anstiftare och anförare till straffarbete i tio år eller på livstid och för annan deltagare till straffarbete i åtta år.

111 §.

Har i disciplinmål någon uppsåtligen med straff belagt eller hos annan, som innehar bestraffningsrätten, till bestraffning angivit den han visste oskyldig vara, skall den brottslige, om han är officer eller underofficer, avsättas och dömas till fängelse i högst sex månader eller böter. Hör den brottslige till manskapet, skall han dömas till fängelse i högst sex månader, sträng arrest i minst tre dagar, skärpt arrest i minst fem dagar eller vaktarrest i minst tio dagar.

Har någon — — — sex månader.

113 §.

Tvingas underlydande genom förmans befallning, för förmannens eller annans enskilda nytta, till sammanskott, utgift eller kostnad eller till annat arbete, än den underlydande enligt tjänstereglemente är pliktig förrätta; varde förmannen, där han är officer eller underofficer, avsatt och, om han hör till manskapet, dömd till fängelse i högst sex månader. Äro omständigheterna synnerligen mildrande, må den brottslige dömas, om han är officer eller underofficer, till mistning av ämbete eller tjänst på viss tid och, om han hör till manskapet, till disciplinstraff.

Förmår förman — — — med disciplinstraff.

114 §.

Har någon, för egen vinning eller annans fördel eller eljest i olovlig avsikt, i berättelse eller redogörelse angående den under hans befäl ställda avdelning av krigsmakten lämnat oriktig uppgift om krigsfolk, hästar eller tjänstedagar eller angående vapen, ammunition, redskap eller annan krigsförnödenhet; dömes till straffarbete från och med två till och med sex år.

115 §.

Tillgriper och — — — allmän lag.

Sker brottet, medan krigsmakten eller avdelning av densamma är mobiliserad, vare det vid straffets bestämmande såsom synnerligen försvårande ansett. Har i sådant fall genom saknaden av det tillgripna väsentligt hinder

för krigsförberedelserna, betydande brist för krigsfolket eller hinder för krigsföretagen vållats, och var det tillgripna av beskaffenhet, att den brottslige bort kunna inse, att en sådan verkan var av brottet att befara; dömes den brottslige till straffarbete på livstid eller från och med åtta till och med tio år.

116 §.

Avgiver någon uppsåtligen i tjänsten osannfärdig rapport, varde, där ej särskilt ansvar är i denna lag å brottet satt, den brottslige, om han är officer eller underofficer, dömd till mistning av ämbete eller tjänst på viss tid och, om han hör till manskapet, dömd till fängelse i högst sex månader. Äro omständigheterna synnerligen mildrande, må den brottslige beläggas med disciplinstraff; äro de synnerligen försvårande, må den brottslige, om han är officer eller underofficer, dömas till avsättning.

119 §.

Nekar befälhavare, mot bättre vetande, avsked åt den av manskapet, som är därtill berättigad, eller skiljer befälhavare någon av manskapet olagligen från tjänsten, varde avsatt. Var det av förhastande, han sig förgick, och kom därav ingen eller ringa skada, eller skedde det av oförstånd; dömes till mistning av ämbete eller tjänst på viss tid eller till disciplinstraff.

180 §.

Var som — — — sex år.

Ämbets- eller tjänsteman, som i sitt ämbete eller sin tjänst vid krigsmakten beträdes med brott, varom i denna § är sagt, varde ock avsatt.

Denna lag träder i kraft den — — —.

Har före nämnda dag någon, som innehar allmän befattning, begått brott, för vilket straff före den dagen ej bestämts genom dom, som vunnit laga kraft eller ej överklagas, och var brottet belagt med påföljd, som medförde befattningens förverkande; då skall till förlust av befattningen dömas, där efter lagens nya lydelse sådan förlust är föreskriven.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 15 kap. 14 § och 17 kap. 7 § rättegångsbalken.

Härigenom förordnas, att 15 kap. 14 § och 17 kap. 7 § rättegångsbalken¹ skola erhålla följande ändrade lydelse:

15 KAP.

14 §.

Finnes fullmäktig hava emot bättre vett drivit orättfärdig sak, eller brukat veterlig falskhet; plikte med dagsböter eller fängelse. Drager sådan fullmäktig sig ifrån saken, innan slut där i varder, att straff där med undgå; plikte ändå, som sagt är.

17 KAP.

7 §.

Ej må den vittna, som menedare, eller för sådant brott då anklagad är: ej vederdeloman, och uppenbar ovän: ej vettlös, eller den, som ej fyllt femton år: ej okristen, eller den, som av sådan lära är, att han om vittneseden en falsk och skadlig mening haver: ej eget husfolk och enskilde tjänare, då de i tjänsten äro, utan så är, att grovt brott inom huset skett, och andre ej hava när varit: ej i brottmål den, som angivare är, eller de, som rykte därom utspritt, eller av andra det allenast hört hava: ej de, som i den skyldskap, eller det svågerlag med endera av sakägarna äro, som i det 13 kap. 1 § om jäv emot domaren sagt är, evad de åberopas att vittna mot eller med; och vare lag samma, där allenast trolovning skedd är: ej den, som själv, eller vars skyldemän hava i saken del, eller kunna nytta eller skada där av vänta: ej må ock fullmäktig vittna om det, som hans huvudman honom under den rättegång förtrott: finnes det, att han där före är till fullmäktig tagen, att han ej vittna måtte: då bör han saken lämna, och vittne bära.

Denna lag träder i kraft den — — —; och må därefter påföljd, som innefattar ovärdighet att inför rätta föra andras talan, icke vidare ådömas. Vad i lag eller annan allmän författning är stadgat om verkan därav, att någon ålagts dylik påföljd, skall från den dag, Konungen förordnar, upphöra att gälla.

¹ Senaste lydelse av 17 kap. 7 §, se 1918:321.

Förslag

till

ändrad lydelse av § 6 mom. 10, § 16 och § 26 i riksdagsordningen.

§ 6.

10. Till elektor må endast den utses, som själv vid elektorsvalet äger rösträtt.

Elektor kan ej vara:

- a) den som står under förmynderskap;
- b) den som är i konkurstillstånd;
- c) den som, efter elektorsvalet, fällts till straffarbete eller svårare straff eller prövats hava förskyllt avsättning eller ock i anledning av brott, varför han straffats utom riket, dömts elektorsbefattningen förlustig efter ty därom i allmän lag stadgas.

För valbarhet till suppleant erfordras samma egenskaper som för valbarhet till elektor.

§ 16.

Valrätt tillkommer en var man och kvinna, som är svensk undersåte och senast under nästföregående kalenderår uppnått tjugutre års ålder.

Valrätt må dock ej utövas av:

- a) den som står under förmynderskap eller som är i konkurstillstånd;
- b) den som är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i valla- gen finnes närmare bestämt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

§ 26.

Riksdagsmannabefattning kan endast av svensk medborgare utövas.

Ej må såsom riksdagsman godkännas:

- a) den som står under förmynderskap;
- b) den som är i konkurstillstånd;
- c) den som, efter valet, fällts till straffarbete eller svårare straff eller prövas hava förskyllt avsättning eller ock i anledning av brott, varför han straffats utom riket, dömts riksdagsmannabefattningen förlustig efter ty därom i allmän lag stadgas;
- d) den som blivit förvunnen att hava vid riksdagsmannaval med penningar eller gåvor sökt värva röster, eller emot vedergällning avgivit sin röst, eller genom våld eller hot stört valfriheten.

Förslag

till

ändrad lydelse av § 1 4:o och § 2 4:o elfte stycket i tryckfrihetsförordningen.

§ 1.

4:o. Utgivare av dagblad eller periodiska skrifter anmäla sig, jämte titeln och tryckningsorten, hos chefen för justitiedepartementet, med vilken i denna lag förstås chefen för det departement, vartill justitieärendena höra. Denne äger meddela bevis, att intet hinder emot skriftens utgivande förekommer.

§ 2.

4:o — — — — —

Att ingen må tillåtas att, i andra fall än allmänna lagen och gällande författningar utstaka, meddela eller till tryck utlämna utdrag av kyrkoböcker eller av andra själavården och kyrkodisciplinen rörande handlingar, i vad de innehålla upplysning, huruvida enskild person ådragit sig straffpåföljd, eller om enskild persons leverne och seder i övrigt, såvitt de lända honom till skada eller förklenande. Den häremot bryter, böte trettio tre riksdaler sexton skillingar.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 14 juni 1929 (nr 145) om skiljemän.

Härigenom förordnas, att 5 § i lagen den 14 juni 1929 om skiljemän skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

5 §.

Emot skiljeman gälle dessa jäv:

1. om han är omyndig;
2. om han såsom domare eller eljest å tjänstens vägnar prövat den fråga, varom skiljedom äskas, om han vittnat i saken eller yttrat sig såsom sakkunnig i tvistefrågan, om han eller någon, som till honom är i den skyldskap eller det svågerlag, som utgör jäv mot domare, äger del i saken eller kan därav vänta synnerlig nytta eller skada, eller om han är part i en lika sak;
3. om han är med part i den skyldskap eller det svågerlag, som utgör jäv mot domare, om han är parts vederdeloman eller uppenbara ovän, om han av någondera parten åtnjuter lön eller underhåll, om han lyder under någondera partens förmanskap, om han varit part behjälplig att förbereda eller utföra hans talan i saken eller om han mottagit eller betingat sig ersättning i strid mot vad i 23 § stadgas;
4. om annan särskild omständighet föreligger, som är ägnad att minska förtroendet till hans redlighet eller opartiskhet; samt
5. om mot uppdragets utförande för honom möter hinder, som kan antagas bliva långvarigt.

Den, som — — — saken angår.

Söker någon — — — för jäv.

Denna lag träder i kraft den — — —.

Har dessförinnan skiljeman blivit utsedd eller, då skiljeman väljes av part, underrättelse om valet avsänts till motparten, må efter lagens ikraftträdande omständighet, som avses i första stycket fjärde punkten, icke anses såsom jäv, därest sagda omständighet ej utgjort jäv efter äldre lag.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister.

Härigenom förordnas, att 1, 7 och 8 §§ i lagen den 17 oktober 1900 om straffregister¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

1 §.

Hos fångvårdsstyrelsen skall finnas straffregister, innehållande uppgifter, som i denna lag stadgas, angående dem, som genom utslag av domstol eller myndighet i riket

1. blivit dömda till dödsstraff, straffarbete eller fängelse eller för snatteri till böter, eller
2. erhållit villkorlig straffdom, eller
3. förklarats vara övertygade om någon med straff belagd gärning, men i anseende till sinnessjukdom ej kunna till ansvar fällas, eller
4. blivit dömda till tvångsarbete.

7 §.

Straffuppgift skall avskiljas ur registret,

därest den person uppgiften avser, enligt vunen upplysning, genom högre rätts laga kraftägande dom blivit befriad från ansvar, utan att sådant fall är för handen, som i 1 § 3 punkten sägs, eller från tvångsarbete, eller ock genom dylik dom, som ej är villkorlig, ansedd skyldig allenast till annat ansvar, än i 1 punkten av samma paragraf avses;

då han avlidit, medan han var intagen i allmän straffanstalt, eller ock genom uppgift, varom förmåles i 5 § tredje, fjärde eller femte stycket, eller anorledes vunnits tillförlitlig upplysning att han avlidit; samt
då nittio år förflutit från hans uppgivna födelseår.

8 §.

1 mom. Fullständigt utdrag av registret skall meddelas, då framställning därom göres av domstol, Konungens befallningshavande eller allmän åklaga-

¹ Senaste lydelse, se beträffande 1 och 7 §§ 1934:17 samt beträffande 8 § 1924:209, 1926:27, 1927:113, 1930:97 och 1934:17.

re eller av annan myndighet, vilken enligt lag äger förordna om häktning, eller av den i lagen om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare och lagen om internering av återfallsförbrytare omförmälda nämnd eller då sådan framställning göres av riksdagens justitieombudsman eller dess militieombudsman. Till annan myndighet, än nu är sagt, så ock till enskild, vars rätt må vara beroende på annan upplysning ur registret, än som framgår av i 2 mom. omförmält registerutdrag, skall fullständigt registerutdrag lämnas, där Konungen för särskilt fall därtill givit tillstånd.

2 mom. Utdrag av registret, innehållande bevis därom att viss person ej förekommer i straffregistret, må på begäran av denne meddelas, där han med intyg av Konungens befallningshavande, underrätt, häradshövding, borgmästare, svensk beskickning eller svenskt konsulat styrker, att hans rätt kan vara beroende av sådant bevis.

3 mom. Därjämte skola till statistiska centralbyrån meddelas för den officiella statistiken erforderliga utdrag ur straffregistret. I sådant utdrag må icke upplysning meddelas om namnen på dem uppgifterna avse.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av värnpliktslagen den 12 juni 1925 (nr 337).

Härigenom förordnas, att § 10 värnpliktslagen den 12 juni 1925 skall upphöra att gälla och att § 12 mom. 1 samma lag¹ skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 12.

1. Vederbörande mantalsskrivningsförrättare åligger att, sedan mantalsskrivningarna blivit avslutade, med ledning av mantalsslängderna uppsätta fullständiga listor över inskrivningsskyldiga värnpliktiga. Dessa listor skola för granskning översändas till vederbörande pastorsämbeten, vilka genom anteckning å dem böra upplysa, dels om någon av däruti upptagna värnpliktiga avlidit eller avflyttat till annan ort, som, då den är känd, bör uppgivas, eller är inskriven å sjömanshus, med uppgift på sjömanshuset, dels om och vilka inskrivningsskyldiga värnpliktiga efter mantalsskrivningen inflyttat i församlingen, med uppgivande, där så ske kan, från vilken ort inflyttningen skett, varefter listorna, bekräftade med vederbörande pastores underskrifter, skola till mantalsskrivningsförrättaren återsändas. Mantalsskrivningsförrättaren insänder dessa listor, behörigen transporterade och summerade, till vederbörande inskrivningsbefälhavare.

Denna lag träder i kraft den — — — —.

---

¹ Senaste lydelse, se 1933:248.

MOTIV.

I.

Straffpåföljderna i svensk rätt.

1. Påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen.

Historik.¹

I den äldre svenska rätten begagnade lagstiftaren i största utsträckning det vanärande moment, som är förenat med brott och straff, för att i den allmänna uppfattningen inskräpa lagbudens helgd och vådan av att överträda dem. Dödsstraffets skärpning genom stegling eller bränning av den avrättade och kroppsplikten, verkställd medelst spö å man och ris å kvinna, äro exempel härpå. Tydligast framträder emellertid den infamerande tendensen i de särskilda skamstraffen, av vilka åtskilliga upptagas i 1734 års lag, såsom förlust av äran, sättande i stocken vid kyrkodörren och ställande vid kåken eller skampålen. Med ärelöshet straffades enligt 1734 års lag bl. a. edsöresbrott (brott mot kyrkofrid, rättegångsfrid, hemfrid, kvinnofrid, vägafrid m. m.), förräderi, vissa arter av bedrägeri, förfalskning, ärekränkning och mened. Emellertid torde en del grövre brott såsom mord, mordbrand, stöld, koppleri m. fl. ha ansetts vara så nesliga, att gärningsmannen betraktades såsom ärelös, även om ärans förlust icke särskilt ådömdes.

Ärans förlust medförde obehörighet att vittna, avlägga partsed och föra annans talan inför rätta samt över huvud förlust av de medborgerliga rättigheterna, däremot icke allmän rättslöshet.

Förlust av rättigheter kunde emellertid inträda även av andra anledningar än den i lagen åsyftade ärelösheten. Av särskild betydelse i sådant hänseende blev förbudet att utan enskild skrift begå nattvarden, beroende på de återverkningar på en persons medborgerliga anseende och rättigheter, som dessa s. k. nattvardshinder medförde. Domstolarna ålades att till ledning för prästerskapet upprätta förteckningar över de personer, vilka dömts till straff för brott, som utgjorde nattvardshinder. Till nämnda brottskategori hörde icke endast de grövre brotten utan även en del ringare brott, såsom fylleri, oljud, misshandel, dråp av vållande, snatteri, lägersmål m. fl. Anteckning om domen inflöt i kyrkoböckerna, och den dömde

¹ Utförligare framställningar, se »Utredning och förslag om borttagande ur lagstiftningen av straffpåföljden medborgerligt förtroende», Stockholm 1915, s. 99 ff, och *Alvar Montelius*, Om vanhederlighets rättsverkan, Uppsala 1920; jämför *Algot Bagge*, Anmälan av sistnämnda arbete i Svensk Juristtidning 1922, s. 256.†

var därefter för framtiden förhindrad att erhålla betyg om god frejd, s. k. »rent» frejdbetyg. Då i en mängd författningar upptogs krav på god frejd såsom villkor för åtnjutande av medborgerliga rättigheter, erhållande av anställning i allmän tjänst, utövande av näring m. m., blev den vanfrejdade i viss mån utstött ur samhället och i hög grad kringskuren i sin möjlighet att försörja sig. Vanfrejden blev med andra ord ett slags utvidgning av ärelösheten.

Först genom vår nu gällande strafflag av år 1864 avskaffades ärans förlust såsom ett allmänt straff. I stället infördes en särskild straffpåföljd, förlust av medborgerligt förtroende, vilken i lagen (2 kap. 19 §) utformades på följande sätt:

»Vissa i lagen bestämda brott medföra den påföljd, att den dömd förklarar hava medborgerligt förtroende för alltid eller för viss tid förverkat.

Då sådan påföljd för viss tid stadgad är, må den ej under fem och ej över tio år ådömas.

Den, som till förlust av medborgerligt förtroende dömd är, have förverkat ämbete, tjänst eller annan allmän befattning, som av honom innehaves; vare ock, under den tid påföljden honom ådömd är, såsom vanfrejdad ansedd och förty utestängd från alla sådana rättigheter och förmåner, för vilkas tillgodonjutande god frejd erfordras.»

Genom föreskriften att påföljden skulle medföra vanfrejd anknöt lagen till de specialförfattningar, särskilt näringsfrihetsförordningen, där god frejd uppställdes såsom villkor för rättigheter av olika slag. Strafflagen medförde följaktligen icke någon nämnvärd förändring i fråga om vanfrejdens verkningar; däremot inträdde en mildring så till vida, att påföljden i de flesta fall ådömdes för begränsad tid. I överensstämmelse härmed föreskrevs i en särskild förordning, att prästerskapet vid utfärdande av frejdbetyg endast hade att taga hänsyn till vederbörandes frejd vid tiden för betygets utfärdande. Vidare byggde lagstiftningen på den principen, att ingen annan skulle anses såsom vanfrejdad än den, som på grund av honom ådömd *straffpåföljd* saknade medborgerligt förtroende. Angående vilka brottsarter, som i strafflagen belades med förlust av medborgerligt förtroende, hänvisas till framställningen av gällande rätt; lagen har, sedan sin tillkomst, icke undergått några mera betydande förändringar i detta hänseende.

Lagens stadgande om förlust av medborgerligt förtroende blev under årens lopp utsatt för en mycket stark kritik och vid mångfaldiga tillfällen framställdes inom riksdagen krav på denna påföljds avskaffande eller på en mer eller mindre genomgripande förändring av densamma. Man framhöll, att straffets ändamål att förbättra den dömd i högsta grad motverkades av att denne brännmärktes såsom vanfrejdad, att lagstiftningen praktiskt taget omöjliggjorde för honom att på ett hederligt sätt försörja sig och att vanfrejdsstraffet över huvud vore ägnat att främja återfall i brott. Kritiken ledde efter hand till vissa reformer. Sålunda bestämdes 1873, att tiden för viss tids påföljd skulle vara minst ett och högst tio år »utöver den ådömda strafftiden». År 1890 undergick påföljden förändringar i flera avseenden. Uttrycket »utöver den ådömda strafftiden», vilket föranlett olika

tolkningar, utbyttes mot formuleringen »intill dess viss tid, minst ett och högst tio år, förflutit från det han (den dömde), efter utståndet straff, blivit frigiven». Vidare borttogs stadgandet, att den dömde skulle anses såsom vanfrenjdad. Detta skedde, såsom nya lagberedningen yttrade, för att ur strafflagen borttaga varje stöd för den missuppfattningen, att ifrågavarande påföljd avsåge att stämpla den dömde såsom vanhedrad och ovärdig medmänniskors aktning, och för att tydligen utmärka, att påföljden endast inefattade ett utestängande från allmänna befattningar och från utövningen av vissa medborgerliga rättigheter. För en sådan uteslutning mötte enligt beredningens mening ej något hinder i den omständigheten, att vissa lagar och författningar begagnade uttrycket »vanfrenjdande brott», då i allt fall tvivel ej kunde uppstå därom, att med sagda uttryck förstodes sådana brott, vilka enligt ordalydelsen i 2 kap. 19 § medförde den påföljd, att den dömde bleve »utestängd från alla sådana rättigheter och förmåner, för vilkas tillgodonjutande god frejd erfordras». Redan av nya lagberedningens motivering framgår, att denna mildring i paragrafens uttryckssätt var utan större saklig betydelse. Viktigare voro de ändringar, som vidtoges med avseende å påföljdens tillämpningsområde. Medan det enligt strafflagens ursprungliga lydelse i ganska stor utsträckning berott av domstolens fria skön om påföljden skolat ådömas för viss tid eller för alltid, stadgades nu, att påföljd för alltid, förutom vid mened, endast skulle ådömas, då den brottslige gjort sig skyldig till dödsstraff eller straffarbete på livstid. Vidare föreskrevs, att viss tids påföljd icke kunde ådömas, så framt ej den brottslige förskyllt straffarbete. I straffskalorna för vissa med förlust av medborgerligt förtroende belagda brott, å vilka endast kunnat följa straffarbete, infördes tillika fängelse, bl. a. vid stöld. Härigenom kom påföljdens tillämpningsområde att undergå en viss inskränkning. Slutligen gjordes påföljdens ådömande vid brott, begångna av personer i åldern 15—18 år, vilka tidigare varit likställda med andra brottsliga, beroende av domarens fria prövning.

År 1905 genomfördes en reform, som medförde en väsentlig inskränkning i antalet fall, då förlust av medborgerligt förtroende ådömdes. I 2 kap. 19 § strafflagen vidtoges nämligen den ändringen, att påföljden icke skulle inträda vid lägre straff än sex månaders straffarbete. Härigenom kom det stora flertalet av dem, som dömdes för första resan enkel stöld, och över hälften av dem, som dömdes för första resan kvalificerad stöld eller inbrott, att undgå påföljden. En granskning av antalet nyintagna straffarbetsfångar, vilka voro ådömda förlust av medborgerligt förtroende, visar, att medan dessas antal året före lagändringens genomförande (1904) utgjorde 1 202, hade antalet under det första år, som reformen hunnit verka (1906), nedgått till 631, alltså en minskning med ungefär hälften.

Kraven på ifrågavarande straffpåföljds fullständiga avskaffande hade emellertid icke tystnat. Redan vid 1909 års riksdag väcktes av herr Hjalmar Branting m. fl. en motion i sådant syfte. Motionen föranledde en riksdagskrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning och förslag i

ämnet. Kungl. Maj:t anförtrodde utredningen åt tre särskilt tillkallade sakkunniga, överdirektören Viktor Almquist, d. v. revisionssekreteraren Algot Bagge och advokaten friherre Georg Stjernstedt. Dessa avgåvo den 30 september 1915 ett betänkande, innefattande förslag till ändringar i strafflagen, riksdagsordningen, tryckfrihetsförordningen och ett flertal andra lagar och författningar. Förslagen, vilka med vissa jämkningar tillstyrktes av lagrådet, tjänade som grundval för propositioner, vilka förelades 1917 och 1918 års riksdagar. Sålunda framlades år 1917 dels proposition (nr 170) med förslag till de ändringar i nyssnämnda grundlagar, som erfordrades för den åsyftade reformens genomförande, och dels proposition (nr 171) med förslag till lag om fullständigande av straffregistret. Förslaget till ändring i grundlagarna antogs av riksdagen såsom vilande och förslaget rörande straffregistret bifölls. Påföljande år blevo grundlagsändringarna definitivt genomförda. Vidare förelades 1918 års riksdag dels propositioner (nr 63—67) med förslag till ändringar i strafflagen och ett flertal andra författningar och dels proposition (nr 68) med begäran om riksdagens yttrande över vissa föreslagna ändringar i näringsfrihetsförordningen. I sistnämnda fråga — den enda som föranledde debatt inom riksdagen — stannade kamrarna i olika beslut; i övrigt biföllos propositionerna. Angående de beslutade lagändringarna och därav föranledda ändringar i administrativa förordningar och kungörelser utfärdades sammanlagt ett 50-tal författningar. Ändringarna i näringsfrihetsförordningen fingo det innehåll, som föreslagits i den Kungl. propositionen.

Den sålunda beslutade reformen av påföljdsinstitutet innebar i huvudsak följande. Termen »förlust av medborgerligt förtroende» avskaffades och ersattes med det mera neutrala uttrycket »påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen». Påföljdens verkningar, vilka såsom förut framhållits varit i hög grad beroende av speciallagstiftningen, fastslogos i strafflagen; endast i några få fall bibehöllos i särskilda författningar — frånsatt stadganden om påföljdens inträde innan domen vunnit laga kraft — bestämmelser om obehörighet utöver vad strafflagen stadgade. I samband därmed blevo vissa verkningar av påföljden helt avskaffade, däribland det i näringsfrihetsförordningen uppställda förbudet för den dömda att driva handel eller annan näring. Begreppet »god frejd» och dess motsats »vanfrejd» avfördes i princip ur lagstiftningen och frejdbetygen ersattes med åldersbetyg, vilka icke lämnade rum för någon uppgift om vederbörandesandel. För att bereda myndigheter, vilka hade att pröva personers behörighet i olika hänseenden, möjlighet att verkställa dylik prövning, infördes utsträckt rätt att erhålla utdrag av straffregistret, en rätt som förut, såvida ej Konungen medgivit undantag, tillkommit allenast domstol, Konungens befallningshavande, allmän åklagare eller annan häktning myndighet. Dylika utdrag, vilka endast skulle innehålla de uppgifter, som erfordrades för bedömande huruvida personen i fråga vore underkastad påföljd eller icke, kunde även erhållas av enskilda, vilka genom intyg av vissa myndighetspersoner styrkte sig vara för sin rätt beroende av dylik upplysning. Slutligen bör nämnas, att i

strafflagen den ändringen vidtogs, att påföljdens ådömande vid mened begränsades till att avse viss tid.

Den utformning, som påföljdsinstitutet erhöll genom 1918 års reform, kvarstår ännu i allt väsentligt oförändrad.

Gällande rätt.

Sin nuvarande lydelse erhöll 2 kap. 19 § strafflagen genom lag den 3 juni 1921, innefattande en redaktionell ändring i paragrafen med anledning av dödsstraffets avskaffande. Lagrummet lyder:

»Vissa i lagen bestämda brott kunna medföra, att den brottslige för tid, som nedan sägs, ådömes den påföljd, att han ej må utöva ämbete, tjänst eller annan allmän befattning samt ej är berättigad avgiva röst vid val av riksdagsman eller präst eller att deltaga i kommunal- eller municipalstämmas eller allmän rådstugas eller kyrkostämmas överläggningar och beslut eller eljest rösta i allmänna ärenden, i vilkas avgörande endast den må deltaga, som är i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad. Är någon till sådan påföljd dömd, have han ock förverkat allmän befattning, som av honom innehaves.

Ej må påföljd enligt denna paragraf ådömas, där ej brottet varder belagt med straffarbete i minst sex månader. Påföljden ådömes för alltid, där den dömd gjort sig skyldig till straffarbete på livstid, men i annat fall intill dess viss tid, minst ett och högst tio år, förflutit från det han efter utståndet straff blivit frigiven.»

Beträffande dem, som enligt äldre lag dömts till förlust av medborgerligt förtroende, gäller enligt övergångsbestämmelserna till 1918 års lagstiftning, att de allenast i samma mån som de, vilka äro underkastade påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen, äro utestängda från behörighet, rättighet eller förmån. Genom övergångsbestämmelserna ha även upphävts de stadganden, som i vidare mån än nu sagts från behörighet, rättighet eller förmån utestänga den, vilken dömts förlustig medborgerligt förtroende eller saknar eller saknat god frejd. Endast i fråga om rätt till pension kan tänkas föreligga en skillnad i innehållet mellan den äldre och den nyare påföljden, beroende på att vissa pensionsreglementen ej kunnat bringas i överensstämmelse med den nya lagstiftningen utan medverkan av delägarna i pensionsinrättningen.

Då brott, som är belagt med påföljd, förövas av den, som fyllt 15 men ej 18 år, prövar domstolen efter omständigheterna, huruvida påföljden bör ådömas (5 kap. 2 § strafflagen).

Angående påföljdens förekomst i strafflagens speciella del lämna 1915 års sakkunniga följande redogörelse, som ännu har sin giltighet:

»I vissa strafflagens kapitel finnes ifrågavarande bistraff icke föreskrivet för något av de däri upptagna brotten. Så är förhållandet med de kapitel, som innehålla bestämmelser om religionsbrott (7 kap.), om majestätsbrott samt brott emot riksstyrelse eller rikets ständer (9 kap.), om brott mot offentlig myndighet (10 kap.), om fridsbrott (11 kap.), om äktenskapsbrott (17 kap.), samt om åverkan, olovligt jagande och fiskande (24 kap.).

I kapitlet om rån¹ (21 kap.) finnes påföljdens ådömande stadgat vid samtliga däri avsedda brott.

I övriga kapitel har påföljdens ådömande föreskrivits i mycket olika utsträck-

¹ Numera om rån och utpressning.

ning. I vissa kapitel är påföljden fästad vid flertalet däri omförmälda brott. Så är fallet i kapitlen om förräderi samt om andra för rikets säkerhet menliga brott (8 kap.), om förfalskningsbrott (12 kap.), om mened (13 kap.), om eldskada av uppsåt och vållande samt om annan skadegörelse å egendom (19 kap.), om stöld och snatteri (20 kap.), om bedrägeri och annan oredlighet (22 kap.) samt om bedräglig, oredlig eller vårdslös gäldenär i konkurs (23 kap.). I de återstående kapitlen, som innehålla stadganden om mord, dråp och annan misshandel (14 kap.), om brott emot annans frihet (15 kap.), om falsk angivelse och om annan ärekränkning (16 kap.), om sedlighetsbrott (18 kap.) samt om brott av ämbetsman (25 kap.), är påföljdens ådömande föreskrivet endast i ett fåtal fall. (I 14 kap. endast vid mord eller försök till mord, förgiftning, fosterfördrivning av annan än kvinnan samt svikligt förfarande vid envig; i 15 kap. vid slavhandel, bemäktigande och utsättande av annan å sådant ställe, att uppenbar fara är för hans liv, samt vid olovligt bemäktigande och skiljande av barn från föräldrars eller annans vård; i 16 kap. vid falskt åtal eller angivelse eller pådiktande av brott i argt uppsåt; i 18 kap. vid förledande genom koppleri till otukt av barn, när det göres av föräldrar, förmyndare, lärare eller andra, under vilkas lydnad eller uppsikt barnen äro ställda, samt i 25 kap. vid döljande av tillgrepp genom falska räkenskaper.)

Ifrågavarande påföljd ådömes även enligt *strafflagen för krigsmakten*. Enligt 28 § i denna lag skall om förutsättning för påföljdens åläggande samt om förverkande av allmän befattning, som av den dömda innehaves, gälla vad i allmän lag sägs. Även i fråga om tiden för påföljdens ådömande gälla den allmänna strafflagens regler; dock med det tillägget, att dödsstraff medför påföljdens åläggande för alltid.

De i strafflagen för krigsmakten upptagna brott, för vilka påföljden ådömes, äro stöld (102, 103, 104 och 106 §§), för egen vinning eller annans fördel eller eljest i olovlig avsikt lämnad oriktig uppgift rörande vissa omständigheter, som angå under den brottsliga befäl ställd avdelning av krigsmakten (114 §), vissa förräderi- och feghetsbrott enligt krigsartiklarna (134—137 och 142 §§) samt skadegörelse, stöld och rån enligt krigsartiklarna (163—172 §§).

I de många författningar, enligt vilka kravet på frihet från påföljd utgör förutsättning för viss behörighet, är obehörigheten att utöva *valrätt* genomgående knuten till ådömd påföljd, d. v. s. påföljd, som är ålagd genom laga-kraftvunnen dom. I fråga om förutsättningarna för *valbarhet* eller eljest behörighet att innehava befattning härskar däremot en strängare princip, i det att de särskilda författningarna — riksdagsordningen, kommunallagarna etc. — utestänga den, som genom utslag, vilket ännu icke vunnit laga kraft, är ådömd påföljd. Detta innefattar en skärpning, som icke kan utläsas ur 2 kap. 19 § strafflagen. Ej blott i fråga om politisk och kommunal valbarhet gäller denna strängare princip utan även i fråga om behörighet såsom nämndeman, handelskunnig ledamot av rådhusrätt, ledamot av expropriationsnämnd, ledamot av arbetsdomstolen, arbetsrådet och försäkringsrådet, skiljeman, konkursförvaltare, överförmyndare, riksbanksfullmäktig m. m.

Påföljden medför, såsom redan antytts, på grund av särskilda stadganden obehörighet beträffande vissa andra befattningar eller rättigheter än dem som nämnas i 2 kap. 19 § strafflagen. Dessa fall äro följande:

- 1) Obehörighet att vittna och att avlägga ed såsom part (rättegångsbalken

17 kap. 7 och 29 §§, jämför lagen den 14 juni 1917 om barn utom äktenskap 27 § tredje stycket). — En menedare är, oberoende av om han står under påföljd, jävig att vittna, men sådant hinder kan, i motsats till det å straffpåföljd grundade jävet, bortfalla om parterna åsämjas därom (rättegångsbalken 17 kap. 14 §).

2) Jävighet att vara skiljeman (lagen den 14 juni 1929 om skiljemän, 5 §).

3) Obehörighet att fullgöra värnpliktstjänstgöring (värnpliktslagen den 12 juni 1925, § 10, jämför inskrivningsförordningen den 23 december 1925, §§ 14, 42, 97, 139 och 140) och att erhålla anställning vid krigsmakten (åtskilliga författningar om anställande av personal vid krigsmakten, vilka uppställa krav på god frejd såsom villkor för anställning).

4) Obehörighet att utöva befäl å svenskt fartyg (Kungl. förordningen den 29 mars 1912 angående befäl å svenska handelsfartyg m. m., § 24).

5) Obehörighet för adelsman att delta i adelsmöte (riddarhusordningen, § 9).

6) Förlust av pension (Kungl. kungörelsen den 25 maj 1900 angående bestämmelser om förlust av pensionsrätt eller pension för den, som blivit från innehavande tjänst avsatt eller förklarats hava gjort sig till avsättning skyldig, vilken kungörelse erhållit sin nuvarande lydelse genom Kungl. kungörelsen den 24 maj 1918; lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension, 14 och 18 §§; lagen den 4 juni 1920 angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, 31 §, m. fl. författningar). — En del av de författningar, som röra pensionsväsendet, utgöras av reglementen för särskilda pensionsinrättningar, vilka reglementen fastställts av Konungen. Anledning saknas att i detta sammanhang ingå på frågan om och i vad mån dylika reglementen kunna utan delägarnas medverkan genom lagstiftning ändras. Ett borttagande ur den allmänna lagstiftningen av påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen lär i varje fall icke kunna medföra, att den, som vid lagändringens ikraftträdande redan gått sin pensionsrätt förlustig, återfår densamma.

2. Påföljden "ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas".

Påföljden »ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas» hade i 1734 års lag icke någon annan motsvarighet än det allmänna ärelöshetsstraffet, vars uppgift nämnda påföljd kan sägas ha i viss mån övertagit. Övärdighetspåföljden infördes genom 1864 års strafflag, vars allmänna stadganden i denna del icke undergått någon förändring. I 2 kap. 15 § upptager strafflagen bland särskilda straff för ämbetsmän avsättning, »varmed i de fall, som i lagen utsatta äro, förenas den påföljd, att den dömde förklararas ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas». I 16 § samma kapitel stadgas: »Avsättning innebär förlust av det ämbete, vari förbrytelsen skett. Har den dömde tillika förklarats ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas; have ock förlorat annat ämbete, som han innehaver; och må han ej ämbete, tjänst eller annan allmän

befattning vidare utöva.» Slutligen stadgas i 2 kap. 18 §, att vad om ämbete i 16 § sagt är skall gälla även om »tjänst eller annan allmän befattning, evad den av förordnande eller medborgares val beror». Den, som dömes ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas, mister således alla allmänna befattningar, däri inbegripet politiska och kommunala förtroendeuppdrag, som han innehar, och därjämte blir han för all framtid obehörig att inneha dylik befattning. Däremot medför denna påföljd icke förlust av rösträtt.

Efter ordalagen i 2 kap. strafflagen skulle avsättningsstraffet och den därtill knutna ovärdigheten att i rikets tjänst vidare nyttjas endast avse ämbetsmän, varmed enligt 10 kap. 1 § andra stycket strafflagen förstås »den, som med Konungens fullmakt å ämbetet försedd är, eller ämbete av lika värdighet innehaver, eller i sådan ämbetsmans ställe lagligen satt är; så ock domare, ändå att han ej blivit av Konungen förordnad». En jämförelse med 25 kap. strafflagen giver emellertid omedelbart vid handen, att ämbetsstraffen ha ett betydligt vidsträcktare tillämpningsområde. I nämnda kapitel, som enligt sin rubrik endast handlar »om brott av ämbetsmän», finnes nämligen föreskrivet (22 §), att vad om statens ämbetsmän där är stadgat, »gälla ock om dem, som äro satta att förvalta städers, menigheters eller allmänna av Konungen stadfästade kassors, verks eller andra inrättnings eller stiftelsers angelägenheter, om de tjänstemän, som under ämbets- eller förvaltningsmyndigheterna lyda, och om andre, som förordnade äro att ämbete eller tjänsteärende förrätta». Under 25 kap. lyda sålunda, utom ämbetsmän och därmed jämställda, statens tjänstemän, deras vikarier och en del mera tillfälliga statsfunktionärer, kommunala tjänstemän, kommunala förtroendemän, vilka utöva förvaltande befogenheter, och slutligen personer, vilka förvalta allmänna, av Konungen stadfästade kassors m. fl. inrättnings eller stiftelsers angelägenheter, vare sig dessa personer äro tjänstemän eller bekläda förtroendeposter. Vad särskilt angår dem, som lyda under strafflagen för krigsmakten, äro officerare, underofficerare och därmed jämställda — i sagda lag benämnda ämbets- och tjänstemän — hänförliga under 25 kap. i allmänna strafflagen (jämför 6, 15, 29, 78, 129 och 132 §§ i strafflagen för krigsmakten). Den som tillhör det fast anställda manskapet ansvarar däremot icke enligt 25 kap. allmänna strafflagen för brott, som han begår i sin tjänst vid krigsmakten. Utanför 25 kap:s område falla vidare en mängd politiska och kommunala förtroendemän, vilka väl utöva »allmän befattning» men icke hava förvaltande funktioner. Den som förklaras ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas blir emellertid, såsom nämnts, obehörig att utöva varje allmän befattning, även sådan, som faller utom 25 kap.

Vissa stadganden i 25 kap. kunna få tillämpning även å befattningshavare i enskild tjänst, nämligen de i 15 § i trafiksäkerhetens intresse givna bestämmelserna angående förbrytelse av ämbetsman vid statens järnvägsanläggningar m. fl. kommunikationsinrättningar. Har Konungen förordnat om »fridlysning» av enskild järnväg eller annan kommunikationsanläggning, bliva bestämmelserna i 15 § tillämpliga å tjänsteman hos det enskilda företaget.

Ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas kan ådömas vid flertalet av

de i 25 kap. upptagna brotten. Påföljden skall ovillkorligen ådömas, då ämbetsman (respektive annan funktionär) uppsåtligen gör orätt i dom eller beslut (1 och 2 §§), å annan lägger eller av honom uttager olaga utskyld (9 §), för egen fördel uppsåtligen gör orätt genom avkortning av skatt m. m. (10 §), förskingrar det som han i kraft av sitt ämbete emottagit (11 §), genom förfalskning söker dölja tillgrepp (12 §), uppsåtligen släpper fånge eller häktad eller kvarhållen person lös eller hjälper honom att undkomma (14 §) eller ock uppsåtligen åsidosätter åligganden i fråga om trafiksäkerheten vid kommunikationsanläggningar (15 §). Vid korruptionsbrott förekommer avsättning jämte ovärdighetspåföljden såsom straff alternativt med suspension (5 §). Slutligen kan i vissa fall, då avsättning är föreskriven, ovärdighetspåföljden ådömas under särskild förutsättning; så sker »om brottet det förtjänar» vid falskt åtal (3 §) och enligt det generella stadgandet om uppsåtligt ämbetsbrott (16 §) samt »om skada av brottet kom», då förman av underordnad lånar medel, som äro denne anförtrodda å ämbetets vägnar (13 §).

Ett straff eller rättare en påföljd, som i detta sammanhang bör omnämnas, är avsättning enligt 25 kap. 20 § första stycket. Enligt detta lagrum, jämfört med 25 kap. 22 §, skall i regel ämbetsman eller annan befattningshavare, som faller under 25 kap., därest han dömes till straffarbete — vare sig för brott i eller utom tjänsten — tillika dömas till avsättning. Innehar han flera befattningar av det slag, som avses i 25 kap. — han är t. ex. tjänsteman vid statens järnvägar, reservofficer och kommunalnämndsordförande — skall han avsättas från dem alla. Däremot mister han icke andra allmänna befattningar, t. ex. uppdrag såsom landstingsman eller ledamot av kyrkofullmäktige. Detta slags avsättning intar sålunda i viss mån en mellanställning mellan å ena sidan enkel avsättning, innebärande förlust av den befattning, vari man förbrutit sig, och å andra sidan avsättning jämte ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas, innefattande förlust av alla allmänna befattningar.

3. Påföljden "ovärdig att föra andras talan inför rätta".

Förbud att över huvud föra andras talan inför rätta såsom påföljd av brott finnes stadgat dels i rättegångsbalken 15 kap. 14 §, dels i strafflagen 22 kap. 14 §. Förstnämnda stadgande lyder:

»Finnes fullmäktig hava retat eller förlett någon till oskälilig rättegång, eller emot bättre vett drivit orättfärdig sak, eller brukat veterlig falskhet; böte tio, tjuu eller mera till hundra daler, eller plikte med fängelse, och varde honom ej mera tillåtet att föra andras saker för rätta, allt som domaren prövar dess brott vara. Drager sådan fullmäktig sig ifrån saken, innan slut där i varder, att straff där med undgå; plikte ändå, som sagt är. Varder någon övertygad, att han ock hemligen skrivit i saken för huvudmannens vederpart, eller gått honom med skäl och råd till handa; böte hundra daler, eller straffes med fängelse vid vatten och bröd, och vare ärelös.»

Denna paragraf kvarstår visserligen oförändrad från 1734 års lag, men vissa däri innefattade bestämmelser ha satts ur kraft genom strafflagens

promulgationsförordning och ersatts med stadganden i 22 kap. 14 § strafflagen. Så är förhållandet med straffbestämmelserna för den som »retat eller förlett någon till oskäligen rättegång» och den som »hemligen skrivit i saken för huvudmannens vederpart, eller gått honom med skäl och råd till handa». 22 kap. 14 § strafflagen har enligt lag den 27 juni 1924 följande lydelse:

»Går fullmäktig i sak, den honom betrodde är, svikligen huvudmannens vederpart tillhanda, vare sig med skrifts uppsättande, eller med råd eller skäl, eller eljest till huvudmannens skada främjar sin eller andras nytta, eller begår syssloman vid annat uppdrags utförande trolöshet emot huvudman; vare lag som i 11 § sägs; och varde fullmäktig, som med sådant brott beträdes, dömd ovärdig att vidare föra andras talan inför rätta.

Såsom syssloman skall ock straffas, efter ty nu sagt är, förmyndare och god man, som förordnats för omyndig, sjuk eller bortovarande, så ock ledamot i styrelse för bolag eller förening samt annan, som är satt att leda bolagets eller föreningens angelägenheter.

Förleder man, i sviklig avsikt, annan till oskäligen rättegång; straffes med böter.»

Straffet enligt 11 §, vartill hänvisas i första stycket, är högst straffarbete i två år.

I fråga om påföljden förete de båda lagrummen den skillnaden, att denna enligt stadgandet i rättegångsbalken är fakultativ (»allt som domaren prövar dess brott vara») men enligt strafflagsstadgandet ovillkorlig. Den i sistnämnda lagrum stadgade ovärdighetspåföljden ådömes endast den som i egenskap av rättegångsfullmäktig begått trolöshet mot huvudman.¹

På grund av stadganden i riksdagsordningen, kommunallagarna m. fl. författningar medför ifrågavarande påföljd, att den dömd för all framtid blir ovärdig att inneha politiska och kommunala förtroendeuppdrag. Påföljden medför däremot icke förlust av rösträtt.

I anslutning till bestämmelsen i 15 kap. 2 § rättegångsbalken, att de, som för andra må tala och svara, skola vara oberyktade, ärlige, redlige och förståndige, stadgas i Kungl. brevet den 27 maj 1801, att som den ej kan för skicklig och förständig fullmäktig anses, vilken »i sina skrifter inblandar vad till saken ej rätteligen hör, på ett oförståndigt och oredigt sätt sin huvudmans talan utför, brukar vanvördeliga ord och åthävor emot domare eller parter, och talar eller skriver det han vet ej sant vara; alltså, då någon fullmäktig med förseelse i dessa fall beträdes, bör, till följd av vad lagen i 15 kap. 2 § rättegångsbalken innehåller, en sådan, utom böter efter lagens stadgande i dessa fall, jämväl anses ovärdig att vidare såsom fullmäktig i rättegångsmål nyttjas». Det torde icke vara riktigt att uppfatta den här stadgade påföljden såsom likställd med ovärdighet att föra andras talan inför rätta och på sådant sätt torde den ej heller tolkas i praxis.² Däremot kan en domstol med stöd av nämnda Kungl. brev förklara, att det icke kan tillåtas en fullmäktig att vidare uppträda i denna egenskap inför ifrågava-

¹ H. 1915 s. 480.

² Kallenberg, Svensk civilprocessrätt, bd 1, s. 690 ff.

rande domstol. Ett sådant beslut torde få anses gälla tillsvidare; någon annan form för dess upphävande än att domstolen de facto tillåter den av påföljden drabbade att åter uppträda lär icke erfordras.

4. Andra i strafflagen upptagna påföljder.

I 2 kap. 20 § strafflagen omtalas, att brott i vissa fall straffas med påföljder, utom dem, som förut omnämnts i 2 kap., »efter ty därom i lagen särskilt stadgat finnes». Av dessa påföljder är ovärdigheten att föra andras talan inför rätta redan behandlad. Även de övriga påföljderna må för fullständighetens skull omnämnas, ehuru frågan om deras reformerande icke f. n. har någon aktualitet. I 25 kap. 15 § stadgas att ämbetsman vid statens trafikverk, vilken genom grovt vållande åstadkommer fara för trafiken, ej vidare må i dylik befattning nyttjas. Enligt 25 kap. 22 § kan motsvarande påföljd drabba icke blott tjänstemän m. fl. funktionärer i allmän tjänst utan även personer, anställda hos enskilda kommunikationsföretag, angående vilka fridlysningsbeslut meddelats. Denna påföljd, liksom den i 22 kap. 3 och 4 §§ stadgade förlusten av näringsrätt vid försäljning av förfalskade livsmedel och läkemedel, har huvudsakligen karaktären av en skyddsåtgärd. Detsamma kan sägas om stadgandena om förstörande av förfalskningsredskap och förfalskningsprodukter (12 kap. 20 §) samt om förverkande av fartyg m. m. vid slavhandel (15 kap. 1 och 4 §§), till vilka stadganden finnas en del motsvarigheter inom specialstraffrätten. Strafflagens stadganden om förverkande av »gåva eller förläning» (8 kap. 16 §) och muta (25 kap. 7 §) torde stå det egentliga straffet närmare. Såsom en straffpåföljd brukar med hänsyn till lagens terminologi även upptagas den straffskärpning, som är stadgad för det fall att någon till livstids straffarbete dömd begår brott (4 kap. 15 §), ehuru dylik skärpning till sin natur icke är någonting annat än straff. Slutligen förekomma i strafflagen två påföljder, som stå skadeståndet nära, nämligen stadgandet att svarande i ärekränkningssmål kan dömas att utgiva kostnad för domens tryckning (16 kap. 14 §) och föreskriften, att det som någon olovligen sått eller planterat å annans mark skall vara förverkat till jordägaren (24 kap. 1 §).

5. Statistiska uppgifter.

Till belysning av påföljdernas förekomst i rättspraxis ha i tabeller sammanställts en del uppgifter, hämtade ur den officiella rättsstatistiken (se bil. A och B). Uppgifterna omfatta en tidrymd av 20 år med början 1913, varigenom anknytning vunnits till det statistiska materialet i 1915 års betänkande angående borttagande av förlust av medborgerligt förtroende. Då den officiella statistiken icke publicerats för senare år än 1932, ha tabellerna icke kunnat föras längre fram än t. o. m. sistnämnda år. Uppgifterna avse endast underdomstolarna; de ändringar, som överinstanserna vidtaga i underrätternas utslag i förevarande hänseende, kunna näppeligen rubba den totalbild, som erhålles av siffrorna från första instans.

Av *bil. A* framgår det sammanlagda antalet fall, i vilka de allmänna underrätterna och krigsdomstolarna i första instans dömt till påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen, ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas och ovärdighet att föra andras talan. I fråga om förekomsten av förstnämnda påföljd vid de allmänna domstolarna har verkställts en specifikation till belysning av påföljdens varaktighet. För jämförelsens skull och för att konsekvenserna av de bestämmelser, som föreslås av de sakkunniga, må kunna bedömas, har även frekvensen av domar å straffarbete och avsättning medtagits.

Bil. B utvisar huru påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen fördelar sig på de olika brotten. Det måste emellertid framhållas, att tabellen icke lämnar någon exakt riktig bild av denna fördelning, beroende på sättet för den officiella statistikens uppställning. Rättsstatistiken upptager nämligen vid sammanträffande av brott varje brottsling under det lagrum, som medfört det svåraste straffet, eller, vid lika straff, det som innehåller den strängaste straffskalan. Äro både straff och straffskalor lika, upptages den dömde under något av de lagrum, efter vilket han dömts eller blott åtalats. Detta medför, att påföljd kommer att redovisas vid en del lagrum, enligt vilka påföljd ej kan ådömas. I *bil. B* ha dylika fall medtagits, allenast påföljd kan förekomma enligt det ifrågavarande kapitlet. Däremot ha de fall, då påföljd i rättsstatistiken redovisats under kapitel, enligt vilket påföljd över huvud ej kan ådömas, i bilagan utelämnats. Summorna ha dock upptagits i enlighet med den officiella statistiken och innefatta följaktligen alla fall av ådömd påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen. De inadvartenser, som sålunda förekomma, äro dock säkerligen icke av den betydelse, att de kunna förrycka det helhetsintryck, som tabellen giver. — De fall, i vilka påföljd ådömts enligt strafflagen för krigsmakten, ha icke specificerats på olika brott. Man torde kunna utgå ifrån, att påföljden med få undantag ådömts i anledning av tjuvnadsbrott, ehuru den i rättsstatistiken i ganska stor utsträckning redovisats under brott, vilka icke kunna beläggas med påföljd, särskilt rymning.

6. Reformförslag efter 1918.

I det av professorn Johan C. W. Thyrén år 1916 avgivna förberedande utkastet till strafflag, allmänna delen, hade frågan om en allmän straffpåföljd förbigåtts av det skälet, att de förut omnämnda sakkunniga året dessförinnan avgivit sitt betänkande i ämnet. Av utkastet framgår dock, att Thyrén förutsatt, att en dylik påföljd, innefattande förlust av vissa rättigheter, skulle finnas (sid. 4). I fråga om påföljden »ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas» intager utkastet (2 kap. 27 och 28 §§) samma ståndpunkt som gällande lag.

Strafflagskommissionen upptager i sitt år 1923 avgivna betänkande med förslag till strafflag, allmänna delen, en straffpåföljd (7 kap. 27 §), som till sin innebörd i det väsentliga överensstämmer med den nu gällande påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen. För den av kommissionen föreslagna på-

följdens ådömande förutsättes, att brottet belägges med straffarbete (minimum för sådant straff är enligt förslaget fyra år) eller med fängelse i minst ett år. Såsom särskild straffpåföljd för ämbetsman, vilken dömes till avsättning, upptager kommissionsförslaget, att den dömde förklaras ovärdig att vidare nyttjas i rikets tjänst, varmed följer samma vidsträckta obehörighet som enligt gällande lag, eller att han ej må under viss tid, minst två och högst tio år, nyttjas i rikets tjänst (7 kap. 22 och 23 §§). Frågan om påföljdernas bibehållande över huvud har icke i kommissionens betänkande gjorts till föremål för särskild undersökning.

Jämlikt nådigt bemyndigande uppdrog chefen för justitiedepartementet den 27 juni 1931 åt ledamoten av riksdagens första kammare, f. d. häradshövdingen Assar Åkerman, direktören vid centralfängelset å Långholmen Sven Axi, översten i Frälsningsarmén Per Hed, sekreteraren i Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, fil. kand. Axel Hirsch och ledamoten av riksdagens andra kammare, kyrkoherden Bertil Mogård att såsom sakkunniga biträda inom justitiedepartementet med verkställande av utredning rörande organisationen av det frivilliga skydds- och hjälparbetet beträffande frigivna fångar. Till de sakkunnigas ordförande förordnades Åkerman och till sekreterare föreståndaren för Skyddsvärnet i Stockholm, jur. kand. Bertil Forsell. De sakkunniga avgåvo den 31 december 1932 betänkande och förslag i ämnet (statens offentliga utredningar 1933: 11).

I betänkandet hemställa de sakkunniga om utredning angående vissa straffrättsliga frågor och anföra därom bland annat följande: »De till strafflagstiftningen hörande ämnen, på vilka de sakkunniga anse sig böra rikta uppmärksamheten, äro enligt de sakkunnigas mening av den natur, att de kunna utan föregripande av den allmänna strafflagsreformen göras till föremål för särskild legislativ behandling. Då ifrågakvarande ämnen tillika äro av den största betydelse för framgången av de strävanden, som uppbara hjälpverksamheten för frigivna, hysa de sakkunniga den förhoppningen, att de icke skola anses överskrida gränserna för sitt uppdrag, när de nu till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning i dessa ämnen.»

Bland de frågor, vilka sålunda rekommenderas till skyndsamt utredning, nämnes först avskaffande av påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen och avskaffande av påföljden »ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas». Av vad som i betänkandet yttras angående dessa påföljders avskaffande må här anföras följande: »Bland de många svårigheter, som möta den frigivne i hans strävan att ärligen försörja sig, får väl som en av de största räknas den oförståelse, som hans medmänniskor visa honom. Rätt snart märker han att hans framtid är hopplös. Staten förvägrar honom sitt bistånd, stänger honom ute från varje statlig anställning. Ej underligt då, att privata företagare följa detta hårda exempel. Den sålunda behandlade blir gentemot såväl arbetsgivare som andra hänvisad till ett ständigt dubbelspel. Hela hans liv blir haltlöshet, oro och osanning. Ingen dag är han säker för angivelse eller polisens efterforskningar. Finner han någon gång en barmhärtig arbetsgivare, vägra arbetskamraterna att arbeta med en, som »sultit inne». Sålunda blir den straffade nästan ofelbart prisgiven åt återfallet och återbördad åt straffanstalten. Honom hjälper ingen järnvilja, inga goda föresatser, mot honom sträckes ingen hjälpande hand och ingen dörr öppnas för honom. Han märker snart att han är hopplost utstött.» Dessa ord, som för tjugo år sedan nedskrevos av en känd filantrop, gälla väl i huvudsak ännu i dag, om ock förhållandena blivit förbättrade genom det uppoffrande kärleksverk, som den frivilliga skyddsverksamheten utfört, och det

bistånd staten lämnat denna verksamhet. Men ehuru staten sålunda i handling erkänt sin plikt att mildra frihetsstraffets beklagliga följder, har staten dock på detta område stundom vidtagit åtgärder, vilka i stället försvårat den straffades belägenhet. Som exempel härå må i detta sammanhang anföras de i strafflagen upptagna straffpåföljderna förlust av rösträtt etc. (2:19) samt ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas (2:15).

Väl är det sant att, såsom bestämmelserna om påföljden nu modifierats, dennas verkningar huvudsakligen beröra den politiska och kommunala rösträtten samt innehavandet och utövandet av allmän befattning. Men i själva verket sträcka sig verkningarna vida längre. Den allmänna meningen, influerad genom äldre tiders åskådning och lagstiftning, inlägger alltså i denna påföljd något av det skammärke, som förut häftat vid påföljdens föregångare (ärelösheten, vanfreheden, förlusten av medborgerligt förtroende). Och ehuru de uppgifter, som av domstolarna insändas till straffregistret och pastorsämbetena, blivit omgärdade med vissa garantier till bevarande av deras konfidentiella natur, har erfarenheten dock visat, att påföljdsdomen, vilken ju för övrigt offentligen avkunnas vid underdomstolen, nästan alltid genom det beskäftiga skvallret följer den straffade från ort till ort och bidrager till att ytterligare förtäta den atmosfär av misstroende som omger honom. Utsikterna till arbetsanställning bliva sålunda minskade och jämväl den frigivnes förmåga av initiativ nedsättes, då han aldrig kan släppa tanken att hava blivit i allmänna meningen märkt.

Såsom skäl för bibehållande av påföljden, om ock i en modifierad form, anfördes i den riksdagsskrivelse år 1909, vilken ledde till den utformning av institutet som detta nu äger, att 'vissa brott måste anses vara av den beskaffenhet att den, som därtill blivit förvunnen, bör även efter därför utståndet straff vara diskvalificerad till utövande av vissa medborgerliga funktioner eller rättigheter, vare sig för alltid eller för någon viss tid framåt'.

Men är väl denna motivering i själva verket något annat än en gengångare av forna tiders åskådning att den brottslige borde till straff för honom själv och till andras skydd lämpligen för framtiden brännmärkas? Vilket skydd är det som ådömande av påföljden skall skänka samhällets övriga medborgare? Skydd för 'diskvalificerade' medborgares deltagande i valen? Knappast. Eller är det fråga om skydd för andras känslor, så att de skola slippa se vissa medborgerliga funktioner utövas av 'mindervärdiga'? I sådant fall må det vara nog att erinra om att det åsyftade målet icke står i någon rimlig proportion till de värden som offras för dess uppnående.

Beträffande påföljden 'ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas', som ådömes vid avsättning för vissa ämbetsbrott, gäller i tillämpliga delar vad ovan blivit nämnt.

Strafflagskommissionen föreslog i sitt betänkande (7:22), att 'ovärdighet' skulle kunna ådömas även på viss tid, minst två och högst tio år. Och anförde kommissionen till stöd för denna sin hemställan, att otvivelaktigt kunde fall förekomma där det måste framstå såsom en onödig hårdhet att denna utestängning skall avse den dömdes hela livstid.

De sakkunniga vilja för sin del göra gällande, att bestämmelsen om denna påföljd står i principiell motsättning till den ställning staten rätteligen bör intaga till hjälpverksamheten, medan å andra sidan samhället utan denna bestämmelse ingalunda skulle sakna medel att hävda sin egen auktoritet och sina tjänares prestige.

I detta sammanhang må erinras om vad strafflagens 25:20 innehåller därom, att om ämbetsman begår brott, därför han till straffarbete eller svårare straff dömes, skall han tillika dömas till avsättning från ämbete, som han innehar, även om brottet är begånget utom ämbetet; dock att vid synnerligen mildrande omständigheter må ådömas suspension.»

Efter det under en följd av år någon uppmärksamhet icke inom riksdagen ägnats påföljdsinstitutet, väcktes år 1933 inom andra kammaren av herr N. Flyg m. fl. en motion (nr 356), vari föreslogs, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till regeringen hemställa om sådana åtgärders vidtagande, att bestämmelserna om påföljdsstraff måtte utgå ut strafflagen». I avgivet utlåtande (nr 25) tillstyrkte första lagutskottet en framställning om utredning rörande avskaffandet av påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen. Utskottets hemställan bifölls av andra kammaren utan votering men avslogs av första kammaren med 67 röster mot 46. Avslagsbeslutet motiverades därmed, att frågan om påföljdens avskaffande redan vore föremål för Kungl. Maj:ts prövning på grund av den framställning i ärendet, som avgivits av de år 1931 tillkallade sakkunniga för utredning angående det frivilliga skydds- och hjälparbetet beträffande frigivna fångar.

II.

Straffpåföljder enligt vissa utländska lagar och lagförslag.

I 1915 års betänkande om borttagande ur lagstiftningen av straffpåföljden förlust av medborgerligt förtroende ingår en utförlig framställning om rättsförluster såsom bistraff enligt utländsk lagstiftning (s. 203 ff). Med hänsyn härtill lämnas i det följande endast en summarisk redogörelse för vissa främmande lagar och lagförslag; blott några få länder, vilka i fråga om samhällsskick förete närmare frändskap med vårt eget, tarva en något utförligare behandling.

Såsom en sammanfattning av vissa delar av innehållet i 1915 års betänkande må anföras följande. I flertalet europeiska strafflagar förekommer såsom straffpåföljd förlust av allmänna befattningar, medborgerliga rättigheter eller särskilda förmåner och utmärkelser (titlar, ordnar, adelskap, akademisk grad m. m.). Även förlust av rent civilrättsliga befogenheter kan vara stadgad såsom påföljd vid svårare straff. Enligt *Frankrikes* strafflag av 1810 förekommer förlust av medborgerliga rättigheter dels såsom huvudstraff, nämligen vid politiska förbrytelser, och dels såsom bistraff. Såsom bistraff förekommer rättighetsförlust dels vid vissa strängare straff utan särskilt ådömande och dels vid mindre stränga straff — i de fall lagen stadgar — efter uttryckligt beslut av domstolen. I förra fallet gäller påföljden för alltid, i senare fallet ådömes i regel påföljden eller blott vissa i densamma ingående rättighetsförluster för begränsad tid (5—10 år) och efter domstolens fria skön. — Den *belgiska* strafflagen av 1867 stadgar vid de allra svåraste straffarterna en obligatorisk påföljd, som består i förlust av de medborgerliga rättigheterna för alltid. I övrigt är påföljden i regel fakultativ och tidsbegränsad (5—20 år). Vid lindrigare frihetsstraff kan den endast

åläggas i de fall, som angivas i strafflagens speciella del. Med undantag för de svåraste fallen kan påföljden ådömas antingen i sin helhet eller såvitt den innebär förlust av vissa rättigheter. Vid svårare frihetsstraff är dock förlust av ämbete, tjänst m. fl. befattningar samt titel och grad obligatorisk. — Den tyska strafflagen av 1871 upptager även såsom straffpåföljd förlust av rättigheter, i lagen benämnda »bürgerliche Ehrenrechte». Avgörande för påföljdens inträdande är i princip brottets beskaffenhet jämte dess bevekelsegrunder; dock har arten av det ådömda straffet tillagts en viss betydelse. Påföljden ådömes för alltid vid dödsstraff och tukthus på livstid samt för en tid av 2—10 år vid tukthus på viss tid och för 1—5 år vid fängelse. Förutom den nu omnämnda påföljden, vilken särskilt ådömes, stadgar lagen en påföljd, bestående i obehörighet för all framtid att innehava allmän befattning, däri inbegripet befattning såsom advokat, eller anställning i hären och marinen, vilken påföljd inträder ipso jure vid tukthusstraff. — *Nederländernas* strafflag av 1881 upptager en straffpåföljd, som utom förlust av medborgerliga rättigheter innefattar obehörighet att utöva föräldramyndighet, förmynderskap eller kuratel över egna barn. Lagen anger särskilt vid vilka brott påföljden kan ådömas. Påföljden ålägges för alltid vid livstids frihetsstraff och eljest för viss tid. Även i samband med bötesstraff kan påföljd förekomma. Därutöver bereder lagen möjlighet för ådömande av mera begränsade påföljder, såsom förlust av behörighet att utöva offentliga befattningar (vid ämbetsbrott) eller visst yrke (vid förbrytelse i yrket). Utan undantag har åt domstolen överlämnats att avgöra, huruvida i strafflagen upptagna rättsförluster skola ådömas eller ej. Detta har anmärkningsvärt nog lett till, att bestämmelserna tillämpats i så ringa omfattning, att de kunna sägas i praxis vara nästan utan betydelse. — Även den *italienska strafflagen av 1889* upptager såsom bistraff såväl en allmän förlust av medborgerliga rättigheter som avstängande från utövning av näring eller yrke. — Det *förslag till österrikisk strafflag*, som framlades 1909 (överarbetat 1912), upptager såsom bistraff förlust av rättigheter av offentligrättslig art. Påföljden inträder ipso jure vid dödsstraff och tukthus. Vid fängelse är däremot såsom förutsättning för påföljdens ådömande stadgat, att den straffbara handlingen skall hava ådagalagt ett från etisk synpunkt förkastligt sinne hos gärningsmannen.

Till fullständigande av uppgifterna i 1915 års betänkande må ytterligare anföras följande. Det *tyska strafflagsförslaget av 1927* — framlagt före nationalsocialismens genombrott — upptager som särskilda påföljder dels förlust av rätten att inneha allmän tjänst och dels förlust av rösträtt. Utan särskilt ådömande inträda dessa påföljder för alltid vid dödsstraff eller tukthus, förlust av rösträtt dock endast om tukthusstraffet ådömes på livstid. Med viss tids tukthus kan förenas påföljden av rösträttsförlust på livstid eller på 2—10 år efter utståndet straff. Vid fängelse kunna båda påföljderna åläggas för en tid av 1—5 år. I regel förutsättes en viss varaktighet av fängelsestraffet, för att påföljd skall kunna ådömas: för obehörighet att inneha tjänst 3 månader och för förlust av rösträtt ett år. Av särskilt intresse är den bestämda skillnad, som i försla-

get göres mellan förlust av å ena sidan behörighet att inneha allmän tjänst och å andra sidan rösträtt, en skillnad, som i motiverna förklaras därmed, att tjänsteutövning lättare bereder tillfälle till kränkning av allmän eller enskild rätt än utövandet av rösträtt. Förslaget innehåller även en bestämmelse om att rätten kan återskänka de medborgerliga rättigheter, som frändömts den brottslige, om denne genom gott uppförande under en längre tid visat sig därtill värdig. — I den i Tyskland alltjämt gällande strafflagen av 1871 kvarstår påföljdsinstitutet i stort sett oförändrat. Genom en lag av 1933 har såsom en särskild påföljd införts förlust av rätt att utöva yrke eller driva näring. Dylik påföljd kan av domstolen åläggas den som dömes till minst 3 månaders frihetsstraff för brott, vilket är begånget under missbruk av närings- eller yrkesutövning eller under grovt åsidosättande av honom i egenskap av yrkesman eller näringsutövare åliggande plikter, under förutsättning dock, att påföljdens åläggande erfordras för att skydda allmänheten för ytterligare fara. Påföljden ådömes för en tid av 1—5 år. — Det *österreichiska strafflagsförslaget av 1927* överensstämmer i det väsentliga med det tyska förslaget av samma år. — Den *nya italienska strafflagen av 1930* upptager som bistraff bl. a. obehörighet att inneha offentliga ämbeten och allmänna förtroendeuppdrag samt att utöva visst yrke eller viss konst, varför särskild auktorisation erfordras.

Även i våra nordiska grannländer innehålla strafflagarna bestämmelser om straffpåföljder. I *Danmark* har påföljdsinstitutet genomgått en egenartad utveckling. Strafflagen av 1866 innehöll icke bestämmelser om något allmänt bistraff av det slag, varom nu är fråga; däremot upptog lagen förlust av medborgerliga rättigheter såsom huvudstraff i vissa fall. Den danska rätten hade icke desto mindre ett rikt utgrenat system av påföljder, men dessa funnos stadgade i grundlagen och speciallagstiftningen och det var huvudsakligen överlämnat åt administrativa myndigheter att avgöra, om och i vad mån påföljder skulle inträda. De förlorade rättigheterna kunde återställas genom särskilt beslut i administrativ ordning, »Æresoprejsning». I den nya strafflagen av 1930 har det gamla systemet övergivits. De olika bistraffen ha i lagen sammanförts till två särskilda påföljder: förlust av »de borgerlige Rettigheder» och obehörighet att utöva viss verksamhet eller inneha viss befattning. Befogenheten att ådöma dessa påföljder har lagts i domstolarnas hand. — För frändömande av de medborgerliga rättigheterna förutsattes, att den brottslige fyllt 18 år, att han dömes till fängelse, dock ej ungdomsfängelse, eller till arbetshus eller säkerhetsförvaring, och att han gjort sig skyldig till en i den allmänna meningen vanärande handling. Till närmare belysning härav må nämnas några ord om den danska lagens straffsystem. Fängelse är det svårare frihetsstraffet — närmast motsvarande vårt straffarbete — och ådömes på livstid eller viss tid, minst 30 dagar, högst 16 år. I stället för fängelse kan i vissa fall dömas till arbetshus eller säkerhetsförvaring. Arbetshus är ett slags tvångsarbete, som användes för återfallsförbrytare i lindrigare fall, särskilt då brottsligheten sammanhänger med lösdriveri och bettleri, ävensom för alkoholister, som begå brott. Säkerhetsförvaring är en

strängare form av internering, som tillämpas å farligare sedlighetsförbrytare samt i övrigt å yrkes- eller vaneförbrytare. — Den danska lagen uppräknar icke, såsom den svenska, vissa brottsarter, vid vilka påföljd skall ådömas, utan domstolen har att fritt pröva, om brottet skall anses vanärande. Men föreligger denna och övriga förutsättningar, skall påföljden ådömas. Frändömandet av de medborgerliga rättigheterna medför 1) förlust av allmänna tjänster och värv, som den dömd innehar, och av rätten att erhålla dylika, 2) förlust av rätten att kunna rösta och väljas vid allmänna val, 3) obehörighet att utöva befattning såsom dispachör, mäklare, läkare, lärare för barn och ungdom och en del andra i strafflagen eller speciallagstiftningen särskilt angivna befattningar och 4) förlust av pensionsrätt. Påföljden ådömes för viss tid, icke under 5 år efter utståndet straff, eller för alltid. Efter viss minimi tid kan »Æresoprejsning» erhållas, numera även genom beslut av domstol. — Den andra i Danmarks strafflag upptagna påföljden, obehörighet att utöva viss verksamhet eller att inneha viss befattning, ådömes — för en tid av 1—5 år eller för alltid — då någon förbrutit sig i yrke eller befattning, som ovan under 1) eller 3) omnämmts eller för vars utövning fordras särskilt prov, och han därigenom visat, att han icke är skickad att utöva yrket eller befattningen eller icke värdig det därför erforderliga förtroendet. Detta stadgande bör ses i sammanhang därmed, att den danska lagen saknar särskilda ämbetsstraff. Stadgandet motsvarar alltså i viss mån den svenska lagens bestämmelser om avsättning och suspension. Båda den danska lagens påföljder kunna åläggas samtidigt. — Påföljden förlust av medborgerliga rättigheter ådömes i Danmark i långt större utsträckning än påföljd enligt 2 kap. 19 § i svenska strafflagen. Den danska rättens behandling av straffpåföljderna har från danska juristers sida rönt åtskillig kritik.

Den utformning, som påföljdsinstitutet erhållit i *Norges* strafflag av 1902, skiljer sig väsentligen från såväl den svenska som den danska lagens motsvarande bestämmelser. Utmärkande för den norska lagen är framför allt en långt gående individualisering av rättighetsförlusterna. Beträffande de flesta av ifrågakvarande rättigheter återfinnas bestämmelserna angående deras förlorande — särskilt för varje rättighet — i strafflagens allmänna del och där bestämmes tillika, om förlusten är obligatorisk eller fakultativ. Stadganden om straffpåföljderna finnas emellertid även i lagens speciella del. De olika rättighetsförlusterna eller påföljderna äro: 1) förlust av allmän tjänst, som den skyldige innehar, 2) förlust för en tid av 10 år av rösträtt i allmänna angelägenheter och av rättighet att erhålla allmän tjänst, 3) förlust under 10 år av rätten till tjänstgöring vid rikets krigsmakt, 4) förlust under viss tid av intill 5 år eller för alltid av rätten att utöva verksamhet som advokat, läkare, lärare, fartygsbefälhavare m. m. och 5) förlust under viss tid av intill 5 år eller för alltid av rätt att för egen eller annans räkning i den utsträckning, som angives i domen, driva näring. Någon påföljd, som innebär obehörighet för all framtid att inneha tjänst, finnes icke. Förlusten av de under 1) och 2) omförmälda statsborgerliga rättigheterna inträder vid visst straffmått utan särskilt ådömande. Sålunda förloras offentlig tjänst av

den, som dömes till fängelse i 6 månader eller därutöver (fängelse är den norska lagens svårare frihetsstraff, som ådömes på livstid eller på viss tid, minst 21 dagar och i regel högst 15 år). Den som dömes till minst ett års fängelse, drabbas — likaledes ipso jure — av den ovan under 2) nämnda obehörigheten. I övrigt är påföljdernas ådömande lagt i domstolarnas hand. För att en påföljd skall kunna åläggas förutsättes i regel, att brottet medför ett visst för varje påföljd bestämt straffmått, vare sig fängelse, »hefte» (det lindrigare frihetsstraffet) eller avsättning (som förekommer såsom ämbetsstraff), och att den dömde genom den straffbara handlingen visat sig ovärdig eller eljest icke skickad att utöva den ifrågavarande rättigheten. För frändömande av behörighet såsom advokat, läkare etc. fordras, utom det bestämda straffmålet, att den tilltalade genom den straffbara gärningen förverkat det för en sådan yrkesutövare nödvändiga förtroendet eller åsidosatt de plikter, som åvilat honom i kraft av hans yrke, samt dessutom att fara föreligger för upprepande av gärningen. För förlust av näringsrätt uppställas icke några allmänna förutsättningar utan bestämmelse härom gives för varje fall i lagens speciella del. Den norska strafflagens princip att rättsverkan i möjligaste mån skall anpassas efter gärningen brytes i viss mån av den efter strafflagens antagande genomförda näringslagstiftningen, vilken från handels- eller hantverksrättigheter utestänger envar, som dömts förlustig de statsborgerliga rättigheterna, oavsett om han tillika frändömts näringsrätt.

Den *finska* strafflagen av 1889 intager i fråga om straffpåföljderna i stort sett samma ställning som den svenska rätten före 1918 års reform. Maximtiden för förlust av medborgerligt förtroende på viss tid är dock 15 år. Även beträffande de speciella stadgandena om denna påföljds ådömande förekomma vissa skiljaktigheter, särskilt därutinnan, att den finska lagen icke i princip fordrar svårare straff än fängelse för påföljdens ådömande. I fråga om påföljderna ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas och ovärdighet att föra andras talan överensstämmer den finska lagen i det väsentliga med den svenska rätten, dock är i Finland den förra påföljden tidsbegränsad med ett maximum av 15 år. — I det av professor A. Serlachius år 1921 framlagda *förslaget till ny finsk strafflag*, allmänna delen, har den allmänna straffpåföljden strängt begränsats till den offentliga rättens område. För åläggande av påföljden, vilket kan ske på livstid eller på en tid av 5—15 år, förutsättes 1) 21 års ålder, 2) att brottet är uppsåtligt och efter lag kan medföra tukthus (minimum 4 år) och 3) att domstolen anser den tilltalade hava genom sin gärning förverkat sina medborgares förtroende. Domstolen äger fritt pröva, om dessa förutsättningar äro för handen. Påföljden är således icke genom särskilda bestämmelser knuten till vissa slag av brott. Efter 5 år kan den dömde, om han uppfört sig väl och efter förmåga sökt gottgöra den genom brottet åstadkomna skadan, genom domstols beslut återfå de förlorade rättigheterna.

Den *engelska* rätten saknar allmänna straffpåföljder, som innefatta förlust av rättigheter efter strafftidens slut. Ett svårare brott (»treason» eller

»felony») medför dock ipso jure, om domen lyder på dödsstraff, straffarbete, fängelse med hårt arbete eller på annat fängelse överstigande 12 månader, obehörighet att innehava militär, civil eller kyrklig tjänst eller annan allmän befattning, att vara medlem av parlamentet samt att utöva rösträtt eller annan parlamentarisk eller kommunal befogenhet. Denna obehörighet varar intill dess den dömde utstått straffet eller erhållit nåd. Innehar den dömde pension eller åldersränta från det allmänna eller från någon allmän kassa, mister han denna förmån. Hans tjänst eller befattning blir omedelbart vakant. Endast om han erhåller nåd inom viss kortare tid undgår han att definitivt mista tjänsten eller befattningen. — Särskilda bestämmelser finnas, som från medlemskap i vissa kommunala råd utestänga den, som dömts till straff av en viss storlek. Vidare äro bestämmelserna om arbetslöshetsunderstöd avfattade på sådant sätt, att ådömt frihetsstraff kan få inflytande på rätten till understöd. Däremot saknas i engelsk rätt bestämmelser, som begränsa straffade personers rätt att utöva näring.

III.

De sakkunnigas förslag.

Allmän motivering.

Den år 1918 genomförda reformen av påföljdslagstiftningen innebar otvivelaktigt en rationalisering av själva påföljdsinstitutet. Genom reformen fastslogs, att påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen till sina legala verkningar innebar förlust av vissa medborgerliga rättigheter men icke allmän vanfnejd. I ett väsentligt avseende vidtogs emellertid icke någon förändring, nämligen ifråga om vilka brott som skola beläggas med påföljd. Från teoretisk synpunkt kunde en rationalisering av påföljdens »brottskatalog» hava varit påkallad. Förklaringen till att reformen icke berörde detta område torde ligga däri, att ändringar i detta avseende måste hava inneburit en väsentlig utvidgning av området för påföljdens ådömande och följaktligen varit stridande mot reformens humaniserande syfte.

I sitt förut omnämnda arbete (s. 44) framhåller Montelius, att skillnaden emellan påföljds- och icke påföljdsbelagda fall näppeligen står att återföra på någon konsekvent genomförd urvalsprincip. »Huru man än skulle vilja uppfatta påföljden», anför Montelius, »så synes det svårt att finna en förklaring, varför t. ex. äreskändaren (S. L. 16: 7), men icke våldtäktsmannen; bedragaren, men icke ockraren, vanligen ej heller kopplaren; mördaren under alla förhållanden, t. o. m. om han efter avtal sökt döden tillsammans med den dräpte, likaså den, som begagnar gift för att vålla en tillfällig och ringa kroppsskada eller t. o. m. blott förbereder sig till förgiftning, men däremot aldrig t. ex. den, som nästan till döds misshandlar annan, denne må ligga värnlös, aldrig så sjuk, och ingalunda ens om han använt brutalaste våld: kallblodigt utstuckit den andres ögon eller över huvud genom brottet ådagalagt 'synnerlig råhet eller ondska' (S. L. 2: 7); varför vidare den, som kränker ett

givet förtroende beträffande penningars omhändertagande, men däremot icke den, som under svikande av sin åtagna plikt beträffande vården av en bräcklig person utsätter denne för överhängande livsfara; varför likaså den, som bryter lås för att tillägna sig ett penningevärde, men alls icke den, som begår hemfridsbrott i skändligt uppsåt; varför ävenledes den, som i tillägnelseavsikt övar våld på annans person, men icke den, som gör samma handling i nesligt syfte; varför den, som upprepade gånger tillgripit föremål av ringa värde, men ej i allmänhet den, som lika ofta försåtligt tillintetgjort annans dyrbaraste egendom; varför dock den, som med eld förstör t. ex. ett vedupplag, däremot icke den, som på nidingsvis t. ex. stympar en trädgårds alla fruktträd eller av hämnd på ägaren avskär senorna på hans häst o. s. v.; varför, säga vi, den ene mer än den andre skall anses oskicklig eller ovärdig att utöva rösträtt eller övriga medborgerliga rättigheter.»

Den här gjorda exemplifieringen belyser även den svaghet i påföljdsinstitutet, som ligger däri, att omständigheterna i det enskilda fallet icke direkt öva inflytande på frågan om påföljd skall ådömas eller ej. Det kan icke bestridas, att lagens schablonmässiga bestämmelser om påföljden stundom leda till resultat, som stöta rättskänslan.

De nu framhållna bristerna hos påföljdsinstitutet utgöra visserligen icke i och för sig skäl för att påföljden bör avskaffas utan kunna lika väl åberopas till stöd för ett krav på utvidgning av påföljdens tillämpningsområde. Om påföljden verkligen har en uppgift att fylla i strafflagen, synes det emellertid anmärkningsvärt, att några olägenheter icke försports därav, att påföljd icke finnes stadgad i en del fall, då brottet enligt vanlig uppfattning är mera vanärande än många av de brott, som äro belagda med påföljd.

Såsom faktorer av väsentlig betydelse för den humanisering av påföljden, som innefattades i 1918 års reform, böra i främsta rummet nämnas, att publiciteten minskades och de stadganden, som voro särskilt hinderliga för den dömdes näringsutövning, upphävdes. Av mindre betydelse, ehuru väl motiverad, synes den namnändring ha varit, som påföljden undergick. Numera kallas den i allmänhet rätt och slätt »påföljd», men såsom 1931 års sakkunniga framhållit inlägger den allmänna meningen alltjämt i densamma något av ett skammärke. Under lång tid framåt torde påföljden komma att för de flesta människors uppfattning framstå såsom särskilt riktad mot den medborgerliga äran och såsom en laglig sanktion av det förakt, som drabbar den brottslige. Härav följer, att påföljden även i dess nuvarande form är direkt ägnad att motverka den dömdes moraliska återupprättande. Han anser sig genom påföljden brännmärkt, och blir alltför lätt benägen att skriva det misstroende, som han möter, på påföljdens och därmed samhällets konto, ehuru hans medmänniskor huvudsakligast torde fästa avseende vid den omständigheten, att han begått brott och »suttit inne».

Det kan emellertid icke bestridas, att påföljden i en hel del fall är den direkta anledningen till det misstroende, som möter en frigiven straffarbetsfånge. Kännedomen om påföljden sprides nämligen genom röstlängderna. Dessa äro för granskning tillgängliga för en var. Ofta bruka de politiska partiernas valbyråer tillhandahålla avskrifter av längderna. I varje fall taga åtskilliga personer å tjänstens vägnar befattning med röst-

längderna, såsom kronouppbörds-kassörer och häradsskrivare samt deras biträden, magistrater, magistraternas deputerade vid valförrättningar, utsedda inom olika medborgaregrupper, samt ledamöterna i valnämnder å landet. Visserligen har anteckningen om rösträttshindret formen av enbart en hänvisning till det författningsrum, vari hindret omtalas, men för dem, som taga befattning med längden, torde innebörden av anteckningen icke desto mindre vara klar. Med kännedom om det intresse, varmed man i ett mindre svenskt samhälle omfattar sina medmänniskor och kanske framför allt dem, som inflytta från andra orter, torde man kunna antaga — vilket även bekräftas av de uppgifter, som lämnas av 1931 års sakkunniga — att det i regel icke dröjer länge, innan ryktet om vederbörandes förflutna vunnit allmän spridning. Ett dylikt rykte är så mycket farligare som ofta ingen vet, vad slags brott det är, som föranlett påföljdens ådömande, och det ligger nära till hands, att den dömdes tillvitats en långt svårare förbrytelse än han begått.

Vår tids kriminalpolitik lägger stor vikt vid de dömdas moraliska uppriktande. Såväl från det allmännas som från enskilda förenings och personers sida nedlägges arbete och kostnader i syfte att med samhället åter införliva dem, som begått brott. Man söker gärna bereda den frigivne fången anställning i en helt ny miljö, där ingen, utom hans arbetsgivare, som naturligen icke får föras bakom ljuset, har kännedom om hans förflutna. Då det gäller att utvälja en lämplig plats, där den dömdes kan börja ett nytt liv, kunna mången gång de större städerna med alla deras frestelser icke komma i fråga, utan man måste hålla sig till ett mindre samhälle eller till den rena landsbygden. Men just här är faran störst för att den dömdes hemlighet skall röjas och han själv prisgivas åt medmänniskors förakt.

Då det svårligen låter sig göra att omgiva påföljden med större sekretess än som skedde genom 1918 års reform, utgöra de ovan anförda omständigheterna vägande skäl för påföljdens avskaffande. Särskilt gäller detta för såvitt påföljden utgör rösträttshinder, men hänsynen till den dömdes återuppriktande göra, att ett fullständigt avskaffande av påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen ur kriminalpolitisk synpunkt framstår såsom ett önskemål.

Sistnämnda hänsyn tala även för avskaffande av de båda andra ovärdighetspåföljderna, ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas och att föra andras talan inför rätta.

Visserligen kan det sägas, att brottslingars återuppriktande till nyttiga medborgare är ett betydande samhällsintresse, men det kan å andra sidan tänkas, att intressen av ännu större vikt kräva påföljdernas bibehållande. För utrönande härav erfordras en undersökning av de intressen, som upp bära påföljderna eller med andra ord de grunder, på vilka stadgandena om påföljd vila. Härvid göra sig olika synpunkter gällande. Stadgandenas syfte kan tänkas vara att tillfoga den brottslige ett lidande för att därigenom straffa honom. Påföljden kan också betraktas såsom en skyddsåtgärd. Såsom sådan kan den tänkas utöva verkningar särskilt i två hänseenden: dels kan ovärdighetsförklaringen innefatta en varning till övriga medborgare, en

uppmaning att iakttaga försiktighet vid umgänget med den dömde, dels kan den brottsliges utestängande från medborgerliga rättigheter syfta till ett skydd för själva samhällsfunktionerna genom att personer, vilka kunna tänkas äga en antisocial vilja, berövas möjlighet att påverka de beslut, som fattas av samhällets organ. Slutligen kan påföljden tänkas motiverad av hänsyn till samhällsmoralen, vilken anses kräva att personer, som begått vanärande brott, icke beklädas med allmänna befattningar eller deltaga i val, oavsett om fara föreligger för missbruk av därmed följande befogenheter.

I det följande skall till en början — med bortseende t. v. från övriga straffpåföljder — belysas om och i vad mån *påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen* ur de nu anförda synpunkterna har någon uppgift att fylla.

Såväl av strafflagens förarbeten som dess uppställning framgår, att ifrågavarande påföljd icke avsetts *såsom straff* i egentlig mening, även om den haft och ännu har vissa verkningar gemensamma med straff. De reformer som påföljdsinstitutet efter strafflagens tillkomst undergått ha, såsom av det förut sagda framgår, i väsentlig mån gått ut på att mildra det lidande, som påföljden medför för den dömde. De lagstiftande instanserna ha upprepade gånger framhållit, att påföljden icke är att anse såsom straff och att ärestraff icke ha något berättigande i en nutida strafflag. Något behov av att använda påföljden i straffsyfte föreligger uppenbarligen icke. Vid de brott, varom här är fråga, lämna strafflatituderna praktiskt taget alltid möjlighet för utmätande av ett i och för sig tillräckligt strängt straff.

Om sålunda påföljden icke har någon uppgift att fylla såsom straff, återstår att se i vad mån den kan vara berättigad såsom *skyddsåtgärd*. Vid strafflagens tillkomst torde den synpunkten, att påföljden innefattade *en till allmänheten riktad varning* för den dömde, ha spelat en icke ringa roll. Detta framgår bland annat därav, att vanfreheden, som otvivelaktigt hade ett sådant varnande syfte, anknöts direkt till den genom strafflagen införda påföljden. Av den kritik som riktades mot påföljdsinstitutet framgår, att detta ända till dess 1918 års reform trädde i kraft på ett effektivt sätt fyllde uppgiften såsom ett varningsmedel. Uppfattningen om påföljden hade emellertid under årens lopp undergått en sådan förändring, att dess varnande funktion icke längre tillerkändes något berättigande. Det reformarbete, som resulterade i 1918 års lagändringar, avsåg bland annat att förebygga att kändomen om påföljdens ådömande onödigtvis och på olämpligt sätt spredes. De åtgärder i sådant syfte, i vilka reformen utmynnade, torde såsom ovan framhållits hava varit så effektiva som praktiskt taget varit förenligt med påföljdens bibehållande. Påföljdens roll såsom varningsmedel kan således numera anses utspelad. I den mån påföljden mot lagstiftarens vilja verkar som en varning, utgör detta icke något skäl för påföljdens bibehållande utan för dess avskaffande.

För bedömande av påföljdens betydelse såsom *ett skydd för själva samhällsfunktionerna* kräves en något mera ingående undersökning. Det ligger i påföljdens natur, att den avser att bereda ett sådant skydd. Därmed är

dock icke sagt att tillsättandet av allmänna befattningar eller utgången av allmänna val i realiteten påverkas därav, att en del straffade personer äro obehöriga att bekläda sådana befattningar eller deltaga i val.

Vad först angår den verkan av påföljden, att den dömd icke må utöva *ämbete, tjänst eller annan allmän befattning*, göra sig i viss mån olika synpunkter gällande å ena sidan, då det gäller att bekläda den dömd med en befattning, som han ej förut innehar, och å andra sidan, då fråga är om utövningen av en redan innehavande befattning. I förra fallet har den, som skall tillsätta befattningen, att pröva kandidaternas kvalifikationer. Uppenbarligen kräves ett betydande mått av kompetens utöver den rent negativa meriten att icke vara underkastad påföljd. Vid tillsättandet av ämbeten eller tjänster skall avseende fästas allenast vid förtjänst och skicklighet. Detta lär omöjligen kunna förstås så, att den tillsättande myndigheten icke har skyldighet att taga hänsyn även till demeriterande omständigheter. En sådan omständighet av utomordentlig vikt är tydligen, att en sökande straffats för ett »vanärande» brott och det ligger i sakens natur, att en dylik person endast i sällsynta fall förmår på sådant sätt rehabilitera sig, att han kan beklädas med ämbete eller tjänst. De statliga och kommunala myndigheternas utnämningsrätt är i vårt land utrustad med så starka garantier, att påföljden torde sakna betydelse såsom obehörighetsgrund vid tillsättandet av ämbeten och tjänster; detta så mycket mera som i de ovan antydda sällsynta fallen av rehabilitering benådning från en eventuellt ännu kvarstående påföljd undantagslöst lär kunna påräknas. Vad som här yttrats om ämbeten och tjänster gäller i lika mån sådana allmänna befattningar i övrigt, som tillsätts genom myndighets förordnande. I fråga om andra allmänna värv — i främsta rummet politiska och kommunala förtroendeuppdrag — lära väl garantierna för en objektiv prövning av kandidaternas kompetens från väljarnas sida i regel vara mindre än vid en prövning, som ankommer på en myndighet, men det torde ändå innebära en underskattning av den politiska kulturen i vårt land, om man antager, att påföljden har någon nämnvärd betydelse såsom obehörighetsgrund vid dessa befattningars tillsättande. Belysande för den roll, som påföljden spelar i detta hänseende, är en jämförelse mellan antalet personer som dömas till straffarbete och antalet till påföljd dömda. Sålunda var antalet av dem, som vid rikets allmänna underdomstolar och krigsrätter år 1932 dömdes till straffarbete 2,749. Av dessa ådömdes 789 påföljd. För det stora flertalet personer, som dömas till straffarbete, lägger således påföljden icke hinder i vägen för tillträde till allmänna befattningar. Emellertid skulle det utan tvivel anses stötande, om en dylik person kort tid efter utståndet frihetsstraff bekläddes med kommunala och politiska förtroendeuppdrag. Därest sådant förekommit, skulle säkerligen krav ha rests på skärpta bestämmelser om påföljd. Några dylika krav lära dock icke ha framkommit. Veterligen ha icke ens försports klagomål däröver, att straffade personer, vilka ej ådömts påföljd, skulle behålla förtroendeuppdrag, som de innehaft före brottets begående.

I fråga om påföljdens betydelse för utövandet av en befattning, som den dömde redan innehar, måste man göra skillnad mellan å ena sidan de befattningar, som avses i 25 kap. strafflagen, och å andra sidan övriga allmänna befattningar. Påföljden diskvalificerar visserligen i lika mån för båda slagen av befattningar, men skillnaden kommer till synes för den händelse man tänker sig påföljden borttagen ur strafflagen. För den förra kategoriens vidkommande blir effekten av påföljdens avskaffande mycket ringa. En ämbetsman eller med honom i detta hänseende likställd befattningshavare skall nämligen enligt 25 kap. 20 § strafflagen, så snart han dömes till straffarbete, tillika dömas till avsättning från varje under 25 kap. strafflagen lydande befattning, som han innehar; endast i händelse av mildrande omständigheter kan han komma undan med suspension. Detta stadgande är i vissa hänseenden strängare än 2 kap. 19 § strafflagen och därtill anknutna lagrum, vilka för obehörighetens inträde kräva dels att brottet skall vara av visst slag och dels att straffet skall uppgå till minst sex månaders straffarbete. Å andra sidan drabbar 25 kap. 20 § strafflagen lindrigare än de allmänna påföljdsbestämmelserna för det fall, att förmildrande omständigheter föreligga. Följaktligen skulle endast i sistnämnda fall en mildrande verkan av den allmänna påföljdens avskaffande komma till synes. Då mildringen skulle vara beroende på prövning i varje särskilt fall och under alla omständigheter suspension skulle ådömas, torde för ifrågavarande befattningars vidkommande någon befogad invändning mot påföljdens avskaffande icke kunna göras. Beträffande åter de befattningar, som icke falla under 25 kap. strafflagen — i stort sett sådana förtroendeuppdrag, som icke innefatta förvaltande befogenhet — är ådömandet av påföljd avgörande för behörighetens förlust. Avsättnings- och suspensionsstraffen äga nämligen över huvud icke tillämpning å dylika befattningar.¹ Då det ingalunda är ovanligt, att personer som inneha allmänna uppdrag dömas till straff jämte påföljd — detta inträffar framför allt vid försöksrings- och trolöshetsbrott — har uppenbarligen påföljden en uppgift att fylla beträffande dessa utanför 25 kap:s område fallande befattningar.

För att påföljden skall hava någon verkan såsom skydd för den samhällsfunktion, som utövas av medborgarna såsom *röstberättigade* i allmänna ärenden, kräves såväl att de, som genom påföljden berövas rösträtt äro så många, att de, om de fått rösta, skulle ägt någon praktisk möjlighet att påverka utgången, som ock att deras presumerade kriminalitet skulle föranlett dem att utöva sin rösträtt på ett ur samhällets synpunkt icke önskvärt sätt. Teoretiskt sett kunna tydligen dessa förutsättningar inträffa, men de lära näppligen göra det i verkligheten. Såsom av bil. A framgår, är antalet av de till påföljd dömda ganska ringa. I genomsnitt uppgår det icke till en person i varje av rikets primärkommuner. Emellertid får man med all säkerhet räkna med att bland dessa personer antalet av dem, vilka skulle underlåta att rösta, är betydligt större än bland medborgarna i allmänhet. Bland dem, som nu äro underkastade påföljd, finnes helt naturligt ett stort antal per-

¹ Andra påföljder än enligt 2 kap. 19 § strafflagen lämnas alltjämt åsido.

soner, som på grund av en vagabonderande tillvaro icke hava tillfälle att rösta eller som på grund av underlåten skattebetalning äro i saknad av röst-rätt. Redan med hänsyn till det ringa antal personer, för vilka påföljden är det avgörande hindret för rösträttens utövande, torde man kunna påstå, att påföljdens avskaffande såsom rösträttshinder skulle vara utan betydelse. Vad beträffar den andra av ovannämnda förutsättningar — att den dömde skulle utöva sin rösträtt på ett samhällsskadligt sätt — så torde bakom ett dylikt antagande ligga en föreställning om ett samband mellan allmän kriminalitet och samhällsomstörtande tendenser. Tillräckliga skäl att antaga ett sådant samband torde endast ytterligt sällan föreligga beträffande den brottslighet, som drabbas av påföljden.

Såsom en grund för påföljdsinstitutet kan slutligen, såsom förut nämnts, åberopas *hänsyn till samhällsmoralen*. Utan tvivel spela dessa hänsyn en mycket stor roll och det har t. o. m. gjorts gällande, att påföljden ter sig jämförelsevis begriplig först om den betraktas såsom en ovärdighetsreaktion eller en rensningsåtgärd.¹ Redan i lagkommitténs motiv till de stadgan-den om påföljd, som sedermera lades till grund för strafflagens bestämmelser, framträder denna synpunkt: »Jämte bestämmandet av de egentliga straff, varmed brottsliga gärningar skola beläggas, bör lagstiftaren fästa syn-nerlig uppmärksamhet på den vanheder, varmed en del av dem i allmänna omdömet stämplas. Några brott anses, huvudsakligast för bevekelsegrunden eller för sättet att dem utföra, allmänneligen så nesliga, att gärningsmannen genom dem förverkar allt medborgerligt förtroende. Det tillhörer så myc-ket hellre lagstiftningen att genom uttryckliga förklaranden giva sanktion åt det allmänna omdömet i dessa fall, som staten själv måste anse den, vil-ken förlorat enskildas aktning och förtroende, även vara ovärdig varje äm-bete, utmärkelse eller annan företrädesrättighet, som av statens styrelse ut-delas.»²

Det kan svårligen bestridas, att det krav på oförvitlighet i det offentliga livet, som enligt denna uppfattning skulle utgöra den egentliga grunden till påföljdsinstitutet, i sig innesluter något sunt och värdefullt. Men kravet bör icke få drivas in absurdum, utan det måste noga övervägas, vad samhällets intresse verkligen kräver. På en ämbets- eller tjänsteman eller på den, som

¹ *Montelius*, Anf. arbete, s. 41. »Man kan förstå», säger Montelius, (s. 42) »om en lagstif-tare, vare sig han själv delar eller icke delar den allmänna indignationen gentemot vissa förbrytelser, i allt fall finner det nödvändigt eller dock önskvärt att kanalisera (märk väl: icke konstituera), alltså regelbinda och för sina syften på bästa sätt utnyttja en kraft, som med eller mot hans önskan fortfar att verka med den intensitet, varmed den sociala indignationsreaktionen i allvarliga fall uppträder, samt att han sålunda, trots betydande betänklig-heter och besvär, allt hitintills sett sig nödsakad upprätthålla ett 2:19-institut. Från denna utgångspunkt kastas ock ett förklarande ljus över den ena efter den andra av institutets egenheter. Att t. ex. domstolen i domens ögonblick får utmäta inom en och samma latitud ett visst tidsmätt av påföljden för olika fall, stämmer med det förhållande, att indignationen på ett något så när beräkneligt sätt står i beroende av dels det begångna brottets indigna-tionsverkande kraft, dels den sedermera förlöpande tidens känsloutjämnande inverkan.»

² Förslag till allmän criminallag, Stockholm 1832, Motiver, s. 15.

innehar ett offentligt förtroendeuppdrag, måste ställas höga krav på oförvitlighet, och det allmännas intresse måste anses fordra, att han mister sin befattning, om han begår ett allvarigare brott. Hans inträde respektive återinträde i en allmän befattning efter det han begått brott bör vara beroende av en prövning, huruvida han rehabiliterat sig. Denna prövning, som ankommer på vederbörande myndighet eller valkorporation, gör det obehövt att på förhand för viss tid fastslå den dömdes obehörighet. — Om sålunda samhällsmoralen ställer stora krav på dem, som bekläda allmänna befattningar, så är det ingalunda lika klart, att den uppställer samma krav för utövande av rösträtt. Vid tiden för strafflagens tillkomst var rösträtten ett privilegium för ett begränsat antal medborgare och utan tvivel skulle den tidens samhällsmoral ha reagerat, om man velat göra en »vanfrenjdad» delaktig av detta privilegium. För vår tid med dess allmänna rösträtt torde det icke ligga någonting stötande däri, att en person, som sonat sitt brott, släppes fram till valurnan ett eller annat år tidigare, än han eljest skolat få rösta, eller att en frigiven livstidsfånge återfår sin rösträtt vid en tidpunkt, då ändå många år förflutit från brottets förövande.

Resultatet av det sagda kan sammanfattas sålunda. Påföljden erkännes icke av lagstiftningen vare sig såsom straff eller ett medel att varna allmänheten för den dömden. Såsom ett medel att skydda samhällsfunktionerna och upprätthålla samhällsmoralen är påföljden väl motiverad försåvitt den medför förlust av allmänna befattningar i vidare mån än som stadgas i 25 kap. strafflagen. Däremot föreligger i regel icke behov av stadganden, som för framtiden under längre eller kortare tid utestänga den dömden från allmänna befattningar.¹ Tillräckliga skäl att genom straffpåföljd betaga den dömden rösträtt kunna icke anses föreligga.

Vad ovan anförts avser närmast påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen för såvitt denna äger sin tillämpning å allmänna strafflagens område. Det sagda kan emellertid även tillämpas på ifrågavarande påföljd i vad den enligt 28 § *strafflagen för krigsmakten* gäller inom krigslagstiftningen; dock bör vad som yttrats angående 25 kap. 20 § allmänna strafflagen i stället i tillämpliga delar hänföras till 29 § strafflagen för krigsmakten. I sistnämnda lagrum, som är strängare än stadgandet i allmänna strafflagen, föreskrives, att officer eller underofficer, som efter den militära strafflagen eller allmän lag dömes till ansvar för stöld eller snatteri eller för annat brott till straffarbete eller svårare straff, tillika skall dömas till avsättning från det ämbete eller den tjänst, han såsom krigsman innehar (första stycket). Beträffande krigsman, som tillhör det fast anställda manskapet, stadgas, att han, om han dömes till straffarbete eller svårare straff, skall av vederbörande befälhavare skiljas från sin anställning vid krigsmakten; dock må, då tiden för ådömt straffarbete ej uppgår till sex månader och brottet ej är sådant, att den skyldiges medborgerliga anseende därigenom fläckas eller spilles, på befälhavaren bero att bibehålla honom vid berörda anställning (andra stycket).

¹ Att sådant stadgande för visst fall erfordras, se s. 58.

Hittills ha endast uppmärksammats de verkningar av påföljden, som uttryckligen angivas i 2 kap. 19 § strafflagen. Såsom redan framhållits medför emellertid påföljden på grund av bestämmelser i andra författningar obehörighet i ytterligare några hänseenden. Betydelsen av dessa *påföljdens sekundära verkningar* skall i det följande belysas.

Angående först *obehörigheten att vittna* (rättegångsbalken 17 kap. 7 §) må framhållas, att ett upphävande av påföljden icke komme att medföra någon ändring i det för menedare stadgade vittnesjävet. I övrigt drabbar vittnesförbudet icke i främsta rummet den dömde själv — ehuru det naturligtvis för honom innebär en chikan — utan tredje man, som behöver åberopa sig på hans vittnesmål för att styrka sin rätt. Stadgandet i 1734 års lag, att den som var »ärelös dömd» icke fick vittna, innebar en konsekvent tillämpning av den legala bevisteorien. Mindre följdriktigt synes vara, att, såsom nu sker, låta den dömde efter en på förhand bestämd tid återfå sin vittneshabilitet. Då emellertid numera den fria bevisprövningen gjort sig allmänt gällande, torde avskaffandet av ifrågavarande inhabilitetsgrund icke möta några betänkligheter.

Förbudet för den till påföljd dömde att *avlägga värjemålsed* (rättegångsbalken 17 kap. 29 §) innebär på visst sätt ett privilegium, i det att han vinner målet utan att behöva gå eden. Partseden har dock numera ingen större betydelse utom beträffande de s. k. barnuppfostringsmålen. För edgång i dylika mål gälla i tillämpliga delar bestämmelserna om värjemålsed (lagen den 14 juni 1917 om barn utom äktenskap, 27 § tredje stycket). Eden får således icke anförtros den, som dömts till påföljd. Emellertid stadgas i nyssnämnda 27 §, första stycket, att edsföreläggandet skall givas den av parterna, åt vilken med hänsyn till samtliga omständigheter i målet eden finnes kunna med största trygghet anförtros. Hur dessa bestämmelser skola tolkas, synes tvivelaktigt. Intet hindrar, att den av parterna, som dömts till påföljd, det oaktat förefaller att vara den trovärdigaste. Att i sådant fall anförtro motparten eden förefaller stötande. Det synes uppenbart, att ett avskaffande av edgångsförbudet i samband med påföljd skulle vara ägnat att på ett tillfredsställande sätt undanröja nu anmärkta tolknings-svårighet. Någon olägenhet av edgångshindrets borttagande kan icke uppkomma, då domstolen städse äger bestämma, om edgång skall tillåtas.

Påföljden innefattar vidare *jäv för den dömde att vara skiljeman* (lagen den 14 juni 1929 om skiljemän, 5 §). Efter en uppräknning av denna och åtskilliga andra särskilda jävsgrunder, därunder inbegripen ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas och att föra andras talan inför rätta, stadgar nämnda lagrum under 5., att skiljeman är jävig »om eljest särskild omständighet föreligger, som är ägnad att minska förtroendet till hans opartiskhet». Emellertid torde den omständigheten, att den som utsetts till skiljeman tidigare förövat ett brott, icke i och för sig vara av beskaffenhet att misstänkliggöra hans opartiskhet. Om påföljderna avskaffas, bör därför i skiljemannalagen införas en jävsbestämmelse, som är ägnad att utestänga illa ansedda personer från utövande av skiljedomareverksamhet. Detta jäv tor-

de i anslutning till det nyss citerade stadgandet i skiljemannalagen 5 § 5. kunna bestämmas såsom en särskild omständighet, som är ägnad att minska förtroendet för skiljemannens redlighet.

Obehörigheten att fullgöra värnpliktstjänstgöring (värnpliktslagen den 12 juni 1925, § 10) synes närmast vila på den uppfattningen, att fullgörandet av nämnda tjänstgöring är en medborgerlig rättighet, jämställd med rösträtt m. m. En sådan uppfattning förefaller ganska verklighetsfrämmande och låter svårligen förena sig med de bestämmelser, som närmare reglera värnplikten. Det lär icke vara tvivel underkastat, att de till påföljd dömda betrakta exercishindret som en förmån. Tänkbart är, att bakom värnpliktslagens stadgande i detta hänseende ligger uppfattningen om krigsmannen såsom utrustad med strängare hedersbegrepp än övriga medborgare. En dylik uppfattning är för vår tid främmande. Lika väl som en straffad person bör tålas i ett arbetslag, måste han kunna tolereras i en militäravdelning. *Obehörigheten att erhålla anställning vid krigsmakten* (se ovan sid. 29) lär vara utan betydelse, då vederbörande militära myndighet uppenbarligen äger pröva lämpligheten hos den, som söker anställning.

Förbudet för den till påföljd dömd att *utöva befäl å svenskt fartyg* (Kungl. förordningen den 29 mars 1912 angående befäl å svenska handelsfartyg m. m., § 24) torde icke äga sådan praktisk betydelse, att påföljdens avskaffande av hänsyn till detta förbud kan möta några betänkligheter. Detsamma kan sägas om *obehörigheten att deltaga i adelsmöte* (riddarhusordningen, § 9).

Av stor betydelse för den dömd äro däremot de i vissa stadganden (se ovan sid. 29) innefattade bestämmelserna om *förlust av pension*. Intjänandet av pensionen motsvarar för ämbets- eller tjänstemannen vad en annan yrkesutövare hopsparas för sin ålderdom. Under sådana förhållanden synes det obilligt, att en person i allmän tjänst, om han efter pensionsålderns inträde begår brott, skall helt eller delvis gå förlustig sin pension. Denna är i regel ej större än som erfordras för hans och hans familjs uppehälle. Förlust eller minskning av pensionen vid en ålder, då vederbörande ej längre genom arbete kan försörja sig, kan svårligen motiveras annorledes än såsom ett straff. Såsom sådant är det onödigt hårt och ur social synpunkt förkastligt. Borttagandet av påföljdens verkningar i detta avseende torde därför under alla omständigheter vara väl motiverat.

Vad ovan anförts angående ifrågavarande påföljds sekundära verkningar giver vid handen, att hänsyn till dem icke kunna motivera påföljdens bibehållande men i vissa fall stöda kravet på dess avskaffande.

Påföljden enligt 2 kap. 15 § strafflagen — *ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas* — överensstämmer med påföljd enligt samma kapitels 19 § därutinnan, att den medför obehörighet till alla offentliga befattningar. Vad ovan anförts rörande de intressen, som uppbära påföljden enligt 19 §, och de uppgifter, som den fyller, äger i tillämpliga delar giltighet beträffande påföljd enligt 15 §. Denna påföljd har alltså sitt berättigande för såvitt den medför förlust av annan allmän befattning än den, vari förbrytelsen ägt

rum (25 kap. 20 § första stycket strafflagen blir här endast tillämpligt i de fall, då jämte ämbetsstraff förekommer straffarbete). Däremot synes påföljden i övrigt obehövlig och man bör med fullt förtroende kunna överlåta åt vederbörande myndighet att pröva om i något fall en ämbets- eller tjänsteman, som begått ett allvarligare brott mot 25 kap. strafflagen, kan tillåtas att ånyo inträda i allmän tjänst, eventuellt i en lägre befattning eller en befattning av annat slag än den, vari han förbrutit sig. Även vad ovan yttrats angående förutsättningarna för en valkorporation att verkställa motsvarande prövning äger här tillämplighet.

Påföljden enligt 15 kap. 14 § rättegångsbalken och 22 kap. 14 § strafflagen — *ovärdighet att föra andras talan inför rätta* — medför icke i och för sig obehörighet till innehav av ämbete eller tjänst. I detta fall är det alltså överlåtet åt den myndighet, som skall tillsätta en befattning, att fritt pröva behörigheten. På grund av stadganden utanför strafflagen medför emellertid, såsom förut påpekats, denna påföljd obehörighet för den dömde att innehava politiska och kommunala förtroendeuppdrag. I den mån nu ifrågavarande påföljd sålunda till sina verkningar överensstämmer med påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen äger vad ovan yttrats om sistnämnda påföljd motsvarande tillämpning å den förra påföljden. Vad angår själva obehörigheten att föra andras talan torde en straffpåföljd av sådant innehåll vara obehövlig. Stadgandena i 15 kap. 2 § rättegångsbalken angående ombudens allmänna kvalifikationer och i Kungl. brevet den 27 maj 1801 angående tillämpningen av förstnämnda stadgande i fall, då ombud visat sig olämpligt, giva domstol befogenhet att förbjuda en ovärdig person att uppträda såsom ombud vid domstolen ifråga vare sig för visst mål eller rättegångstillfälle eller för en mera obestämd framtid. Av denna befogenhet göra domstolarna icke sällan bruk. Även om rättegångsbalkens och strafflagens bestämmelser om ovärdighet att föra andras talan inför rätta upphävdes, skulle säkerligen den, som grovt förbrutit sig mot 15 kap. 14 § rättegångsbalken eller som i egenskap av rättegångsfullmäktig begått trolöshet mot huvudman, i regel icke tillåtas att föra andras talan, i varje fall icke förrän han genom oförvitlig vandel under en avsevärd tid återvunnit sina medmänniskors förtroende.¹ En dylik praxis torde domstolarna ganska allmänt tillämpa i fråga om sakförare, vilka begått trolöshet mot huvudman i annan egenskap än såsom rättegångsfullmäktige. — Av bil. A framgår, att ovärdigheten att föra andras talan ytterst sällan ådömes. Därest påföljden över huvud har någon betydelse, torde denna ligga på den allmänna straffrättsliga preventionens område.

För samtliga ifrågavarande tre påföljders vidkommande giva de sakkunnigas överväganden vid handen, att påföljderna äro motiverade endast för såvitt de medföra förlust av sådana allmänna befattningar, som ej drabbas av avsättningsbestämmelserna i 25 kap. strafflagen.² Godtager man denna

¹ Jämför H. 1931 s. 533, 1935 s. 309.

² Angående visst ytterligare fall, se s. 58.

ståndpunkt, som innebär att stadganden om den dömdes obehörighet för framtiden att bekläda befattningar äro obehövlige, öppnar sig möjlighet för en betydande förenkling av påföljdsinstitutet. En sådan förenkling skulle kunna vinnas genom att de nuvarande bestämmelserna i ämnet ersattes med ett stadgande av den innebörden, att brott, begånget av den, som innehar allmän befattning varom här är fråga, medför, att den dömda mister befattningen.

Det gäller då i första hand att besvara frågan, huru de bestämmelser i nyssnämnda hänseende borde vara beskaffade, vilka skulle ersätta *påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen*. Därest man ville ansluta den nu ifrågasatta påföljden så nära som möjligt till stadgandena i 2 kap. 19 § strafflagen, skulle densamma inträda, så snart någon dömdes till sex månaders straffarbete för brott, som nu är belagt med påföljd. Med hänsyn till de brister, som vidlåda den nuvarande »brottskatalogen» för påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen, synes det riktigast att giva den nya påföljden en mera följdriktig utformning. Därvid måste beaktas, att den ifrågasatta bestämmelsen allenast avser att inskräpa och upprätthålla kravet på allmänna funktionärers oförvitlighet. Dömes en sådan förtroendeman till ett allvarigare frihetsstraff, anses han utan tvivel av den allmänna meningen ovärdig att vidare innehava sitt förtroendeuppdrag, och detta vare sig hans brott kan betecknas såsom vanärande eller ej. Ur denna synpunkt saknas anledning att göra skillnad mellan olika brott; såsom förutsättning för påföljdens inträdande bör allenast uppställas fordran på ett visst straffmått.

Att en så sträng och omfattande påföljd som den nuvarande icke knytes till lägre straff än sex månaders straffarbete förefaller välmotiverat. Där emot torde det icke möta betänkligheter, att giva vidsträcktare tillämpning åt en påföljd, som endast innefattar förlust av allmänna befattningar. En bestämd anledning till att sätta det straffminimum, som erfordras för påföljdens inträdande, lägre än till sex månaders straffarbete ligger däri, att för sådan förlust av befattning, som är stadgad i 25 kap. 20 § första stycket strafflagen ävensom 29 § i strafflagen för krigsmakten och 7 § i lagen den 8 mars 1889 om straff för ämbetsbrott av präst m. m., i regel förutsättes straffarbete utan annan begränsning av minimitiden än som ligger däri, att straffarbete icke kan ådömas för kortare tid än två månader. Det ligger nära till hands att införa samma bestämmelser för de nu ifrågavarande befattningarnas vidkommande. Emellertid innehåller 25 kap. 20 § första stycket strafflagen en undantagsbestämmelse för det fall att förmildrande omständigheter föreligga: då kan dömas till suspension. Detta stadgande gäller, såsom förut framhållits, icke endast ämbets- och tjänstemän utan även innehavare av allmänna förtroendeuppdrag, varmed är förenad någon förvallande befogenhet. Att å en funktionär av sistnämnda slag tillämpa suspension torde sällan eller aldrig vara motiverat och kan stundom stöta på stora praktiska svårigheter. Hans intresse av att bibehållas vid befattningen är icke större än att det obetingat bör stå tillbaka för kravet på oförvitlighet av det offentliga livets män. Annorlunda förhåller det sig med

ämbets- eller tjänstemän. För en sådan innebär avsättning i regel ekonomisk och social ruin och billigheten kräver, att största möjliga hänsyn tagas till hans intresse av att bibehållas vid ämbetet eller tjänsten. De anförda synpunkterna leda därtill, att gränsen mellan å ena sidan 25 kap. 20 § första stycket strafflagen och å andra sidan den nya påföljdsbestämmelsen drages så, att under det förra lagrummet föres ämbete och tjänst och under den senare bestämmelsen annan allmän befattning. Förutsättning för bestämmelsernas tillämplighet bör i båda fallen vara dom å straffarbete. Beslut om internering av återfallsförbrytare eller om förvaring av förminskat tillräknelig förbrytare förutsätter städse, att den tilltalade dömes till frihetsstraff, vilket verkställighet alltså utbytes mot den särskilda behandlingen. Där denna — såsom beträffande internering alltid är fallet — träder i stället för straffarbete, kommer den brottslige att drabbas av den föreslagna påföljden, lika väl som nu 25 kap. 20 § strafflagen kan tänkas bli tillämplig å honom. Däremot torde behov icke föreligga, att utsträcka bestämmelserna om förlust av allmän befattning att gälla dem, som dömas till ungdomsfängelse. Befattningens förlust bör, med den inskränkning beträffande ämbete eller tjänst, som redan gäller, vara ovillkorlig.

Som bekant inträffar det ofta, att en politisk eller kommunal förtroende- man innehar ett stort antal offentliga uppdrag. Därest i ett sådant fall för förlust av befattningarna skulle förutsättas, att vederbörande uttryckligen dömdes till avsättning från varje befattning, skulle det lätt nog kunna hända, att någon befattning bortglömdes. Detsamma skulle kunna inträffa i fråga om en person, om vilken man saknade anledning antaga, att han innehade något allmänt uppdrag. Vunne i dylikt fall domen laga kraft, funnes icke möjlighet att åstadkomma rättelse.¹ Till förhindrande av att sådana situationer uppkomma torde det vara lämpligt att låta förlusten av allmänna befattningar — andra än ämbeten och tjänster — inträda i och med det att domen å straffarbete vinner laga kraft.

Även då det gäller att avgöra, huru *ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas* skall kunna ersättas med stadganden om förlust av allmänna befattningar, som innehavas av den tilltalade, torde det vara lämpligt att göra skillnad mellan å ena sidan förlust av ämbete eller tjänst och å andra sidan förlust av annan allmän befattning. De hänsyn, som enligt vad ovan framhållits måste tagas i betraktande vid en persons skiljande från ämbete eller tjänst, tala för att domstolen medgives rätt att fritt pröva, om en dylik påföljd bör inträda. Redan nu gällande lag tillåter i åtskilliga fall en sådan prövning (25 kap. 3, 13 och 16 §§ i allmänna strafflagen, 113, 116 och 119 §§ i strafflagen för krigsmakten). I enlighet med den grundsats, som sålunda redan i viss mån antagits inom lagstiftningen, torde lämpligen böra i 2 kap. strafflagen införas ett stadgande av innehåll, att den som förskyllt avsättning från den befattning, vari han förbrutit sig, tillika kan förklaras förlustig ämbete eller tjänst, som han eljest innehar. Vid avgörande av frågan, huruvida dylik förlust skall inträda, torde hänsyn böra tagas icke en-

¹ Jämför H. 1921 s. 620.

dast till brottets svårhetsgrad (objektivt och subjektivt) och dess art utan även till beskaffenheten av befattning, som avses med det föreslagna stadgandet. Omständigheter, som därvid kunna vara av betydelse, äro särskilt befattningens större eller mindre vikt (i och för sig och för den dömde) samt möjligheten eller sannolikheten för att brottet kan upprepas i den ifrågavarande befattningen (den som förskingrat i en tjänst innehar t. ex. en annan uppördstjänst). Erforderligt utrymme för dessa hänsyn torde beredas genom en föreskrift, att ämbetet eller tjänsten skall förloras, »om brottet därtill föranleder». — Då det gäller förlust av annan allmän befattning träda, såsom förut påpekats, hänsynen till den brottslige i bakgrunden. I betraktande av de fordringar, som ställas på en allmän befattningshavare, torde det vara riktigast, att låta avsättning från ämbete eller tjänst åtföljas av ovillkorlig förlust av »annan allmän befattning». Avsättning skulle således vid ämbetsbrotten få samma betydelse såsom förutsättning för ifrågavarande påföljd som enligt det ovan anförda bör tillkomma straffarbete vid brott över huvud. Anledning att göra någon skillnad beträffande sättet för påföljdens inträde lär icke finnas, utan även vid avsättning bör påföljden inträda i och med det att domen å huvudstraffet vinner laga kraft.

Några särskilda stadganden, avsedda att ersätta bestämmelserna om obehörighet till allmänna befattningar såsom en följd av *ovärdighet att föra andras talan inför rätta*, torde icke vara erforderliga.

De nya stadganden om förlust av ämbete, tjänst eller annan allmän befattning, som sålunda skulle träda i de nuvarande påföljdernas ställe, kunna i det väsentliga erhålla tillämpning även å *krigslagstiftningens område*. I ett fall påkallas dock en särskild regel för militära befattningar. Såsom av det ovan anförda framgår, är nämligen bestämmelsen i 29 § strafflagen för krigsmakten, om avsättning för den händelse krigsman tillhörande det vid krigsmakten fast anställda manskapet dömes till straffarbete, icke ovillkorlig, utan befälhavaren kan i vissa fall låta honom få ha kvar sin anställning. Då tydligen anledning saknas att i detta sammanhang skärpa ifrågavarande påföljd, erfordras i allmänna strafflagen en bestämmelse, som från den generella regeln om förlust av »annan allmän befattning» undantager befattning inom manskapsgrad vid krigsmakten.

De sakkunniga ha utformat förslag till ändringar i allmänna strafflagen, strafflagen för krigsmakten, rättegångsbalken och lagen om skiljemän enligt de principer, som kommit till uttryck i det ovan anförda. För att den ifrågasatta reformen skall i full utsträckning bliva tillämplig även å dem, vilka redan äro underkastade påföljd av det ena eller andra slaget, erfordras jämväl ändring i riksdagsordningen § 6 mom. 10 (valbarhetsvillkoren för elektor), § 16 (rösträttsvillkoren) och § 26 (valbarhetsvillkoren för riksdagsman) samt tryckfrihetsförordningen 1 § 4:o (villkor för erhållande av hinderlöshetsbevis). Förslag härtill ävensom till en redaktionell ändring i sistnämnda förordning § 2 4:o elfte stycket ha uppgjorts. Av nyssnämnda skäl torde riddarhusordningen § 9 böra undergå ändring. Däremot torde det lika litet som vid avskaffandet av bestämmelsen i 17 kap. 32 § rättegångsbalken om

ställande på framtiden vara erforderligt att vidtaga särskilda ändringar i alla de lagar och förordningar, varest frihet från straffpåföljder uppställes såsom villkor för rösträtt eller behörighet att bekläda viss befattning (se bil. C), utan därvidlag lära promulgationsbestämmelserna till den föreslagna lagstiftningen vara tillfyllest. I den mån särskilda åtgärder föreskrivits i syfte att garantera påföljdsbestämmelsernas efterlevnad böra dock stadgandena upphävas. I enlighet härmed ha de sakkunniga upprättat förslag till ändringar i lagen den 17 oktober 1900 om straffregister och i värnpliktslagen den 12 juni 1925. Därutöver torde för reformens genomförande erfordras ändring i åtminstone följande i administrativ ordning utfärdade författningar, nämligen Kungl. förordningen den 3 december 1915 angående kyrkoböckers förande (§§ 1. 4 och 13. 5 samt avd. V), instruktionen den 3 juni 1846 för predikanter vid rikets fängelser och vid kronoarbetareskåren (§ 8), Kungl. kungörelsen den 13 mars 1931 om upprättande av röstlängd vid val till riksdagens andra kammare samt av kommunal röstlängd (§§ 3: 1. a) och 2. samt 8 c) jämte till författningen hörande formulär), Kungl. kungörelsen den 26 november 1914 om uppgifter till straffregistret och om registrets förande (§§ 10 och 11 jämte formulär) samt inskrivningsförordningen den 23 december 1925 (§§ 14, 42, 97, 139 och 140 jämte formulär). Slutligen torde Kungl. kungörelsen den 28 juni 1918 angående meddelande till prästerskapet om viss straffpåföljd och Kungl. kungörelsen den 20 juni 1924 angående insändande till prästerskapet av uppgift rörande utskrivning av elev från allmän uppfostringsanstalt i vissa fall böra upphävas.

Speciell motivering.

1. Förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen.

2 kap.

I fråga om lagtextens uppställning innebär förslaget vissa avvikelser från kapitlets nuvarande avfattning. Den genom förslaget införda, för lagen hittills främmande gränsdragningen mellan å ena sidan ämbete och tjänst samt å andra sidan »annan allmän befattning» har föranlett, att nuvarande 18 §:s innehåll inarbetats i 16 och 17 §§ samt, för följdriktighetens skull, även i 15 §. I en ny 18 § har det ansetts lämpligt att införa en hänvisning till stadgandena i 25 kap. om att den, som förbrutit sig i viss befattning, även förlorar ämbete eller tjänst, som han eljest innehar. Dessa stadganden innefatta nämligen strängt taget, såsom förut påpekats, en påföljd, jämförbart med den av de sakkunniga föreslagna nya påföljden förlust av »annan allmän befattning». Ett stadgande om denna har erhållit sin plats såsom andra stycke i 18 §. På den nuvarande 19 §:s plats kan uppenbarligen icke införas något annat stadgande, då därigenom de i många författningar kvarstående hänvisningarna till denna paragraf skulle få en icke åsyftad innebörd.

Vad angår de särskilda paragrafernas innehåll enligt förslaget, har 15 §, förutom nyssnämnda omredigering, icke undergått annan ändring än att påföljden ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas borttagits. I stället för den närmare bestämning av sagda påföljds innehåll, som nu återfinnes i 16 § andra punkten, stadgar förslaget, att den, som förskyllt avsättning från viss befattning, tillika skall, om brottet därtill föranleder, förklaras förlustig ämbete eller tjänst, som han eljest innehar. Det i 16 § andra stycket och 18 § andra stycket förekommande uttrycket »förskyllt avsättning» avser såväl det fall, att den dömdes avsattes, som det i 17 § omtalade fallet, att han i stället för avsättning dömes till böter eller fängelse. Hänvisningen i 16 § tredje stycket till de särskilda stadgandena om pension syftar enligt förslaget på de bestämmelser, som reglera pensionsrätten för dem, vilka förskyllt avsättning eller suspension, däremot icke på den med de nuvarande påföljderna förenade inskränkningen i pensionsrätten, vilken i förslaget förutsattes vara upphävd. I övergångsbestämmelserna måste emellertid hänsyn tagas till sådana pensionsreglementen, som icke kunna ändras utan medverkan av delägarna i pensionsinrättningen. — Det har icke kunnat undvikas, att uttrycket »annan allmän befattning» (än ämbete eller tjänst) i förslaget användes i två olika betydelse. Sålunda avser detta uttryck i 15 § endast befattning, som faller under 25 kap., men i 18 § andra stycket och 21 § allmän befattning över huvud. För att antyda, att en skillnad föreligger, har i 18 § andra stycket till uttrycket »annan allmän befattning» fogats »evad den av förordnande eller medborgares val beror». En motsvarande dubbelbetydelse av uttrycket »annan allmän befattning» återfinnes i det nu gällande 2 kap., 16 och 18 §§.

I likhet med gällande lag intar förslaget den ståndpunkten, att förlust av den befattning, vari man förbrutit sig, alltid skall komma till uttryck genom dom å avsättning från befattningen. Detta gäller om varje under 25 kap. fallande befattning, även om en sådan icke är att hänföra till ämbete eller tjänst, och jämväl för den händelse brottet utom avsättning medför straffarbete. Endast beträffande andra befattningar än den, vari brottet är begånget, kommer skillnaden mellan ämbete och tjänst å ena och annan allmän befattning å andra sidan till synes, i det att förlust av ämbete eller tjänst uttryckligen måste föreskrivas i domen (18 § första stycket), medan förlusten av annan allmän befattning inträder utan vidare (18 § andra stycket). I sistnämnda fall har domstolen icke att pröva, huruvida befattning, som den dömdes innehar, kan sägas vara allmän. Prövningen härav ankommer i stället på den myndighet, som utsett den dömdes till befattningen ifråga, eller, om befattningen tillsattes genom val, den myndighet, som har att föranstalta om nytt val eller ny röstsammanräkning. Domstolarna torde emellertid genom särskild föreskrift böra åläggas att under rannsakingen söka utröna, om den som är tilltalad för brott, varå kan följande straffarbete eller avsättning, innehar allmän befattning samt att, om anledning därtill förekommer, underrätta vederbörande myndighet om utslaget. Skulle den dömdes anse sig med orätt utesluten från viss befattning, vare sig därför att

han anser befattningen icke vara allmän eller av annan anledning, lär han vara oförhindrad att i administrativ ordning anföra besvär över myndighetens beslut.

I vissa särskilda fall erfordras, såsom tidigare berörts, stadganden, som för tid efter domen göra den dömde obehörig att erhålla allmän befattning. Det skulle nämligen kunna inträffa, att en person, som begått brott, automatiskt inträdde i utövningen av en allmän befattning på grund av val eller förordnande, som till tiden låge före brottet eller i allt fall brottets upptäckt och den brottsliges bestraffande. Möjlighet härför föreligger framför allt i fråga om befattningar, som tillsätts genom politiska och kommunala val. Avgår t. ex. en kommunal- eller stadsfullmäktig före valperiodens utgång, föranstaltar vederbörande myndighet om ny sammanräkning av rösterna. Därvid bör uppenbarligen en person, som efter valet dömts till svårare straff, icke få ifrågakomma till befattningen. Det anförda giver vid handen, att vid sidan av den föreslagna bestämmelsen i 18 § andra stycket om förlust av allmänna befattningar, ett stadgande erfordras av innehåll, att den dömde icke må på grund av förordnande eller val, som skett innan domen vunnit laga kraft, inträda i allmän befattning, som avses i nämnda stadgande. En bestämmelse av denna innebörd har inryckts i förslaget och jämväl erhållit sin plats i 18 § andra stycket.

I 17 § föreslås ej annan ändring än som föranledes därav, att påföljden »ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas» avskaffas.

Nuvarande 21 § i 2 kap. stadgar, att förlust av ämbete eller påföljd enligt 2 kap. 15 eller 19 § kan ådömas den, som straffats för brott utrikes, om brottet efter strafflagen medför sådan förlust eller påföljd. Därest de sakkunnigas förslag genomföres, bör tydligen detta stadgande göras tillämpligt å sådan förlust av allmän befattning, som enligt 18 § andra stycket av förslaget skulle träda i påföljdernas ställe. Det bör således ankomma på svensk domstol att pröva, om det utrikes bestraffade brottet skall medföra förlust av allmän befattning. Är brottet icke riktat mot Sverige eller svensk man, ankommer det enligt 1 kap. 1 § strafflagen på Konungen att förordna om åtals anställande. I fråga åter om de fall, där den dömde icke tillträtt befattningen men på grund av det föreslagna stadgandet i 18 § andra stycket blir obehörig att inträda i densamma, skulle det vara föga praktiskt att tillämpa det i 21 § stadgade domstolsförfarandet allenast för att fastställa, att den dömde icke äger inträda i viss befattning, till vilken han eventuellt skulle kunna komma i fråga. En föreskrift att den dömdes behörighet skulle i administrativ ordning prövas — vare sig i samband med röstsammanräkning eller eljest — låte sig svårligen förena med grunderna för stadgandet angående Konungens befogenhet att i en del fall avgöra, om det utrikes begångna brottet över huvud skall ådraga gärningsmannen några straffpåföljder här i riket. Med hänsyn härtill har det icke ansetts lämpligt att låta en mellankommande utländsk dom hindra den dömde från att inträda i den befattning, vartill han valts eller förordnats. Enligt den föreslagna lydelsen av 21 § kan emellertid därefter, om förutsättningarna äro för handen,

rättegång anställas mot honom här i riket i syfte att få honom dömd för lustig befattningen. Man torde kunna utgå ifrån, att därest i något av de i och för sig mycket sällsynta fall, varom här varit tal, fråga uppkommer om den dömdes inträdande i en allmän befattning, blotta möjligheten av åtals anställande här i riket skall förmå honom att frivilligt avsäga sig befattningen. Därest dylikt åtal redan tidigare väckts, t. ex. i ändamål att få honom avsatt från ett ämbete eller en tjänst, men han först efter det nämnda åtal blivit avgjort utses till en allmän befattning av annat slag, lära reglerna om *res judicata* icke lägga hinder i vägen för ny talans anställande.

Övriga kapitel.

Därest 2 kap. 19 § strafflagen upphäves, föränledas därav ändringar — utöver de ovan nämnda — på ett flertal ställen i strafflagen. Ur 4 kap. 1 § bör sålunda utgå bestämmelsen om påföljds ådömande, då någotdera av två ideellt konkurrerande brott är belagt med påföljd. Vidare böra upphävas alla de stadganden i lagens speciella del, som angiva vid vilka brott påföljd skall åläggas. Dessa stadganden återfinnas i regel i särskilda paragrafer eller särskilda stycken, men i 23 kap. 1 och 2 §§ samt i 25 kap. 12 § ha de sin plats i omedelbart sammanhang med straffbestämmelserna, vilket föranleder omredigering av dessa lagrum.

Borttagandet av påföljden »ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas» nödvändiggör ändringar — förutom i 2 kap. — i 4 kap. 1 §, 16 kap. 1 § (falsk angivelse och falskt åtal), 3 § (falsk angivelse, falskt åtal eller förebringande av falska indicier, under förutsättning att åtgärden lett till fällande dom) och 7 § (utspridande av falskt rykte om brott) samt i de flesta paragraferna i 25 kap. I nyssnämnda paragrafer i 16 kap. ställes straffet i relation till det uppbyggda brottets svårhetsgrad, så att ärekränkningen bedömes efter en strängare straffskala, om nämnda brott medfört eller kunnat medföra ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas än om straffet för detsamma blott varit avsättning. Genom ovärdighetspåföljdens borttagande ur dessa lagrum kommer pådiktande av ett brott, som efter nu gällande lag skulle medfört ovärdighetspåföljd och som enligt bestämmelserna i den föreslagna 16 § i 2 kap. kan medföra förlust av flera ämbeten eller tjänster, att hänföras under en straffskala, som är avsedd för enkel avsättning. Då emellertid straffskalorna i förevarande paragrafer över huvud äro högt tilltagna, torde den angivna konsekvensen av lagändringen icke innebära någon olägenhet. Av samma skäl lär särskild övergångsbestämmelse för det fall, att någon före lagändringens ikraftträdande pådiktat annan brott, som kunnat medföra ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas, icke erfordras.

Den föreslagna lydelsen av 22 kap. 14 § innebär icke annan ändring, än att påföljden »ovärdig att föra andras talan inför rätta» uteslutits.

I 25 kap. 20 § har, såsom tidigare anförts, vidtagits den ändringen, att paragrafen gjorts tillämplig endast å ämbete och tjänst. Av nämnda paragrafs första stycke och 2 kap. 18 § andra stycket följer, att den som dömes till straffar-

bete i regel mister alla allmänna befattningar. Beträffande 25 kap. 20 § andra stycket innefattar visserligen förslaget efter ordalydelsen en inskränkning av stadgandets giltighetsområde, i det att den, som under där angivna förutsättningar dömes för sedlighetsbrott till böter eller fängelse, enligt förslaget endast skall avsättas från sådan befattning såsom lärare eller uppfostrare, vilken har karaktären av ämbete eller tjänst, däremot icke, såsom nu, från en lärare- eller uppfostraresyssla, vilken allenast är hänförlig till »annan allmän befattning». Denna begränsning av paragrafens innehåll torde dock sakna praktisk betydelse, i synnerhet som innehavaren av en befattning av sistnämnda slag undantagslöst lär kunna av vederbörande myndighet utan vidare entledigas.

Övergångsbestämmelserna.

För ett fullständigt upphävande av verkningarna av redan ådömda straffpåföljder erfordras, såsom tidigare framhållits, ändring i riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen ävensom i riddarhusordningen. Det synes därför lämpligt att, i likhet med vad som skedde vid upphävandet av 17 kap. 32 § första punkten rättegångsbalken, uppskjuta ikraftträdandet av de verkningar av den föreslagna lagstiftningen, som hänföra sig till redan ådömda påföljder, till dess åtminstone grundlagsändringarna blivit genomförda. Däremot synes reformen i övrigt kunna bringas i tillämpning utan att grundlagsändringarna avvaktas.

Den ifrågasatta lagändringen innebär i främsta rummet en mildring i förhållande till gällande lag, i det att de nuvarande påföljderna avskaffas. Enligt de allmänna grunder, som innefattas i strafflagens promulgationsförordning 5 §, komma följaktligen brott, för vilka straff ej bestämts genom dom, som vunnit rättskraft innan lagändringen träder i kraft eller som ej överklagas, icke att drabbas av de äldre straffpåföljderna. Å andra sidan skulle en tillämpning av den föreslagna bestämmelsen i 2 kap. 18 § andra stycket, att *förlust av allmän befattning* skall inträda i och med det att en dom, som går ut på straffarbete eller avsättning, vinner laga kraft, i vissa hänseenden innebära en skärpning i förhållande till gällande rätt. Detta gäller till en början beträffande alla de brott, som medföra *straffarbete* men icke nuvarande påföljd enligt 2 kap. 19 § eller ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas. Skärpningen berör samtliga de befattningar, som avses i 2 kap. 18 § andra stycket, med undantag dock — för det fall att brottet förskyllt ovärdighet att föra andras talan — av sådana befattningar, som tillsättas genom allmänna val. Vidare medför förslaget en skärpning, om brottet förskyller *avsättning* men icke någon av nyssnämnda, i nu gällande lag stadgade påföljder. Skärpningen består först och främst i förlust av sådana befattningar, som falla utanför 25 kap. I fråga om övriga här avsedda befattningar, d. v. s. sådana, som falla inom 25 kap. men ej äro hänförliga till ämbete eller tjänst — med undantag dock för den befattning, vari man förbrutit sig — visar sig skärpningen däri, att förlust av befattningen inträder även vid förmildrande omständigheter. I den mån den föreslagna lagen är

strängare än den nu gällande saknas tillräckliga skäl att å brott, begånget före lagändringens ikraftträdande, tillämpa det föreslagna stadgandet i 2 kap. 18 § andra stycket. Emellertid vore det orimligt, att en person, som begått brott före lagändringens ikraftträdande men icke hunnit dessförrinnan slutgiltigt dömas, skulle varken på grund av de äldre påföljderna eller de i deras ställe införda stadgandena om förlust av allmänna befattningar gå miste om en sådan, av honom innehavd befattning. I syfte att förebygga en dylik konsekvens av lagändringen föreslås i 2 mom. av övergångsbestämmelserna ett stadgande av den innebörden, att förlust av allmän befattning, som skolat drabba den brottslige, därest han dömts till påföljd enligt äldre lag, skall ådömas honom, där efter strafflagens nya lydelse sådan förlust är föreskriven. Den nya påföljden ådömes alltså i den mån den täckes av de äldre bestämmelserna. Då de nya stadgandena om förlust av allmän befattning icke böra få retroaktiv verkan, inträder sådan påföljd icke utan vidare, utan domen måste uttryckligen angiva, vilka befattningar förlusten avser.

Även det föreslagna stadgandet i 2 kap. 18 § andra stycket, att den dömde icke på grund av förordnande eller val, som skett innan domen vunnit laga kraft, må *inträda i allmän befattning*, som avses i nämnda lagrum, kommer i vissa fall att innebära en utsträckning av obehörigheten utöver vad en tillämpning av gällande lag skulle hava medfört. Så blir förhållandet om brottet efter nuvarande lag skulle hava förskyllt en påföljd av så kort varaktighet, att tiden för densamma varit tilländalupen innan fråga uppkommit, t. ex. vid ny röstsammanräkning, om den dömdes inträdande i befattningen. Då i de flesta fall påföljd icke ådömes för längre tid än ett år utöver strafftiden men valperioderna i regel äro avsevärt längre, måste man tydligen räkna med att en situation sådan som den nyss angivna kan uppkomma. För det fall att över brottet slutgiltigt dömts före lagändringens ikraftträdande och fråga därefter uppstår om den dömdes beklädande med en befattning på grund av förordnande eller val, som till tiden ligger före domen, låter det sig visserligen göra att genom en övergångsbestämmelse, analog med den i 2 mom. föreslagna, giva den nya regeln giltighet i den mån den icke medför vidsträcktare obehörighet än den redan ådömda påföljden. Om däremot brottet väl föröfvats men slutgiltig dom icke fallit före den nya lagens ikraftträdande, blir förhållandet ett annat. Då kan över huvud icke någon av de äldre påföljderna ådömas och man saknar i regel möjlighet att i det särskilda fallet avgöra, om en dylik påföljd skulle hava hindrat den dömde från att tillträda befattningen. Den tanke, som ligger till grund för övergångsstadgandet i förslagets 2 mom., kan således i detta fall icke realiseras. Under sådana omständigheter har det synts de sakkunniga, som om den lämpligaste lösningen av förevarande spörsmål skulle vinnas därigenom, att det i 2 kap. 18 § andra stycket stadgade hindret mot inträdande i allmän befattning gjordes tillämpligt även å brott, begångna före lagändringens ikraftträdande. De principiella betänkligheter, som i allmänhet tala mot att giva en skärpande strafflagsändring retroaktiv verkan, sy-

nas i detta fall icke kunna tillmätas någon avgörande betydelse. Det är här icke fråga om att giva de allmänna verkningarna av en straffpåföljd tillbakagripande kraft, ej heller att beröva den dömden en rättighet, som han redan definitivt förvärvat, utan den nu föreslagna övergångsbestämmelsen skulle medföra obehörighet endast i ett särskilt fall, då den brottslige blott haft en tämligen oviss utsikt att komma i åtnjutande av ett medborgerligt förtroendeuppdrag.

Genom det i 3 mom. av övergångsbestämmelserna intagna stadgandet upphävas verkningarna av sådana påföljder, vilka ådömts före den föreslagna lagstiftningens ikraftträdande. Därvid har hänsyn måst tagas även till dem, vilka före ikraftträdandet av 1918 års reform dömts förlustiga medborgerligt förtroende för alltid, låt vara att dessa numera intaga samma ställning, som de vilka dömts till påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen. Ifrågavarande promulgationsbestämmelser förutsättas skola träda i kraft å tid — efter grundlagsändringarnas genomförande — som Konungen bestämmer. Uttrycket »*annan allmän författning*» har valts med hänsyn därtill, att ändring av hithörande stadganden i riddarhusordningen och vissa pensionsreglementen icke kan genomföras i samma ordning som den föreslagna reformen i övrigt.

2. Förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten.

De föreslagna ändringarna äro direkt föranledda av avskaffandet av påföljd enligt 2 kap. 19 § allmänna strafflagen och ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas. Strafflagen för krigsmakten 28 §, vari båda påföljderna omnämnas och som innehåller hänvisning till stadganden i 2 kap. allmänna strafflagen, har måst underkastas en viss omredigering. I övrigt ha ändringarna i strafflagen för krigsmakten karaktären av rena utslutningar. Borttagandet av påföljden enligt 2 kap. 19 § allmänna strafflagen har sålunda föranlett upphävande av 109, 152 och 172 §§ samt ändring i 114 § första stycket i strafflagen för krigsmakten. Påföljden »*ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas*» har borttagits ur sistnämnda lag dels genom upphävande av 51 § tredje stycket, 64 § andra stycket, 65 § andra stycket, 114 § andra stycket, 136 § andra stycket, 154 § tredje stycket och 158 § tredje stycket, dels genom ändring i — förutom 28 § — 15 och 63 §§, 70 § andra stycket, 111 § första stycket, 113 § första stycket, 115 § andra stycket, 116 och 119 §§ samt 180 § andra stycket. Till 15 § (angående straffarterna), vilken förut bestått av allenast ett stycke, har genom lagen den 15 juni 1935 (nr 345) lagts ett andra stycke, innefattande hänvisning till bestämmelserna i allmän lag angående ungdomsfängelse. Den nya lagen träder i kraft den dag Konungen förordnar. Till förebyggande av missförstånd rörande tiden för nämnda lags ikraftträdande, har i ingressen till förevarande lagförslag endast omnämnts 15 § första stycket såsom föremål för ändring. Med avse-

ende å ikraftträdandet av ändringarna i den militära strafflagen har föreslagits ett stadgande, som till innehållet motsvarar 2 mom. av övergångsbestämmelserna till lagen om ändring i allmänna strafflagen. Den i 28 § strafflagen för krigsmakten förekommande hänvisningen till allmän lag inbegriper jämväl 1 mom. av sistnämnda övergångsbestämmelser, i följd varav stadgandet i detta moment även kommer att gälla inom området för strafflagen för krigsmakten. På grund av den allmänna räckvidd, som givits 3 mom. av samma övergångsbestämmelser, erfordras icke något motsvarande stadgande särskilt för krigslagstiftningens vidkommande.

3. Förslag till lag om ändrad lydelse av 15 kap. 14 § och 17 kap. 7 § rättegångsbalken.

De sakkunnigas förslag medför, att 15 kap. 14 § rättegångsbalken, vilket stadgande redan delvis satts ur kraft genom bestämmelserna i 22 kap. 14 § strafflagen, måste till ytterligare någon del upphävas. Med hänsyn till den stora vikten av de i denna paragraf innefattade, alltjämt kvarstående stadgandena har det synts riktigast att giva paragrafen en ändrad avfattning och att således icke förändra dess innehåll allenast genom en till annan lag hörande promulgationsbestämmelse. I samband med omredigeringen har i straffsatsen införts dagsböter, vilket torde vara önskvärt för att öka stadgandets effektivitet.

I 17 kap. 7 § rättegångsbalken stadgas, att den ej må vittna, som är »okänd och främmande, innan kunnigt varder, att han ej på grund av honom ådömd straffpåföljd är utestängd från behörighet och rättigheter, som omförmälas i 2 kap. 19 § strafflagen». Att någon är »okänd och främmande» lär icke kunna tillmätas betydelse såsom särskild jävsgrund, utan jävet torde ha avseende å påföljden.¹ För den händelse påföljden upphävdes utan att 17 kap. 7 § rättegångsbalken underkastades omredigering, kunde emellertid stadgandet giva anledning till missförstånd i denna del. Det synes därför riktigast att låta hela ifrågavarande passus utgå ur lagtexten.

Till förekommande av att i något fall det tidigare omnämnda Kungl. brevet den 27 maj 1801 må föranleda ådömande av ovärdighet att över huvud föra andras talan, har i promulgationsbestämmelsen direkt utsagts, att dylik påföljd icke vidare må ådömas. Även beträffande ifrågavarande lagförslag gäller, att verkan av lagändringarna såvitt angår förut ådömd påföljd bör inträda först efter särskilt förordnande om lagens ikraftträdande i sådant hänseende. Särskilda övergångsbestämmelser av det slag, som innefattas i 2 mom. av promulgationsbestämmelserna till förslaget om ändringar i strafflagen, äro icke erforderliga i fråga om denna påföljd. Då nämligen varken straffarbete eller avsättning ingår i straffskalan i 15 kap. 14 § rättegångsbalken, kan det icke inträffa, att brottet »efter strafflagens nya lydelse» medför förlust av allmän befattning.

¹ Jfr *Kallenberg*, anf. arbete, bd II, s. 1046.

4 och 5. Förslag till ändringar i riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen.

Såsom ovan å sid. 55 framhållits erfordras för den föreslagna reformens genomförande vissa ändringar i riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen. Vad först angår *riksdagsordningen* innefatta ändringarna i fråga om rösträttsbestämmelserna (§ 16) endast borttagande av påföljderna såsom rösträtts hinder. I de stadganden, som röra valbarhet till elektor och riksdagsman (§ 6 mom. 10 och § 26), måste påföljderna såsom obehörighetsgrund ersättas med ett angivande av de straff, som ipso jure medföra förlust av elektors- eller riksdagsmannabefattning. Vad tidigare anförts (sid. 58) angående förlust av allmän befattning såsom en följd av straff, som någon ådömts utrikes, bör även här äga tillämpning. Det torde således böra fordras en särskild rättegång — i vissa fall efter Konungens förordnande — för att den, som straffats i ett främmande land, skall kunna dömas förlustig elektors- eller riksdagsmannabefattning. Då det icke synes lämpligt att i grundlagen inrycka stadganden av så speciell natur som de nu ifrågasatta, har hänvisning gjorts till allmänna lagens bestämmelser i denna del. — De föreslagna stadgandena innebära i vissa hänseenden en skärpning av de krav, som uppställas för behörighet såsom elektor eller riksdagsman. Enligt förslaget till övergångsbestämmelser med avseende å strafflagsändringarna skulle motsvarande skärpning för andra befattningars vidkommande — med visst undantag — icke få tillbakaverkande kraft. De skäl, som i fråga om strafflagen föranleda särskilda övergångsbestämmelser, lära icke med samma fog kunna åberopas, när det gäller att i riksdagsordningen stadga skärpta valbarhetsvillkor. Det kunde emellertid ifrågasättas att införa övergångsbestämmelser till förhindrande av att någon, som redan är riksdagsman, enbart på grund av lagändringen blir obehörig att utöva sådan befattning. Ett dylikt stadgande lär dock under nuvarande förhållanden icke komma att fylla något praktiskt ändamål, varför det icke ansetts nödigt framlägga något förslag i sådant hänseende.

Ändringarna i *tryckfrihetsförordningen* innefatta endast sådana utslutningar, som direkt föranledas av påföljdernas avskaffande.

6. Förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 14 juni 1929 om skiljemän.

Angående detta lagförslag, varigenom ett nytt jäv emot skiljeman införes i påföljdernas ställe, hänvisas till vad ovan å sid. 50 yttrats. Det nya jävet bestämmes såsom en särskild omständighet, som är ägnad att minska förtroendet för skiljemannens redlighet. Den föreslagna ändringen torde innebära någon skärpning av jävsbestämmelserna. En dylik skärpning synes dock icke vara opåkallad. Skiljemännen utöva en domares funktion och den, som måste underkasta sig deras dom, har rimliga anspråk på att domsrätten skall utövas av oförvitliga personer. Någon risk för att det föreslag-

na jävet skall visa sig alltför strängt torde icke finnas. En sådan »särskild omständighet», som avses i förslaget, måste kunna otvetydigt påvisas, såsom fallet är med en straffdom, ett pågående åtal, undergången tvångsarbete eller dylikt. Däremot torde icke sådana omständigheter kunna åberopas, som att den till skiljeman föreslagne gjort sig skyldig till kontraktsbrott, även om detta är nog så flagrant, att han är föremål för exekutiva åtgärder eller att han varit försatt i konkurs. Den föreslagna skärpta jävsbestämmelsen bör emellertid icke få medföra, att en skiljeman, som utsetts före nämnda bestämmelses ikraftträdande, i följd av densamma blir jävig. Den i förslaget upptagna övergångsbestämmelsen avser att förebygga en dylik eventualitet.

7. Förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 om straffregister.

Påföljdernas avskaffande föranleda vissa ändringar i lagen om straffregister. Sålunda har i 1 § enligt förslaget uteslutits föreskriften om upptagande i registret av dem, som förklarats ovärdiga att i rikets tjänst vidare nyttjas eller att föra andras talan inför rätta. Ändringarna i 1 § medföra en omnumrering av de där uppräknade fallen, vilken återverkar på hänvisningarna i 7 §. Det särskilda slag av straffregisterutdrag, som allenast innehåller uppgift angående ådömda straffpåföljder (8 § 2 mom.), skulle efter den föreslagna reformens genomförande bliva obehövt, varför bestämmelsen härom uteslutits ur 8 §. I övrigt föreslås icke några ändringar i förevarande lag.

8. Förslag till lag om ändring i vissa delar av värnpliktslagen den 1 juni 1925.

I § 10 värnpliktslagen stadgas, såsom förut berörts, förbud för den, vilken på grund av honom ådömd straffpåföljd är utestängd från behörighet och rättigheter, som omförmälas i 2 kap. 19 § strafflagen, att fullgöra honom åliggande värnpliktstjänstgöring. I anslutning härtill föreskrives i § 12 mom. 1, att vederbörande pastorsämbeten skola i viss ordning lämna upplysning angående dem, som äro underkastade dylik påföljd. Avskaffandet av påföljden föranleder upphävande av dessa bestämmelser. Förevarande lagändring synes kunna träda i kraft utan avbidan av de föreslagna grundlagsändringarna.

Till påföljd, straffarbete eller av-

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919
<i>Vid allmänna underrätterna.</i>							
Påföljd enl. 2 kap. 19 § strafflagen:							
1 år	411	366	425	479	663	1 416	718
2 år	95	86	86	80	73	167	303
3—5 år	60	48	29	52	29	67	116
6 år eller mera	5	11	5	6	9	1	7
För alltid	17	11	16	10	11	2	2
Summa	588	522	561	627	785	1 653	1 146
Ovårdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas	17	13	15	20	19	22	23
Ovårdighet att föra andras talan	2	1	—	—	—	1	2
Straffarbete	2 320	1 947	2 186	2 540	4 068	8 009	4 022
Avsättning	33	25	30	27	38	39	54
<i>Vid krigsrätterna.</i>							
Påföljd enl. 2 kap. 19 § strafflagen	3	12	34	26	50	105	47
Ovårdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas	—	—	2	2	4	4	1
Straffarbete	57	172	303	264	390	652	238
Avsättning	27	30	72	4	8	5	1

Brott, vid vilka påföljd enligt 2 kap. 19 § straff-

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919
<i>Enligt allmänna strafflagen.</i>							
Förräderi m. m. (8 kap.)	1	2	3	4	—	—	—
Förfalskning (12 kap.)	74	57	65	40	70	125	111
Mened (13 kap.)	11	3	14	5	6	2	13
Mord, fosterfördrivning m. m. (14 kap.) ..	11	4	1	8	9	8	9
Brott mot annans frihet (15 kap.)	2	1	—	1	1	—	—
Ärekränkning (16 kap.)	—	—	—	1	—	1	—
Sedlighetsbrott (18 kap.)	—	—	1	1	—	—	—
Mordbrand och annan skadegörelse (19 kap.)	13	11	14	10	2	7	8
Tjuvnadsbrott (20 kap.)	440	414	430	526	666	1 460	964
Rån (21 kap.)	4	3	4	3	2	14	7
Bedrägeri och annan oredlighet (22 kap.)..	9	10	11	12	13	27	25
Konkursförbrytelse (23 kap.)	10	7	7	6	2	—	2
Ämbetsbrott (25 kap.)	13	10	11	10	13	8	7
Summa	588	522	561	627	785	1 653	1 146
Enligt strafflagen för krigsmakten	3	12	34	26	50	105	47
Summa	591	534	595	653	835	1 758	1 193

Anm. Angående innebörden av denna tabell, se sid. 34.

Bil. A.

sättning dömda åren 1913—1932.

1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932
439	393	318	304	297	328	376	386	390	416	398	410	461
187	202	195	170	145	166	182	160	158	158	128	159	187
97	115	110	108	95	114	106	117	120	118	123	89	128
8	7	4	11	11	7	10	8	7	4	4	7	5
3	4	—	3	1	1	2	2	1	3	2	2	2
734	721	627	596	549	616	676	673	676	699	655	667	783
17	21	24	35	26	28	43	38	47	50	41	43	59
—	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	2	—
2 533	2 049	1 747	1 767	1 645	1 992	1 975	2 071	2 197	2 297	2 305	2 282	2 700
33	25	30	36	33	37	39	34	40	50	43	39	56
18	17	9	15	7	12	11	10	8	8	5	8	6
1	1	—	—	1	—	1	1	—	1	—	2	1
123	119	87	72	73	75	63	57	65	45	31	39	49
1	2	2	—	2	2	2	2	1	1	2	2	1

Bil. B.

lagen ådömts vid underrätterna åren 1913—1932.

1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55	86	81	69	80	88	106	106	109	118	116	116	122
2	10	17	11	16	6	14	5	14	20	9	7	11
14	7	4	8	1	7	7	10	4	9	9	10	12
—	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	1	1	—	1	3	—	1	—
8	10	12	11	5	16	11	15	12	11	8	14	24
615	555	464	433	394	442	458	474	456	442	427	436	512
21	8	3	2	9	8	3	1	5	8	6	7	4
11	25	24	30	23	30	37	39	35	44	35	36	37
—	7	8	9	9	3	9	—	3	6	13	6	16
8	12	13	22	12	15	23	21	37	38	32	34	45
734	721	627	596	549	616	676	673	676	699	655	667	783
18	17	9	15	7	12	11	10	8	8	5	8	6
752	788	696	611	556	628	687	683	684	707	660	675	789

Förteckning över vissa författningar.

1. Författningar upptagande straffpåföljd såsom obehörighetsgrund.

- Strafflagen;
 Strafflagen för krigsmakten;
 Rättegångsbalken 1 kap. 2 §, 15 kap. 14 § och 17 kap. 7 §; jfr 17 kap. 14 § och 29 § samt 25 kap. 9 § 1 st.;
 Riksdagsordningen § 6 mom. 10, § 16 och § 26;
 Tryckfrihetsförordningen § 1 4:o; jfr § 2 4:o elfte stycket;
 Lagen den 14 juni 1929 om skiljemän 5 §;
 Värnpliktslagen den 12 juni 1925 § 10; jfr § 12 mom. 1.
-
- K. Br. den 27 maj 1801 (i vad angår rättegångsombud);
 Riddarhusordningen den 22 juni 1866 § 9 st. 1 3:o) och 4:o);
 Lagen den 8 mars 1889 om straff för ämbetsbrott av präst och om laga domstol i sådana mål 7 §; jfr 15 §;
 K. K. den 25 maj 1900 ang. bestämmelser om förlust av pensionsrätt eller pension för den, som blivit från innehavande tjänst avsatt eller förklarats hava gjort sig till avsättning skyldig;
 Lagen den 24 juli 1903 om utländsk försäkringsanstalts rätt att driva försäkringsrörelse här i riket 2 § 1 st.;
 Lagen den 20 juni 1905 om särskild sammansättning av vissa rådstuvurätter vid behandling av handelsmål 3 §;
 Lagen den 11 oktober 1907 ang. civila tjänst innehavares rätt till pension 14 § och 18 § sista st.;
 K. F. den 29 mars 1912 ang. befäl å svenska handelsfartyg m. m. § 24;
 K. F. den 31 december 1913 ang. rikets indelning i områden för värnpliktigas inskrivning samt om val av ledamöter i inskrivningsnämnder och inskrivningsrevisioner m. m. § 4 st. 2;
 Lagen den 12 maj 1917 om expropriation 26 § 1 st. och 30 § 1 st.;
 K. F. den 14 juni 1917 ang. försäljning av rusdrycker 4 § 1.;
 Lagen den 29 juni 1917 om försäkringsrådet 3 §;
 Lagen den 14 juni 1918 om fattigvården 12 § 2 st. b) och c);
 Lagen den 28 juni 1918 ang. villkorlig straffdom 2 § 1 st.;
 Hälsovårdsstadgan den 19 juni 1919 2 § 4 mom. 1 st. b) och c); jfr 36 §;
 Lagen den 4 juni 1920 ang. rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk 31 § 1. 2 st.;
 Konkurslagen 42 § 2 st.;
 Lagen den 13 maj 1921 om ackordsförhandling utan konkurs 4 § 3 st.;
 Lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård och ungdomsskydd 6 § 1 mom. 2 st. b) och c);
 Lagen den 20 juni 1924 om landsting 6 § 1 mom. 2 st. c) och d); jfr 41 §;
 Lagen den 27 juni 1924 om förmynderskap 3 kap. 8 § 1 st.;
 Lagen den 6 juni 1925 om polisväsendet i riket 12 § 2. 6 st.; jfr 13 § 3. 2 st.;
 Lagen den 22 juni 1928 om arbetsdomstol 5 §;

- Taxeringsförordningen den 28 september 1928 12 § 3 mom. 2 st.;
- Lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning 9 § 2 mom.;
- Lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse på landet 11 § 2 st. e), 15 § 2 st. d) och e); jfr 31, 32 och 47 §§;
- Lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse i stad 11 § 2 st. e), 13 § 2 st. d) och e); jfr 34 och 51 §§;
- Lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse 12 § 2 st. d) och e); jfr 9, 28, 29 och 44 §§;
- Lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse i Stockholm 8 § 2 st. d) och e); jfr 6, 28 och 48 §§;
- Lagen den 6 juni 1930 om skolstyrelse i vissa kommuner 8 § 2 st. d) och e);
- K. Byggnadsstadgan den 20 november 1931 10 § 1 mom. c) och d); jfr 99 §;
- Lagen den 7 juni 1934 om vägdistrikt 12 § 2 st. d) och e); jfr 9 och 32 §§;
- Lagen den 30 juni 1934 för Sveriges riksbank 31 § 1 st.;
- Lagen den 5 april 1935 om upptagande av ed för rättighets tillvaratagande i utlandet 2 §;
- Lagen den 15 juni 1935 om kommunalstyrelse i Stockholm 9 § 2 st. e) samt 11 § 2 st. e) och f); jfr 44 §;
- Lagen den 28 juni 1935 om folkpensionering 21 § 1 st.

2. Andra författningar med bestämmelser rörande straffpåföljder.

- Lagen den 17 oktober 1900 om straffregister 1 § 2., 7 § 2 st. och 8 § 2 mom.
-
- K. Instr. den 3 juni 1846 för predikanter vid rikets fängelser och vid kronoarbetetskåren § 8 st. 3;
- Lagen den 22 juni 1906 ang. villkorlig frigivning 4 §;
- K. K. den 26 november 1914 om uppgifter till straffregistret och om registrets förande §§ 10 och 11 jämte formulär;
- K. Instr. den 23 september 1915 för nedre justitierevisionen §§ 22 och 33;
- K. F. den 3 december 1915 ang. kyrkoböckers förande § 1 4., § 13 5. och Avd. V;
- K. K. den 23 december 1915 ang. rättsstatistiken: anvisningar;
- Lagen den 14 juni 1917 om fullständigande av straffregistret;
- K. K. den 18 december 1917 ang. ikraftträdande av lagen den 14 juni 1917 om fullständigande av straffregistret så ock rörande skyldighet för prästerskapet samt direktörer och föreståndare för rikets straffanstalter att insända vissa uppgifter till registret;
- K. K. den 28 juni 1918 ang. meddelande till prästerskapet om viss straffpåföljd; Hovrätternas arbetsordningar, fastställda den 22 juni 1923;
- K. K. den 20 juni 1924 ang. insändande till prästerskapet av uppgift rörande utskrivning av elev från allmän uppfostringsanstalt i vissa fall;
- K. Cirk. den 20 juni 1924 till de ecklesiastiska konsistorierna med anledning av lagen den 6 juni 1924 om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § strafflagen;
- K. F. den 23 december 1925 ang. inskrivning och redovisning av värnpliktiga samt deras tjänstgöring m. m. § 14 3. g) och 4. b), § 42 2. a), § 97 7., § 139 1. 2 st. samt § 140 jämte formulär;
- K. K. den 13 mars 1931 om upprättande av röstlängd för val till riksdagens andra kammare samt av kommunal röstlängd § 3 1. a) och 2. samt § 8 c) jämte formulär.